

Gozdarski vestnik

Letnik 56, številka 4

Ljubljana, junij 1998

ISSN 0017-2723

UDK 630 * 1/9

V tej številki:

50-letnica
srednjega
gozdarskega
izobraževanja

Novi
standardi za
hlode

Natečaj za
platnice
GozdV 99

Gozdarstvo
in internet

ZVEZA
GOZDARSKIH
BRUŠTEV
SLOVENIJE

KRKINA MOŠKA KOLEKCIJA

Lion Rock je potomec leva, ki je označil Ronhill, najprepoznavnejšo dišavo moškega 80-tih. Vsakega izmed petih različnih vonjev odlikuje kot skala trdna levja moč in plemenitost. Lion Rock je otrok 21. stoletja, zato priznava veljavo najrazličnejšim vrstam levov, kajti vsak moški lahko na svoj način vpliva na svojo in tujo usodo ter na življenje in svet nasploh.

Kakšni so torej Krkini levi?

Levjo kolekcijo Lion Rock tvori pet dišavnih linij, ki so namenjene petim različnim življenjskim slogom sodobnih moških:

Lion Rock Red je namenjen moškimi, ki prisegajo na eleganco in verjamejo v večno lepoto. S prijetnim, klasičnim vonjem bodo zlahka sporočali svoje videnje sveta.

Lion Rock Black je skrivnostni zapeljivec. Mimoidoči moški, ki te začara kjerkoli. Obeta veliko, a skrito pričakovanje. Njegova notranost in pravi jaz pa sta v resnici narejena iz čiste romantike. Takšna je tudi njegova dišava – skrivnostna in romantična.

Lion Rock Cool si drzne, zna in gre. Ni je stvari, ki si je ta moški ne bi znal narediti. Najsi visi na elastiki nad globokim prepadom ali z balonom med oblaki – zmeraj je hladen kot led in miren kot škotski ovčar. Lion Rock Cool vzame vse, kar lahko nudi življenje. Je lev, ki mu ni nikoli dolgčas.

Lion Rock Light je lahkotna dišava, ki zapelje predvsem mlajše. Izvrstno namreč poudarja njihove dobre lastnosti, kot so idealizem,

zvrhana mera upanja, svežina in to, da se jim obetajo velike dogajanja. Takšen levič, pravzaprav že pravi lev, zmore vse in vse poti so mu tudi odprte.

Lion Rock Blue Sky je vonj za dinamične. Osnovno vodilo tega leva je svoboda, živi kar se da sproščeno in ne pozna meja. Njegovo telefonsko številko lahko kar pozabite, saj ga ni nikoli doma. Njegov dom je ves svet

Posamezne linije kozmetike Lion Rock vsebujejo vse pripomočke za nego sodobno urejenega moškega. Losjon pred britjem, losjon po britju, dezodorant v spreju, dezodorant v stiku, peno za britje, kremo za britje, gel za tuširanje, toaletno vodo in balzam po britju.

194 **Uvodnik**

RAZPRAVE 195 **Pavel VRTOVEC**

Ob petdesetletnici srednjega gozdarskega šolstva na Slovenskem
For the Fiftieth Anniversary of Forestry Teaching in Secondary Schools in Slovenia

211 **Janko BOŠTJANČIČ, Janez ZAFRAN**

Analiza strukturnih sprememb kulturne krajine na primeru katastrske občine Slavina
Analysis of Structural Changes of Cultural Landscape at the Example of the Slavina Cadastral Community

223 **Milan ŠINKO**

Intrinsična vrednost in vrednotenje gozda
Intrinsic Value and Valuation of Forest

IZ DOMAČE IN TUJE PRAKSE 229 **Marjan Lipoglavšek** Še enkrat: Z zamudo, pa vendar - novi slovenski standard za hlode

233 Škoda zaradi potresa 12. 4. 1998 v gozdovih na Bovškem

GOZDARSTVO V ČASU IN PROSTORU 234 Obisk prof. dr. N. Magana v Sloveniji

STALIŠČA IN ODMEVI 235 Gozdarskemu vestniku "s kravato" in "po prepihu" na pot

235 Uspešnost novega sistema gospodarjenja z gozdovi v Sloveniji - odmev na odmev

DRUŠTVENE VESTI 238 Teden gozdov 1998

240 EFNS - Evropsko gozdarsko tekmovanje v nordijskem smučanju

240 30. Evropsko prvenstvo gozdarjev v smučarskih tekih (EFNS)

241 Prvo državno tekmovanje gozdnih delavcev Slovenije
Postojna 8. in 9. maja 1998

242 ALPE ADRIA - Smučarsko srečanje gozdarjev

NAPOVEDLJEMO IN VABIMO 242 Natečaj za fotografije, ki bodo objavljene v Gozdarskem vestniku v letu 1999

243 Natečaj za fotografije za zgrbanko Slovenski gozd

ZANIMIVOSTI 243 **Nike POGAČNIK** Kaj nudi internet gozdarjem

PREDSTAVLJAJO SE 245 Tanin Sevnica d. d.

TRG GOZDNIH LESNIH SORTIMENTOV 247 Cene nekaterih gozdnih lesnih proizvodov v maju

Izobraževanje za prihodnost slovenskega gozdarstva

O tem kaj v bistvu pomeni izobraževanje za posameznika in skupnost, kakšne oblike ter metode obsega, se definicije v strokovni literaturi razlikujejo. Večja enotnost lahko zasledimo v mnenju, da za izobraževanje ne zadošča le obdobje, ki ga prebijemo v šolskih klopih. V poročilu mednarodne komisije o izobraževanju za 21. stoletje - Učenje. skriti zaklad (izdalo Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije v letu 1996) so Jacques Delors in soavtorji zapisali, da naj bi izobraževanje za prihodnost teko v štirih glavnih smereh: Učiti se, da bi vedeli, učiti se, da bi znali delati, učiti se, da bi znali živeti v skupnosti in učiti se biti. Kaj lahko

te usmeritve pomenijo za prihodnost slovenskega gozdarstva?

- **Učiti se, da bi vedeli:** Gozdarstvo je veda in stroka, v kateri je treba predvsem veliko vedeti in nenehno odkrivati, da lahko razumemo, kaj in koliko lahko v občutljivem gozdnem ekosistemu sploh počnemo, da ne kršimo temeljnih načel trajnosti, sonaravnosti in mnogonamenskosti gozdov. To slovenski gozdarji spoznavamo v gozdarskih izobraževalnih ustanovah od srednje do fakultetne in podiplomske stopnje. Že sedaj, bolj pa v prihodnosti, bo potrebno odkriti in pridobiti več znanja na področju vseh vlog gozdov z večjim poudarkom (kot doslej) na nelesnih proizvodnih vlogah ter ekoloških in socialnih vlogah. Prav tako se kaže potreba po neformalnem izobraževanju odraslih z vsem bogastvom oblik in metod.

- **Učiti se, da bi znali delati:** V slovenskem gozdarstvu imamo tri dejavnike, ki delujejo v gozdu: javno gozdarsko službo, izvajalsko (poslovno) dejavnost in lastnike gozdov. Neposredno dejavnost v gozdu usmerja javna gozdarska služba, dela sama pa so v rokah izvajalskih podjetij in velika množice lastnikov gozdov. Na okrogli mizi o poklicih v gozdarstvu v Postojni 8. 5. 1998 smo slišali, da ima le 17 % delavcev v gozdarskih podjetjih poklicno izobrazbo. Pri lastnikih gozdov usposobljenost za delo v gozdu odseva v podatkih o nesrečah pri delu v gozdu, ki so številne in mnoge med njimi smrtne. Skozi roke lastnikov gozdov greta tudi nega in obnova gozdov kot dolgoročno vlaganje in denar, ki ga lastnikom za ta dela daje država. Del lastnikov gozdov je ekonomsko odvisen od dohodka, od gozda in mora znati z njim gospodariti po načelih in metodah gozdarske stroke. Ob teh dejstvih se zdi pomen usmeritve učiti se, da bi znali delati, za prihodnost slovenskega gozdarstva celo usoden in slovensko srednje in poklicno gozdarsko šolstvo zelo potrebno. Zahtevna naloga neformalnega izobraževanja lastnikov gozdov pa je naložena tudi Zavodu za gozdove Slovenije, ki je s svojo organizacijsko in terensko razpršenostjo lastnikom najbližji. To je naloga, za katero se mora strokovni kader Zavoda za gozdove usposabljači, pri čemer je poleg strokovnega važno tudi usposabljanje za delo z ljudmi.

- **Učiti se, da bi znali živeti v skupnosti:** Prihodnost narekuje gozdarjem v javni gozdarski službi, da mnogo bolj kot v preteklosti stopijo v javni prostor, ob bok drugim strokam in dejavnostim. Potreben je nenehen dialog z javnostjo in zato tudi znanje in veščine za nastopanje v javnosti. Poleg strokovnega znanja postaja pomemben tudi razvoj človeških kakovosti, ki jih šolski sistem ne razvija.

- **Učiti se biti.** To je bistvo smisla izobraževanja za posameznika, ki naj bi vsakemu dalo razvoj vseh njegovih potencialov, vidnih in skritih, na strokovnem in osebnem področju, kar pomeni tudi razvoj skupnosti, v kateri posameznik dela.

Kje naj torej iščemo in izkopavamo »skriti zaklad« izobraževanja za prihodnost slovenskega gozdarstva?

Izkopavati ga moramo v državnem sistemu, da bo zagotavljal ustrezno sistemsko ureditev - predpise ter finančne in kadrovske vire. Iškat ga moramo v ustanovah in organizacijah v gozdarstvu, da bodo vodilni v njih postavili izobraževanje med pomembne naloge. Tudi v šolskih ustanovah je treba pobrskati za njim, da se bodo prilagajale novim potrebam tako z vsebinami kot tudi z oblikami in metodami. Učenje - skriti zaklad pa moramo poiskati tudi v vsakem posamezniku, torej v vsakem izmed nas, ki se ponajam s gozdarsko diplomo ali spričevalom katerekoli stopnje, kot spoznanje, da moramo svoje strokovno znanje, strokovno zavest in kakovost nenehno negovati in razvijati ter za to nameniti tudi svoj lastni trud in čas.

Tone LESNIK

Ob petdesetletnici srednjega gozdarskega šolstva na Slovenskem For the Fiftieth Anniversary of Forestry Teaching in Secondary Schools in Slovenia

Pavel VRTOVEC*

Izveščak:

Vrtovec, P.: Ob petdesetletnici srednjega gozdarskega šolstva na Slovenskem. Gozdarski vestnik, št. 4/1998. V slovenščini, cit. lit. 18.

Slovensko srednje gozdarsko šolstvo praznuje v letu 1998 obletnico svojega delovanja. Leta 1868 je bila pri gradu Snežnik ustanovljena prva gozdarska šola na Slovenskem. Delovala je le 6 let in je bila edina gozdarska šola s slovenskim učnim jezikom v tedanji Avstriji. Leta 1931 je v Mariboru pričela delovati Nižja gozdarska šola. Šele leta 1947 smo Slovenci dobili svoj gozdarski inštitut, naslednje leto srednje tehniško gozdarsko šolstvo, leta 1949 fakultetni študij gozdarstva. Poklicno delavsko gozdarsko šolo smo organizirali šele leta 1966. Družbene spremembe, osamosvojitve Slovenije, reorganizirano gozdarstvo in prenova šolstva terjajo nove rešitve tudi v gozdarskem izobraževanju. Potrebujemo tudi novo nomenklaturo poklicev v gozdarstvu, ustrezne rešitve pri izobraževanju zasebnih lastnikov gozdov, postati moramo primerljivi z Evropo.

Ključne besede: Slovenija, gozdarstvo, zgodovina, gozdarsko izobraževanje in šolstvo, poklici v gozdarstvu

Abstract:

Vrtovec, P.: For the Fiftieth Anniversary of Forestry Teaching in Secondary Schools in Slovenia. Gozdarski vestnik, No. 4/1998. In Slovene, lit. quot. 18.

In 1998, the Slovenian forestry teaching in Slovenia celebrates the 50 th anniversary of its activity. Forest education in Slovenia goes back to the middle of the 19 th century. In 1868, Slovenia's first forest school was founded at Snežnik castle. The school operated for six years, and would remain the only example of a forest school with Slovenian as the language of instruction in the Austria of the time. In 1931, an elementary forestry school was opened in Maribor. It was not until 1947 that the Slovenes received their Forestry Institute. In the following year, technical forestry education in secondary schools was introduced, and by 1949, it was possible to study forestry at university. Professional schooling was not introduced until 1966. The social changes, Slovenia's independence and the restructuring of forestry as well as the school system are factors of a new situation which call for new solutions in forestry education. We need a new nomenclature of professions in forestry, and appropriate solutions are necessary for the education of private forest owners. We must become comparable to Europe.

Key words: Slovenia, forestry, history, forestry education and schooling, professions in forestry.

1 UVOD

1 INTRODUCTION

Ob jubileju, kakršen je petdesetletnica slovenskega srednjega gozdarskega šolstva, je prav, da se spomnimo njegove dejanske in ne le simbolične teže. Pomena gozdarskega izobraževanja in lastnega strokovnega šolstva nasploh za gozdarsko stroko, za slovenski narod in državo se vse premalo zavedamo in ga zato tudi ne znamo dovolj ceniti.

Živimo v časih, ko nimamo med nostalgичnim oziranjem v preteklost in omalovaževanjem, podcenjevanjem ter tamenjem sprčo današnjih razmer, obenem pa mižimo pred objektivnimi potrebami jutrišnjega dne. Da je slovenska gozdarska stroka mogla polnokrvno zaživeti in doseči, kar je dobrega in uspešnega doslej udejanila, je moralo preteči sto in več let neutrudnega dela in žrtvovanja posameznikov, strokovne skupnosti in zdravega narodovega jedra, širše družbe. Brez izobraževanja in brez domačih šol, bi bilo danes o slovenski gozdarski stroki le težko govoriti. Še več, bili

* P. V. dipl. inž. gozd. Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna, Tržaška 36, Postojna, SLO.

so časi, ko je prav srednja gozdarska šola v težkih, kar dramatično nemo-gočih razmerah, predstavljala kadrovsko in strokovno kovačnico slovenskega gozdarstva. In ti napori so rodili uspehe, ki bi jih, brez srednje gozdarske šole in njenih absolventov - gozdarskih tehnikov, ne bilo ali bi vsaj bili mnogo skromnejši, kot so.

Od časov ustanovitve prvih dveh gozdarskih tehnikumov pred 50 leti, pa do danes se je marsikaj spremenilo. Vendar se spet soočamo z dilemami o tem ali potrebujemo srednje gozdarsko šolstvo in kakšno naj bo, kakšni naj bodo v prihodnje poklici v gozdarstvu, kako naj za potrebe teh poklicev izobražujemo in usposabljam, kje in kako se bodo mladi ljudje zaposlovali, kakšno je dejansko gozdarsko znanje lastnikov gozdov itd. Toda, kakor za slovensko gozdarsko izobraževanje in šolstvo velja, da se ni rodilo čez noč, marveč je zraslo in se je razvijalo iz globokih korenin naše slovenske narodne in strokovne gozdarske preteklosti, velja tudi za prihodnost. Slednje bodisi ne bo ali pa sama sebe ne bo vredna, če ne bomo znali ceniti preteklosti, če ne bomo znali graditi na izkušnjah, če bomo mižali pred današnjo stvarnostjo in ne bomo vedeli, kaj hočemo in potrebujemo jutri. Potemtakem jutri ne bo slovenskega gozdarstva in slovenske gozdarske stroke, če ne bo ustreznih kadrov vseh potrebnih profilov. Da jih bomo imeli jutri, moramo zanje poskrbeti danes. Če si hočemo kadre zagotoviti, moramo poskrbeti za ustrezno gozdarsko šolstvo, za ustrezno kadrovanje, zaposlovanje, izobraževanje in usposabljanje vseh, ki bodo v naših gozdovih delali in z njimi gospodarili. Tudi ne kaže spregledati dejstva, da najširši javni interesi daleč presegajo lastniške in pridobitniške interese za gozdove in se bo javna vloga gozdov morala še krepiti. Za dobro gospodarjenje z gozdovi, za zagotavljanje trajnosti vseh funkcij, ki jih opravljajo, za skladno gospodarjenje z naravno dediščino in gozdnato krajino nasploh so potrebni ustrezno ozaveščeni in izobraženi ljudje vseh gozdarskih poklicev in profilov.

V zgodovini slovenskega gozdarstva, z njo pa gozdarskega izobraževanja, je ena sama stalnica: nenehno spreminjanje razmer, nenehna rast znanja in potreb po njem, vse večje zahteve po izobraženih in usposobljenih kadrih. Ni le zakon vztrajnosti tisti, ki nas upravičeno postavlja pred spoznanje, da tudi v bodoče ne bo in ne more biti drugače. Da bomo logiko te resnice bolje razumeli, je prav, da se z našim spominom sprehodimo skozi navidez kratko, v resnici pa dolgo, uspešno, pestro in bogato pot slovenskega gozdarskega izobraževanja in šolstva. Srednje gozdarsko šolstvo je v tem mozaiku le en izmed trdnih kamenčkov.

2 GOZDARSKO IZOBRAŽEVANJE NA SLOVENSKEM DO LETA 1918

2 FORESTRY EDUCATION IN SLOVENIA BEFORE 1918

Za evropske države in narode je bila druga polovica 19. stol. prelomnica zgodovinskega pomena. Razvojne in zgodovinsko-socialne razmere so bile takrat še posebej pomembne za slovenski narod. V tem okviru moremo razumeti in obravnavati tudi takratna dogajanja v gozdarstvu pri nas ter prva prizadevanja za ustrezno gozdarsko izobraževanje in slovensko gozdarsko šolstvo. Razvoj obojega je namreč potekal v razmerah narodnega preporoda in boja za ohranitev in utrditev slovenske samobitnosti. Slovenski narod je bil, kljub določenim pozitivnim spremembam po revolucionarnem letu 1848, podvržen hudim nacionalističnim pritiskom sosedov, predvsem germanizaciji. Takratna Avstrija je bila v mnogočem izredno centralizirana država.

kljub določeni avtonomiji, ki so jo pridobile posamezne dežele po državni reformi leta 1861.

Posledice centralizacije in germanizacijskih pritiskov so se močno odražale tudi v takratnem gozdarstvu pri nas. Centraliziran je bil tudi šolski sistem, ki je slovenščino v šolah močno omejeval, slovenskemu šolstvu, zlasti še gimnazijam in poklicnim šolam, pa je bil izrazito nenaklonjen. Zgodovina slovenske gozdarske stroke je bila prav zaradi pomanjkanja lastnih gozdarskih strokovnjakov do leta 1918 v marsičem identična z zgodovino avstrijskega gozdarstva. Vendar, kakor je v boju za slovenstvo potekal boj za lastno slovensko šolstvo, se je v okvirih prizadevanj za oblikovanje lastne gozdarske stroke porodil in je potekal tudi dolgotrajen in neenak boj za slovensko gozdarsko poklicno in strokovno šolstvo.

Naj navedem le nekaj najznačilnejših problemov tedanjega časa v gozdarstvu:

- že sredi 19. stoletja se je v slovenski in v širši avstrijski javnosti vse bolj čutila potreba po vsestranski revitalizaciji in ogozditvi takrat povsem ogolega Krasa;
- ogromna večina gozdne veleposesti na Slovenskem je bila v rokah nemške gosposke in v teh gozdovih so bili zaposleni pretežno nemško govoreči gozdarski strokovnjaki;
- v takratne slovenske dežele je vse bolj prodiral nemški kapital;
- kmetje (nad 80 % prebivalstva) povečini niso bili večji naprednega kmetovanja ne gospodarjenja z gozdovi, kar je poglobljalo njihovo gospodarsko in socialno krizo in vse bolj pospeševalo izseljevanje;
- ko so kmetje (po zemljiški odvezi) postali lastniki nad 2/3 gozdov na Slovenskem, so, boreč se za preživetje, iskali rešitve tudi z obsežnimi sečnjami in drugimi preobremenitvami rabe gozdov, kar je ponekod vodilo v njihovo že kar stihijsko siromašenje. Iz arhiva Trgovske zbornice v Ljubljani za leto 1882 je zanimiv podatek o dejanskem obsegu sečenj na Kranjskem, ki je bil za četrtino večji od predvidenega etata. Žal so se takšne razmere nadaljevale tudi po 1. in vse do 2. svetovne vojne.)

Od kod in kako daleč segajo korenine ozaveščanja slovenskega kmeta in slovenske javnosti v odnosu do gospodarjenja z zemljo, okoljem in gozdovi, je danes gotovo težko na kratko predstaviti. Mnogi pomembni slovenski preporoditelji so delovali tudi pri razsvetljevanju slovenskega kmečkega življa in tako ali drugače vplivali na pospeševanje kmetijstva in gozdarstva. V drugi polovici 19. stoletja so pravzaprav orali ledino in storili ogromno prav na področju izobraževanja in ozaveščanja slovenskega kmeta in takratne javnosti (npr.: dr. Janez Bleiweis, Matija Vrtovec, dr. Josip Orel, Rihard Dolenc, Franc Povše, Ludvik Dimitz idr.). Osrednjo vlogo v tedanjem razsvetljiteljskem delu med Slovenci sta opravljali Kranjska kmetijska družba v strokovnem in slovensko taborsko gibanje v političnem oziru.

Mnogi tuji in nekateri domači gozdarski strokovnjaki, ki so tedaj delali v naših gozdovih, imajo pomembne zasluge za razvoj in napredek gozdarske stroke. Svoje ime in uveljavitev so neizbrisno povezali z našimi gozdovi in gozdarsko stroko. Slednjo lahko iz več razlogov upravičeno razglašamo tudi za slovensko, četudi je tedaj bila obenem tudi avstrijska. Med pomembnejšimi gozdarskimi strokovnjaki tedanjega časa naj omenimo le nekatere: Josip Ressel, Josip Koller, Herman in Adolf Guttemberg, Venceslav Goll, Josip Pucich, Franc Padar (prvi pisec gozdarske strokovne literature v slovenščini), Konrad Rubbia, Leopold Hufnagel, H. Schollmayer, idr.

Pomembno vlogo pri uveljavljanju gozdarske stroke so imela v tem času tudi strokovna društva: Gozdarsko društvo za avstrijske alpske dežele (ust. leta 1852), Avstrijsko vsedrjavno gozdarsko društvo (ust. leta 1852) in Kranjsko - Primorsko gozdarsko društvo (ust. leta 1875). Prizadevanja za razvoj gozdarske stroke so gotovo bistveno prispevala tudi k oblikovanju in utrjevanju znanj, tradicije, kulture in etike Slovencev v njih odnosu do narave in gozda, vse do danes.

Pozitivnih sadov različnih drugih oblik prebujanja in izobraževanja takratne slovenske javnosti, posebej na področju kmetijstva in gozdarstva, ne bo nikoli mogoče oceniti in, ovrednotiti dovolj celostno in vsestransko. Dejansko so to bili temeljni poskusi, saj takratna germanizacijsko usmerjena politika državnih oblasti vzgoji in izobraževanju na slovenskih narodnostnih osnovah ni bila naklonjena.

Prvi šolani gozdarji so prihajali k nam s prve avstrijske gozdarske višje šole, ki je bila ustanovljena leta 1813 v Mariabrunnu. Za Slovence, posebej pa za slovensko strokovno in poklicno šolstvo, je bilo nedvomno odločilnega pomena leto 1867, ko so si na volitvah v kranjski deželni zbor izborili poslansko večino. Takrat je slovenščina, vsaj na Kranjskem, prvič postala enakopraven deželni jezik v državnih uradih, v sodstvu in šolstvu. Kranjski deželni zbor je skušal posvetiti več skrbi tudi poklicnemu in strokovnemu šolstvu s slovenskim učnim jezikom. Naročil je deželnemu šolskemu odboru, naj preuči možnosti za ustanovitev slovenske gozdarske šole. Odbor je aprila 1867 objavil razpis za pokroviteljstvo nad takšno šolo. Izmed dveh ponudb je odboru najbolj ustrezala ponudba Jurija Schonburg-Waldenburga, nemškega kneza in lastnika gradu Snežnik ter tamkajšnjih prostranih gozdov. Veleposesnik je ponudil: uporabo hiše s petimi sobami in kuhinjo, primerno za bivanje 8 - 10 oseb, ves hišni inventar ter drva za kurjavo, plačilo za dva učitelja in uporabo 810 ha gozda za terenski pouk. Deželni odbor je velikodušno ponudbo sprejel in prevzel nase ostale stroške.

Istega leta je izšla prva knjiga v slovenščini, namenjena pospeševanju gospodarjenja z gozdovi v mali kmečki posesti; to je bil Navod, kako naj ravna posamezni kmetje in cele soseske z gozdom, avtorja Mavricija Scheyerja.

Prva slovenska gozdarska šola na gradu Snežnik je bila ustanovljena leta 1868 in je bila dvoletna. Imenovala se je Deželna nižja gozdarska šola. Učni jezik je bil slovenski. Šola je bila namenjena manj premožnim kmečkim sinovom z opravljeno ljudsko šolo ali nižjo realko. Deželni zbor je za vse sprejete učence namenil štipendije, ki so omogočale kritje stroškov šolanja. Prvi ravnatelj šole je bil graščinski nadlogar Vincenc Bodenstein. Pripravil je tudi prvi učni načrt po vzoru gozdarske šole v Hinterbruhlu. Po rodu je bil Čeh, že več let zaposlen na snežniškem posestvu.

Šola je delovala le šest let, za tri generacije učencev. Imela je znaten osip in fluktuacijo učencev, uspešno pa je šolanje končalo 26 dijakov. Po končanem šolanju so se vsi absolventi zaposlili in delovali kot gozdni čuvaji ali gozdni oskrbniki. Torej so bili uspešni in so se pri svojem delu dobro uveljavili. Šola pa vendarle ni dosegla svojega temeljnega namena, namreč: strokovno usposabljanje kmečke sinove za dobro gospodarjenje z njihovimi gozdovi. Ravnateljstvo šole je spričo takšnega stanja ugotavljalo, da so absolventi šole sicer nadpovprečno usposobljeni za potrebe gospodarjenja v lastnem kmečkem gozdu ali za delo gozdnih čuvajev, premalo pa so izobraženi za delo gozdnih upraviteljev. Za zahtevnejše poklicno izobraževanje pa šola ni bila ustanovljena niti ni bila prostorsko, ne materialno, ne kadrovsko primerno preskrbljena. Ker šola in namen štipendiranja nista

dosegla svojega prvotnega namena, se je deželni zbor odločil štipendije, in s tem tudi šolo, ukiniti. Spričo skromnih sredstev, ki jih je deželni zbor namenjal šoli, zatem ni niti razmišljal o ustreznejši obliki poklicne ali strokovne gozdarske šole.

Kranjski deželni zbor je leta 1873 ustanovil tudi Deželno sadjerejsko in vinorejsko šolo, ki je delovala na Slapu pri Vipavi, vodil pa jo je že omenjeni Rihard Dolenc. Ukinitve snežniške gozdarske šole je deželni zbor utemeljil tudi s pojasnilom, da namerava deželno kmetijsko šolo preseliti na Grm pri Novem mestu in tedaj v učni program vključiti tudi gozdarstvo za potrebe kmečkih gospodarstev. To se je res zgodilo, vendar šele leta 1886. Pozneje se je šola preimenovala v Kmetijsko šolo Grm in v njen učni načrt je bilo vključeno tudi gozdarstvo za male gozdne posestnike. Pouk gozdarstva je bil pozneje vključen tudi v učne programe kmetijskih šol v Šentjurju pri Celju in v Mariboru. Navedene šole so se obdržale in uspešno opravljale svoje poslanstvo vse do danes.

Vendar pa globlji razlogi za ukinitve snežniške šole niso bili zgolj tisti, na katere se je skliceval deželni zbor. Nemški liberalno - germanizacijski pritisk je dejansko botroval ukinitvi šole, ker je bila v celoti slovenska. Pod tem pritiskom so bile takrat povsem ponemčene tudi druge slovenske in dvojezične šole v deželi. V takem vzdušju je seveda morala ostati brez pozitivnega odziva tudi tedanja pobuda za ustanovitev slovenske univerze v Ljubljani.

Germanizacijsko naravnost oblasti dokazuje tudi dejstvo, da je bila šestnajst let po ukinitvi snežniške šole leta 1892 ustanovljena gozdarska šola v Idriji. Šola je bila le enoletna, sprva namenjena vzgoji gozdnih čuvajev, po letu 1898 pa je delovala kot logarska šola. Ves pouk na šoli je potekal samo v nemščini. Šola je dala 121 absolventov, ki so se v glavnem zaposlovali kot gozdni čuvaji v državnih gozdovih. V zadnjih letih delovanja je šola vpisovala izključno učence z dobrim znanjem nemščine, zato so med vpisanimi prevladali učenci iz nemško govorečih avstrijskih dežel. Očitno tudi to ni bilo dovolj za obrambo pred vse bolj uveljavljajočim se slovenstvom, zato so oblasti leta 1909 ukinile tudi to šolo. Leta 1905 je bila podobna šola ustanovljena v Celovcu. Tudi na tej šoli je bil pouk le v nemščini.

Drugih gozdarskih šol na slovenskem narodnem ozemlju vse do razpada Avstro-Ogrske monarhije ni bilo. Tako, z izjemo kmetijskih šol, slovenski lastniki gozdov v domačem okolju in v slovenskem jeziku niso imeli možnosti pridobiti temeljitejšega strokovnega znanja o gospodarjenju z gozdovi, lastnega strokovnega gozdarskega šolstva pa si Slovenci v tistih časih niti v sanjah niso mogli privoščiti.

Svoj, sicer majhen delež v naporih za izboljšanje razmer v tedanjem slovenskem gozdarstvu je tiste čase prispevalo tudi Gozdarsko društvo za Kranjsko in Primorsko. Leta 1903 založilo Navod za oskrbovanje malih gozdnih posestev na Kranjskem in Primorskem, ki ga je spisal Avgust Guzelj, gozdarski komisar v Novem mestu in obenem učitelj gozdarstva v kmetijski šoli na Grmu.

3 GOZDARSKO IZOBRAŽEVANJE IN ŠOLSTVO MED SVETOVNIMA VOJNAMA

3 FORESTRY EDUCATION IN SCHOOLS IN THE PERIOD BETWEEN THE TWO WORLD WARS

Konec 1. svetovne vojne in združitve v kraljevino SHS sta Slovencem sicer odločilno pomagala v procesu narodnega osamosvajanja, prinesla

pa sta tudi vrsto razočaranj. Več kot tretjina slovenskega narodnostnega ozemlja in naroda sta ostali zunaj nove države. Prejšnji avstrijski monarhični centralizem je zamenjal jugoslovanski, dejansko srbski, v marsičem še bolj tog in konzervativnejši. Vidnejših pozitivnih premikov tako nista bila deležna ne gozdarska stroka, ne izobraževanje, ne šolstvo.

Slovenska gozdarska stroka je ostala po 1. svetovni vojni v marsičem prepuščena sama sebi, v okvirih skromnih možnosti maloštevilnih gozdarskih strokovnjakov, ki so na Slovenskem ostali še iz časov Avstrije. Edini vidnejši pozitivni premik v prizadevanju po lastni strokovni organizaciji je bila, takoj po 1. svetovni vojni, ustanovitev Gozdarskega društva Slovenije (1919). To je v svojih programskih nalogah vključevalo tudi določene oblike strokovnega izobraževanja, prizadevalo si je za ustanovitev slovenskega gozdarskega šolstva in je včlanjevalo tudi gozdne posestnike. Leta 1922 je društvo postalo zgolj Podružnica Jugoslovenskega šumarskega udruženja, šele leta 1940 so se slovenski gozdarji ponovno organizirali v lastnem Slovenskem gozdarskem društvu, ki je delovalo do konca 2. svetovne vojne, ko je bilo ukinjeno. Z delovanjem društva je bila tesno povezana tudi izobraževalna vloga strokovne gozdarske revije Gozdarski vestnik, ki je pričela redno izhajati leta 1938. Njegov ustanovitelj in prvi urednik je bil inž. S. Sotošek. Vestnik med 2. svetovno vojno ni izhajal.

Šibka gozdarska strokovna razgledanost večine lastnikov gozdov na Slovenskem, pomanjkanje strokovnih gozdarskih kadrov, neustrezna gozdnogospodarska politika države, krizne razmere v gospodarstvu nasploh in slabšanje socialnih razmer kmečkega prebivalstva seveda niso z ničimer prispevali k boljši kakovosti gospodarjenja z gozdovi. Dogajalo se je, predvsem nasprotno, zato se je zlasti v večini male kmečke gozdne posesti stanje slabšalo vse do pričetka 2. svetovne vojne.

Na Koroškem, ki je po nesrečnem plebišcitu ostala v mejah Republike Avstrije, se je domače gozdarstvo v celoti integriralo v okvire takratnega avstrijskega gozdarskega sistema.

Nekoliko drugače je bilo na Primorskem, na slovenskem ozemlju, ki je bilo priključeno Italiji. Gozdarskega osebja je po vojni tudi tam očitno zelo prjamnjakovalo. V gozdarski operativi je sicer ostalo še precej osebja slovenskega in avstrijskega porekla, pa tudi strokovno delo v gozdovih je še nadalje temeljilo na nekdanji avstrijski doktrini (npr. nadaljevanje akcije za pogozdovanje Krasa, strokovnost gospodarjenja na gozdnih veleposestvih in v državnih gozdovih). Ker je primanjkovalo predvsem nižjega strokovnega kadra, je italijanska oblast že leta 1920 v Idriji ustanovila Pospešeni gozdarski tečaj (Corso accelerato Forestale di Idria). Redni enoletni šolski program so udeleženci absolvirali v dveh mesecih. Šola je delovala le dve leti, obiskovale so jo tri generacije, končalo pa 62 slušateljev. Vsi udeleženci šole so bili Slovenci, učni jezik pa je bil italijanski. Vsi absolventi so po končanem šolanju opravljali strokovni izpit na prefekturi za Julijsko krajino v Trstu. Glede na nadaljni politični razvoj v Italiji ter izrazito protislovensko politiko fašističnih oblasti, seveda ni bilo nikakršnega interesa, da bi na slovenskem nacionalnem ozemlju delovala kakršnakoli poklicna šola, ki bi združevala slovensko mladino, zato tudi v gozdarskem šolstvu ni moglo biti drugače. So pa v vrste gozdarskih služb tudi pozneje, vse do 2. svetovne vojne, vstopali številni Slovenci, ki so se šolali na italijanskih šolah, in so delovali bodisi v domačem okolju bodisi drugod po Italiji. Italija namenskega izobraževanja kmetov za gospodarjenje z gozdovi ni poznala.

V Jugoslaviji je bila leta 1931 končno ustanovljena Nižja gozdarska šola v Mariboru. Sprva je delovala kot enoletna, pozneje kot dvoletna strokovna

šola, namenjena pa je bila tudi izobraževanju kmečkih sinov. Njen ravnatelj in vsestranska strokovna gonilna sila je bil inž. S. Sotošek. Šola je delovala do leta 1941, ko so jo nemške okupacijske oblasti ukinile. Šolanje sta dotlej opravila 202 učenca.

Poleg kmetijskih šol, ki so bile ustanovljene še pred 1. svet. vojno, in mariborske gozdarske šole, je bilo v obdobju med obema vojnama za strokovno izobraževanje malih lastnikov gozdov storjenega bolj malo. Leta 1933 je izšlo delo Kmetstvo gozdarstvo Jožeta Miklavžiča. Državna Gozdarska nadzorna služba je bila edina javna služba, ki je skrbelo za strokovne stike s kmečkimi lastniki gozdov, vendar je bila kadrovsko in strokovno prešibka. Zlasti po svetovni gospodarski krizi (med leti 1929 - 1933) so se socialne razmere v Sloveniji tako poslabšale, da so bili lastniki gozdov primorani prekomerno sekati. Nadzorna gozdarska služba je ob tem pomagala lastnikom, kolikor je mogla, s predavanji, tečaji in organizacijo pogozdovanj. Leta 1941 se je v reševanje problematike kmečkih gozdov vključila tudi Kmetijska zbornica, ki je organizirala "Posvetovanje o lesnogospodarskih problemih Slovenije". Programska izhodišča, ki jih je pripravilo to posvetovanje, so se lahko uresničila šele v letih po 2. svetovni vojni.

4 NIŽJE IN SREDNJE GOZDARSKO ŠOLSTVO PO 2. SVETOVNI VOJNI

4 ELEMENTARY AND SECONDARY FORESTRY EDUCATION AFTER WORLD WAR TWO

4.1 Začetki

4.1 Beginnings

Brez pretiravanja ali političnega navijaštva je mogoče trditi, da so bili celostni temelji slovenskega gozdarskega šolstva postavljeni šele po 2. svetovni vojni, v takratnih razmerah povojne obnove in revolucionarne komunistične doktrine. Lastnih gozdarskih kadrov je bilo tedaj v Sloveniji premalo, številni tujci so med vojno in po njej odšli, številni domači strokovnjaki so med vojno padli. Pomanjkanje strokovnih kadrov se je poznalo toliko bolj, ker je bila država zaradi povojne obnove primorana poseči po edinih naravnih virih, ki so bili kolikor toliko dostopni - po gozdovih. Ukrepi naci-

Slika 1: Učiteljski zbor Srednje gozdarske šole v Ljubljani v šolskem letu 1951/52 pred "barakarsko" šolo v Šiški, z leve: Rihard Erker, Stane Logar, Šime Letinič, Drago Kanc, Dinko Cerjak - ravnatelj, Vera Remic, Janez Jerman, Anica Benkovič, Janez Srpar, Aleksander Bleiweis.

analizacije in obvezne oddaje lesa so tedaj preobremenili slovenske gozdove. Gozdarstvo je bilo v celoti podrejeno politiki.

Lastno stanovsko organizacijo so gozdarji lahko spet obudili šele leta 1951, ko je bilo ustanovljeno Društvo inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva Slovenije. Reorganizirani v območna društva, so vse do današnjih dni skrbeli za dodatno izobraževanje gozdarskega strokovnega osebja, prizadevali so si za ustanavljanje in razvoj gozdarskega šolstva, delali so z javnostjo, niso pa se posebej ukvarjali z izobraževanjem lastnikov gozdov. Novi pogledi na tovrstne potrebe so oživelili šele po reorganizaciji v začetku devedesetih let, ko je bila osnovana Zveza gozdarskih društev Slovenije.

Že leta 1946 je ponovno pričel izhajati Gozdarski vestnik, edina strokovna stanovska revija. Vestnik je v povojnih letih nekajkrat menjal ustanovitelje in izdajatelje, vendar je postal spet po ustanovitvi stanovskega društva njegovo glasilo in je ostal glasilo Zveze gozdarskih društev vse do danes.

Leta 1946 sta bili v Ljubljani in v Mariboru ustanovljeni Nižji gozdarski šoli. Kritične povojne razmere so terjale hitro usposabljanje kadrov, zato sta šoli delovali v obliki trimesečnih tečajev. Šoli sta delovali le do leta 1948, ko so ljubljansko preimenovali v Nižjo lesno šolo, mariborsko pa ukinili.

V Ljubljani in v Mariboru sta jeseni 1948 pričela redni pouk gozdarska tehnikuma. To leto imamo lahko tudi dejansko za leto ustanovitve slovenskega srednjega gozdarskega šolstva. Tehnikuma sta delovala pod pokroviteljstvom Ministrstva za gozdarstvo in lesno industrijo LR Slovenije. Pogoji za sprejem učencev je bila dokončana nižja gimnazija. Šolanje je sprva trajalo tri leta.

Gozdarsko strokovno šolstvo je bilo zlasti v prvih letih po 2. svetovni vojni tudi orodje takratnih oblasti in političnih interesov, kar najbolj zgovorno potrjuje usoda Nižje gozdarske šole. Namesto ukinjenih dveh šol je bila namreč istega leta ustanovljena Nižja gozdarska šola v Postojni, a že po dveh mesecih pouka se je morala seliti v grad Kromberg pri Gorici. Leta 1951 se je šola ponovno selila v Novo Gorico, naslednje leto pa v Idrijo. Tam je delovala osem let, vse do ukinitve. Tako se je Idrija že tretjič zapored vpisala v zgodovino gozdarskega šolstva na Slovenskem, a šele v tretje s slovensko šolo. Pouk na Nižji gozdarski šoli je sčasoma postajal zahtevnejši in strokovnejši. Leta 1949 je bil pouk podaljšan na pet mesecev, leta 1950 na šest, od leta 1952 je trajal pouk sedem mesecev, 1953. pa celo deset. Obvezna je bila tudi petmesečna praksa. Tako je šola postala dveletna.

Sprva zelo nestanovitna je bila tudi usoda obeh tehnikumov. Mariborski tehnikum je začel delovati v stavbi, kjer je bila že pred vojno Nižja gozdarska šola. V šolskem letu 1949/50 se je selil v prostore takratne mariborske kmetijske šole. Že naslednje leto so se morali mariborski učenci pridružiti svojim vrstnikom na Ljubljanskem tehnikumu v nacionaliziranih prostorih na Krekovem trgu. Pozneje so bili ti prostori namenjeni novoustanovljeni Agronomski fakulteti. Leta 1950 so pričeli graditi poslopje za novo stavbo gozdarske srednje šole na Viču, učenci pa so s poukom gostovali v prostorih viške osnovne šole in gimnazije. Februarja 1950 je pogorel dijaški dom na Viču, kjer so učenci bivali. Z novo šolsko stavbo ni bilo nič in spet se je bilo treba seliti, tokrat v lesene in dotrajane barake v Šiški. Tam sta šola in dijaški dom ostala do konca šolskega leta 1958/59.

Kljub težavam, pomanjkanju materialnih sredstev in pogojev za pouk, so imeli ustanovitelji šole in takratni učitelji visoke zahteve, kar je učencem omogočalo pridobiti solidno strokovno znanje. Šola je postala s šolskim letom 1950/51 petletna, učenci pa so med počitnicami opravljali obvezno skupno prakso. Leta 1952 se je gozdarski tehnikum preimenoval v Srednjo gozdarsko šolo. Ob šoli je leta 1953 pričel delovati tudi dveletni tečaj za

gozdarske tehnike. Tečaj je bil sprva namenjen nekdanjim političnim aktivistom in je gozdarjem z nižjo izobrazbo, ki so izpolnjevali takratne družbeno-politične in strokovne pogoje, omogočal pridobiti izobrazbo gozdarskega tehnika.

Prav bi bilo, da bi se ob spominih na začetke gozdarskega srednjega in poklicnega šolstva in ob pregledu njegovega razvoja spomnili številnih gozdarskih strokovnjakov, ravnateljev in učiteljev, ki so pomagali pri njegovi rasti in uspešnem delu vse do danes. Žal vseh v enem samem članku ni mogoče predstaviti, zato bi se morali ob priložnosti s posebnim člankom spomniti tudi teh zaslužnih posameznikov.

4.2 Gozdarski šolski center v Postojni

4.2 Forestry School Centre in Postojna

Gozdarska tehnična šola

Leta 1956 je bilo sklenjeno, da se Gozdarska srednja šola preseli v Postojno. Za potrebe doma učencev so preuredili nekdanji Windischgraet-zov dvorec (nekdanji Grand hotel), zraven pa je bilo zgrajeno novo šolsko poslopje. Dela so se zavlekla do decembra 1959, tako da se je pouk pričel 4. decembra. Tega leta je bila ukinjena Nižja gozdarska šola v Idriji.

Nadaljni korak v zgodovini gozdarskega srednjega šolstva je bil storjen leta 1959. Tedaj so v takratni LR Sloveniji izdelali načrt potreb po gozdarskih strokovnih kadrih, ki je že temeljil na novi gozdarski zakonodaji. Ta je predvidevala poenotenje gospodarjenja z gozdovi, neglede na lastništvo. Osnova za izračun potreb po gozdarskih kadrih je bilo predvidevanje, da potrebuje Slovenija po enega gozdarskega inženirja na 1.900 ha, gozdarskega tehnika na 1.600 ha in logarja na 860 ha gozda. Takrat je bilo v gozdarstvu zaposlenih 433 gozdarskih tehnikov, v naslednjih letih pa naj bi jih potrebovali 1.073. Možnost prekvalifikacije z dodatnim izobraževanjem je bila zato dana tudi logarjem in sicer v okviru dvoletnega tečaja, ki se je, skupaj s šolo, prav tako preselil v Postojno.

Šola se je preimenovala v Gozdarski šolski center v Postojni (GŠC). V okviru GŠC naj bi, poleg redne tehnične šole in dvoletnega tečaja za pridobitev izobrazbe gozdarskega tehnika, pričela delovati še šola za gozdne delavce. V šolskem letu 1959/1960 je pouk zaključila zadnja generacija

Slika 2: Pred šolsko stavbo v Postojni v šolskem letu 1963/64, z leve: Jože Jenček, Grozdana Mislej, Božo Lenassi, Jože Drašler, Asta Sila, Stanko Mazi - ravnatelj, Marjan Trtnik, Ernest Kučan, Aleksander Bizjak, Silva Hirsch, Minka Habe, Miro Komovc, Stanko Tumpej, Viljem Garmuš.

tehnikov s petletnim programom. Odtlej je bil program gozdarske tehniške šole štirileten. Šolske prakse niso bile več skupinske, temveč so učenci opravljali obvezno prakso pri gozdnogospodarskih organizacijah, povečini pri tistih, ki so učencem dajale tudi štipendije. Te je imela večina učencev. V naslednjih letih, nekako do leta 1990, je šola doživljala mirnejše čase. Bilo je sicer več šolskih reform in sprememb učnega načrta, pač v skladu s spremembami v šolskem sistemu. Posebej naj omenim uvedbo znanega usmerjenega izobraževanja, ki je svoj končni fiasko doživelo skladno z družbenopolitičnimi spremembami leta 1990.

Večina gozdarskih tehnikov, absolventov GŠC, vse do konca osemdesetih let z zaposlitvijo ni imela težav. Ko je bil v sedemdesetih letih ukinjen poklic logarja, so potrebe po gozdarskih tehnikih celo narasle. Vpis na tehniški šoli se je takrat z enega prvega razreda povečal na dva.

Do šolskega leta 1996/97 so šolo za gozdarske tehnike končali 2.103 učenci. Večina jih je bila rednih, vključno s tistimi iz dvoletnih programov, pozneje pa je šolo končalo tudi nekaj učencev, ki so se šolali izredno. Ker je imela večina učencev štipendije, so se povečini uspešno zaposlovali in se delovno uveljavljali na matičnih gozdnih gospodarstvih. Le malo je bilo takih, ki se iz različnih razlogov pri strokovnem ali proizvodnem delu niso uveljavili in so bili zato primorani poiskati delo drugje. Mnogi absolventi tehnične šole so se odločili za nadaljevanje študija na višji ali na visoki stopnji Gozdarskega oddelka Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani. Precej se jih je vpisalo na druge višje šole in fakultete in so študij povečini tudi uspešno končali. Številni nekdanji gozdarski tehniki so s postdiplomskim študijem dosegli naziv magistra ali doktorja gozdarskih (ali drugih) znanosti.

Šola za gozdne delavce

Z ustanovitvenim aktom GŠC je bila ustanovljena v Postojni tudi Šola za gozdne delavce. Dejansko je pričela delovati šele leta 1966, ko je prenehal dvoletni tečaj za gozdarske tehnike in so se sprostile določene zmogljivosti. Dotelej je bilo usposabljanje gozdnih delavcev v Sloveniji vezano izključno na neformalne, priložnostne tečaje. Prva generacija odraslih slušateljev se je vpisala aprila 1966. V šolskem letu 1967/68 se je vpisala v šolo prva generacija učencev z rednim statusom učencev za poklic gozdnega delavca. Od leta 1971 je šola delovala kot Šola za gozdarje. Z leti je bilo z učnimi programi predvidenih več različnih kvalifikacij za gozdne delavce: za sekače, za gojitelje, za semenarje in drevesničarje. Po uvedbi sistema usmerjenega izobraževanja je šolanje gozdnih delavcev potekalo po enotnem dvoletnem programu za poklic gozdar.

Zanimivo je, da se do ustanovitve GŠC v Sloveniji ni pokazala resnejša volja in pripravljenost po šoli za gozdne delavce. V zagovor takšnega stanja bi bilo seveda mogoče naštetih vrsto tehničnih razlogov, zdi pa se, da je bilo šele množično uvajanje ročne veržne motorne žage tisti tehnični razlog, ki je končno prepričal odgovorne o nujnosti take šole. Omenjene podcenjevalne razmere so imele dolgoročne negativne posledice za izobrazbeno strukturo zaposlenih v neposredni gozdni proizvodnji in v miselnosti tistih, ki so odločali o zaposlitvi in kadrovanju gozdarskih proizvodnih delavcev.

Šola za gozdne delavce je sprva delovala na GŠC v Postojni, pozneje pa, pod njegovim okriljem, tudi v dislociranih izobraževalnih centrih pri tedanjih Gozdnih gospodarstvih: Slovenj Gradec, Maribor, Novo mesto, Nazarje, Bled, Tolmin, Celje in Brežice. Kljub tako široko zasnovani mreži za usposabljanje gozdnih delavcev, se je vseskozi dogajalo, da so gozdna gospodarstva pri zaposlovanju dajala prednost priučenim delavcem, po-

Slika 3: Praktični pouk spravila na šolskem poligonu.

gosto sezonom iz drugih jugoslovanskih republik. Zato je pojemale načrtno zaposlovanje domače, za zahtevno gozdarsko delo ustrezno izobražene in usposobljene delovne sile. Posledice takšnih kadrovanj po posameznih gozdnih gospodarstvih so v marsičem vidne vse do danes.

Sprva je moral za vpis na šolo za gozdarja kandidat predložiti zdravniško spričevalo medicine dela o psihofizičnih sposobnostih za delo v gozdarstvu, učno pogodbo z Gozdnim gospodarstvom in imeti uspešno končanih vsaj 6 let osnovne šole. Učni načrt je bil dvoleten in se je z leti spreminjal skladno s potrebami in novimi tehnologijami v gozdni proizvodnji. Pouk je v prvih letih najprej stekel v tečajni obliki, v katero so se vključevali odrasli, že zaposleni delavci. Tako je pouk leta 1978 npr. obsegal po dva tečaja po pet mesecev v Postojni, ostali čas pa so učenci prebili pri praktičnem delu v dislociranih izobraževalnih centrih. Po končanem šolanju so učenci opravljali zaključni izpit in z njim pridobili ustrezno potrdilo. Vpis v redni program šole za gozdarje nikoli ni bil posebno visok.

V osemdesetih letih so se vsi programi GŠC integrirali v programe usmerjenega izobraževanja, za vpis pa je bila odtlej potrebna končana osnovna šola. Dislocirani centri so povsem prenehali delovati že sredi osemdesetih let. Po spremembah leta 1990 je postal program za gozdarje trileten. Interes za šolanje je poslej, verjetno v skladu z interesi in politiko takratnih GG, izrazito upadel.

Skupaj sta šola za gozdarje do konca šolskega leta 1996/97 uspešno končala 602 gozdarja, od tega je bilo rednih učencev bilo približno 2/3, tretjina pa je odraslih tečajnikov. V številu je vključenih tudi 6 kmetov-gozdarjev, ki so šolanje končali v devetdesetih letih.

Dejstvo, da je bilo po letu 1963 gospodarjenje z gozdovi v Sloveniji ponoteno ne glede na lastništvo, je takrat pripomoglo k stanju, da za ustrezno formalno usposabljanje in izobraževanje lastnikov gozdov ni nihče posebej skrbel. Res pa je, da so takratna gozdna gospodarstva postopoma pričela sama skrbeti za prirejanje različnih tečajev za lastnike gozdov. Ohranilo se je tudi informativno gozdarsko izobraževanje na nekaterih kmetijskih šolah.

GŠC se je v skladu s potrebami pričel ukvarjati tudi z usposabljanjem in doizobraževanjem gozdnih in drugih delavcev za različna zahtevnejša in specializirana dela v gozdarstvu. Po letu 1976 so bile uvedene različne izobraževalni tečaji: za varno delo z motorno žago, za gozdne traktoriste,

Slika 4: Učenci pri spoznavanju drevesnih vrst.

Slika 5: Nekdanji dijaški dom, "Grand hotel" z bogato in pestro preteklostjo, porušen leta 1979.

gozdne žičničarje in za dela s hidravličnimi nakladalniki, leta 1983 pa tudi temeljni tečaj za varno delo s traktorji in traktorskimi priklučki, vključno z možnostjo opravljanja vozniškega izpita za F kategorijo. Teh tečajev seveda niso obiskovali le gozdni delavci, temveč tudi drugi interesenti in tudi lastniki gozdov. Tako je postala tečajna dejavnost ena od stalnih oblik izobraževalnega dela na GŠC. Od leta 1976 pa do konca šolskega leta 1996/97 se je vseh tečajev udeležil oziroma uspešno opravil skupno 6.101 tečajnik.

Dejavnost se je šele v osemdesetih letih tečajna dejavnost za poklicno usposabljanje pričela odpirati tudi za kmete - lastnike gozdov, vsaj za tiste, ki so s takratnimi gozdnimi gospodarstvi sklenili kooperantske pogodbe za dela v gozdarstvu. Kooperanti so se morali za delo usposobiti na ustreznih tečajih.

Nekaj (po)misli o GŠC

Velik problem šolskega centra in njegovih izobraževalnih programov so učbeniki za strokovne predmete. Kljub težavam je šola poskrbela tudi za nekaj tovrstne literature, problem pa v celoti vse do danes ni rešen. GŠC je postopoma pridobil lasten strojni park in park za prevoze učencev. V letu 1980 je bil zgrajen nov dom za učence. Na mestu nekdanjega dijaškega doma (hotela - dvorca), ki so ga porušili, je bil namreč zgrajen sodoben dom učencev. Ta naj bi pokrival še tako velike potrebe po bivalnem prostoru za učence programov GŠC, pa tudi za dijake drugih postojnskih šol iz oddaljenih krajev. Sledili sta še telovadnica in strojna postaja.

Vse to je nastalo z veliko strokovno in denarno pomočjo Gozdnih gospodarstev in Posebne izobraževalne skupnosti za gozdarstvo. Tudi učni programi in njihova realizacija so bili večidel sad sodelovanja gozdarske operative in PIS. Pač pa GŠC ni imel lastnega gozdnega šolskega posestva in ga ne takrat ne pozneje ni uspel pridobiti. Praktični pouk se je odvijal na objektih gozdnih gospodarstev, prav tako tudi obvezna praksa učencev. Ko je bila s programom usmerjenega izobraževanja praksa ukinjena, se je povečal obseg praktičnega pouka v šoli, vse do danes je potekal in še poteka v bližnjih državnih gozdovih.

Za razmeroma dolgo tridesetletno obdobje GŠC v Postojni je značilno da je v tem času center v mnogočem znatno in vsestransko napredoval. Uspešno je reševal svoje kadrovske, programske in materialne težave, razmeroma dobro se je opremil in širil svojo obšolsko izobraževalno dejavnost z najrazličnejšimi tečaji usposabljanja odraslih za najrazličnejša specializirana dela v gozdarstvu in za potrebe drugih dejavnosti.

4.3 Gozdarska šola v Postojni po letu 1990

4.3 Forestry school in Postojna after 1990

Družbenopolitične spremembe po letu 1990 in z njimi spremembe v gospodarstvu in gozdarstvu so bile vzrok, da je prišlo v gozdarstvu do znanih kriznih razmer. Do sprememb je prišlo tudi v šolstvu. GŠC v Postojni je izgubil značaj šolskega centra in je postal Gozdarska srednja šola, zgolj ena od državnih srednjih strokovnih šol, podrejena Ministrstvu za šolstvo in šport. Programi strokovnih srednjih šol so se močno približali gimnazijskim, gimnazije pa so postale vse bolj šole prestižnega pomena.

Na delovanje šole posledje gozdarska stroka ni imela nikakršnega neposrednega vpliva več. Zaradi lastnih težav je v gozdarski operativi tudi sicer ponehalo zanimanje za delovanje šole, sesul se je kadrovski koncept gozdnih gospodarstev, število štipendij je drastično upadlo. Spremenila se je

gozdarska zakonodaja in z njo so se spremenili tudi zaposlitveni pogoji v gozdarstvu. Poslej lahko zasedajo delovna mesta revirnih gozdarjev le še gozdarski inženirji. Denacionalizacija je znatno povečala delež zasebnih gozdov v Sloveniji, lastniki so pridobili pravico in odgovornost za gospodarjenje s svojimi gozdovi. Zaposlitvene možnosti za gozdarje in gozdarske tehnike so se močno skrčile. Ponovno postaja aktualno izobraževanje lastnikov gozdov. Spremenila se je in se še spreminja tudi šolska zakonodaja.

Vse te spremembe so pripeljale do razmer, zaradi katerih se je po letu 1990 vpis v oba programa Gozdarske srednje šole v Postojni izredno znižal. Slišati je bilo celo glasove, da v spremenjenih razmerah gozdarske srednje šole sploh ne potrebujemo več, zato bi jo bilo najbolje kar ukiniti. O tem, kakšne bi bile posledice za poklicno izobraževanje gozdnih delavcev, kakšna bi bila usoda edinega gozdarskega izobraževalnega zavoda v Postojni, kako reševati problematiko izobraževanja lastnikov gozdov in kakšne bi utegnile biti posledice za stroko kot celoto, se zagovorniki ukinitve šole očitno niso spraševali. Pravzaprav si je težko zamisliti, kakšna naj bo prihodnost stroke, ki se v nacionalnem okviru odreka pomembnemu delu lastnega izobraževalnega sistema in instituciji, ki naj za tovrstno izobraževanje skrbi.

Bilo je več poskusov in predlogov, da bi na šoli uvedli nove programe, ki bi povečali zanimanje za vpis. Ti poskusi, žal, niso uspeli. Ena od predlaganih rešitev je bil ekološko naravnani gimnazijski program, ki bi ustrežal današnjemu pojmovanju tehnične gimnazije. Na strokovnem svetu je bil sprejet in odobren, oblast pa ni privolila v razpis in v poskusno izvajanje na Gozdarski srednji šoli v Postojni. Je pa na šoli prišlo do dveh pomembnejših sprememb: leta 1992 je bil v okviru programa gozdar uveden nov, triletni šolski program za poklic kmet-gozdar, namenjen bodočim gospodarjem mešanih, predvsem živinorejsko-gozdarskih kmetij (ponovno po 117 letih!). Žal se tak program tudi danes, sto in več let po prvem podobnem poskusu, ni uveljavil, saj za vpis vanj ni bilo posebnega zanimanja; druga sprememba je bila uvedena leta 1994, ko se je z dotedanjo Gozdarsko srednjo šolo združila postojnska Srednja lesarska šola. Poslej deluje šola pod nazivom Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna. Tako so bile vsaj do neke mere rešene težave glede zadostnosti vpisa učencev na šolo in nekatere kadrovske in materialne težave. Očitno pa na vpis in delo šole še vedno vplivajo krizne razmere in pričakovati je, da se bodo te pričele urejati šele z ustalitvijo razmer v gozdarstvu, s pričakovano novo nomenklaturo poklicev in s prenovo šolskih programov.

Vprašanje nomenklature poklicev je, v skladu z novo šolsko zakonodajo, prvi pogoj, ki ga bo treba rešiti. Omogočil bo programsko prenovo šole in predmetnikov za potrebe naslednjih desetletij skladno z izobraževalnimi modeli v evropskih državah. Z novo šolsko zakonodajo prehaja SGLŠ v strokovno domeno Centra za poklicno izobraževanje Slovenije. Ta bo, upajmo, zblížal interese gozdarske panoge, gozdarske šole in izobraževalnih potreb v slovenskem gozdarstvu nasploh. Nihče še ni dokončno odgovoril glede institucionaliziranja gozdarskega izobraževanja za potrebe lastnikov gozdov in vseh tistih, ki se nepoklicno ukvarjajo z gozdnogospodarskimi deli v zasebnih gozdovih. V spremenjenih razmerah se šola še vedno srečuje z dvema resnima težavama:

- njene materialne in finančne potrebe niso ustrezno rešene, saj je po svoji naravi izobraževanja in usposabljanja gozdarstvo med dražjimi strokovnimi in poklicnimi šolami;

Slika 6: Šola se že vrsto let predstavlja na tematskih sejmih: predstavitev na Kmeljskem sejmu v Gornji radgoni jeseni 1997.

- problem šolskega učnega revirja, ki ga v spremenjenih razmerah šola brez dvoma potrebuje, ni rešen.

5 VIŠJE IN VISOKO GOZDARSKO ŠOLSTVO TER ZNANSTVENO-RAZISKOVALNO DELO

5 FORESTRY EDUCATION AT COLLEGE AND UNIVERSITY - SCIENTIFIC RESEARCH

Podoba slovenskega gozdarskega izobraževanja in poklicnega šolstva seveda ne bi bila popolna, če vsaj na kratko ne omenimo gozdarskega univerzitetnega študija in znanstveno-raziskovalnega dela. Nadgradnjo stroki so še iz časov Avstro-Ogrske predstavljali gozdarski inženirji, ki pa jih je bilo malo in so se tedaj izraževali predvsem v nemško govorečem okolju. V stari Jugoslaviji je število slovenskih gozdarskih strokovnjakov le počasi naraščalo. Tedaj in pozneje so se slovenski študentje gozdarstva izobraževali na gozdarskih fakultetah v Zagrebu ali Beogradu, oziroma v tujini, zlasti na Dunaju in v Pragi.

Prva slovenska univerza je bila ustanovljena šele leta 1919, vendar pogojev in razumevanja za uvedbo študija gozdarstva v letih med obema vojnama še ni bilo. Potrebo po ustanovitvi ustrezne znanstveno-raziskovalne gozdarske inštitucije so slovenski gozdarji predlagali že v tridesetih letih. Inž. S. Sotošek je leta 1938 predlagal ustanovitev poskusne gozdarske postaje pri takratni gozdarski šoli v Mariboru. V začetku leta 1941 je dozorela pobuda za ustanovitev gozdarskega inštituta v Ljubljani, a vojna je preprečila njeno uresničitev.

Po 2. svetovni vojni je bil z odločbo predsednika vlade LRS 21. 4. 1947 ustanovljen Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo, prva in doslej tudi edina izključno znanstveno-raziskovalna gozdarska inštitucija v Sloveniji. Inštitut je bil in ostal tesno povezan z Gozdarskim oddelkom Agronomske fakultete Univerze v Ljubljani, ustanovljenim leta 1949.

Z ustanovitvijo Gozdarskega oddelka smo Slovenci končno prišli do možnosti visokošolskega študija gozdarstva doma. Leta 1961 se je Agronomska fakulteta reorganizirala v Biotehniško fakulteto Univerze v Ljubljani.

Gozdarski oddelek je od samega začetka uvedel univerzitetni študij. Leta 1961 je bil uveden dvostopenjski študij. Študij prve stopnje gozdarstva je bil po nekaj letih ukinjen, v osemdesetih letih pa je pričela delovati v okviru oddelka dvoletna Višja gozdarska šola. Z reformami šolskega sistema in Univerze je bila leta 1996 Višja šola ukinjena, istega leta pa je Gozdarski oddelek uvedel, poleg univerzitetnega, še triletni visokošolski študij gozdarstva. Gozdarski oddelek je že kmalu po ustanovitvi uvedel tudi ustrezne oblike podiplomskega študija, že v sedemdesetih letih redni študij za magisterij, v osedemdesetih letih tudi študij specializacije, vseskozi so bile na oddelku možnosti za opravljanje doktorata. Oddelek je ves čas svojega delovanja uspešno skrbel za najrazličnejše oblike neformalnega podiplomskega izobraževanja s predavanji, seminarji in študijskimi dnevi.

Gozdarski oddelek se je leta 1996 preimenoval v Oddelek za gozdarstvo in obnovljive naravne vire. Sedanji univerzitetni študij je namenjen maturantom. Študij traja osem semestrov, v četrtem letniku so študentom dana na izbiro tri strokovna področja: gospodarjenje s prostoživečimi živalmi, gospodarjenje z obnovljivimi naravnimi viri ali urbano gozdarstvo. Triletni visokošolski strokovni študij na oddelku omogoča vpis vsem tistim interesentom, ki so končali katerokoli srednjo šolo z zaključnim izpitom. Zadnji

semester je namenjen izključno praktičnemu usposabljanju. Poudarki so na teoretičnih in operativnih znanjih.

Zakaj na tem mestu sploh omenjam fakultetni in visokošolski študij ter znanstveno-raziskovalno dejavnost v gozdarstvu, saj oboje nima na videz nič skupnega s srednjim in poklicnim gozdarskim izobraževanjem? Pa ni tako! Objektivno sliko dosedanjega izobraževalnega dela v stroki in za stroko je mogoče celovito predstaviti le, če vanjo vključimo tudi gozdarsko izobraževanje na Univerzi in znanstveno-raziskovalno delo. V okviru stroke gre namreč za temeljno izobraževalno in poklicno vertikalo, v kateri ima vsaka stopnja izobraževanja in poklicnega udejstvovanja svoje mesto in vlogo. O celoti govorimo tudi zato, ker je po logiki stvari same vsaka višja stopnja naravna posledica in nadaljevanje nižje stopnje ali naj bi tako vsaj bilo. Študij na Gozdarskem oddelku velja omeniti tudi zato, ker je pred leti velik del populacije študentov prihajal iz srednje gozdarske šole.

Poslej bo fakultetni študij na Oddelku za gozdarstvo od te svoje naravne podlage povsem odrezan. V preteklosti sicer (pre)skromni delovni stiki med Gozdarskim oddelkom in Srednjo gozdarsko šolo se bodo poslej utegnili povsem pretrgati. Takšna prihodnost ne bi bila ne naravna ne logična. Vrata, zlasli potrebe po sodelovanju, bodo poslej ostala vsaj priprta na vertikali visokošolskega študija. To do neke mere rešuje absurdnost nepredvidene povezanosti v bodočih izobraževalnih programih in medsebojnih odnosih med SGLŠ in Oddelkom za gozdarstvo in obnovljive vire v prihodnje. Želimo si seveda trdnejšega in vsebinsko bogatejšega sodelovanja.

Podobno velja tudi za odnose med SGLŠ in Gozdarskim inštitutom Slovenije. V preteklosti se je pokazalo, da je bilo mogoče tudi sodelovanje na znanstveno-raziskovalnem področju, kar je bilo v korist obeh partnerjev pa tudi širše stroke. Na šoli smo prepričani, da bi to sodelovanje veljalo obnoviti in okrepiti.

6 ZAKLJUČEK

6 CONCLUSION

Pogled v preteklost naj nas spomni naših korenin, tako tistih skupnih, narodnih, kot tistih gozdarskih, ki so vsekakor del skupnih korenin na drevesu slovenskega naroda. Iz teh korenin smo zrastle, rastemo in bomo rastle, če si jih le ne bomo sami spodsekali ali jih kako drugače uničili. Pred slovenskim gozdarstvom, gozdarskim izobraževanjem in gozdarskim šolstvom so novi izzivi, nove potrebe in nove naloge. Morali jih bomo znati rešiti v skupnem interesu in v dobro slovenskih gozdov, njihovih lastnikov, stroke, naroda in države.

Poleg trenutne negotovosti glede nomenklature poklicev v gozdarstvu in bodoče usode slovenskega srednjega gozdarskega šolstva ostaja velika vrzel tudi v temeljnih znanjih lastnikov gozdov in tistih, ki v njihovih gozdovih občasno in neprofesionalno delajo. Davek v zdravju in življenjih, ki ga zadnja leta plačujemo Slovenci, je previsok za nas same pa tudi v primerjavi z evropskimi razmerami.

Kakor vsi gozdovi v Evropi in svetu so tudi naši gozdovi vse bolj obremenjeni z vsemi mogočimi negativnimi vplivi. Od gozdov vse več zahtevamo in pričakujemo, pa obenem vemo, da jim relativno vse manj vračamo, vse manj vanje vlagamo kljub visokodonečemu programu razvoja slovenskih gozdov. Koliko bomo dejansko zmogli storiti, z znanjem in z vlaganji, da bodo naši gozdovi lahko trajno in učinkovito opravljali svoje večnamenske

funkcije? Problemi naših gozdov so le del obširnejše problematike naše gozdnate in kulturne krajine ter njenega ekološkega ravnotežja.

Če se zavedamo, da postaja struktura naših poklicnih gozdarskih kadrov vse bolj podobna obrnjeni piramidi, torej zgolj konici brez čvrstih temeljev in ravnotežja, bomo končno morali spoznati, tako v stroki kot na državni ravni, da brez jasne gozdarske izobraževalne, šolske, poklicne in zaposlovalne politike v prihodnje ne bo šlo. Tudi brez potrebnega denarja zanje ne. Združiti bo torej treba moči, možnosti, interese, znanje in jih optimalno uskladiti z dejanskimi potrebami. Pa ne le zato, da bi naši znanjci lahko proslavljali nekakšno 75. ali 100. obletnico gozdarskega srednjega šolstva, temveč zaradi potreb po zdravi in varni prihodnosti naših potomcev, naših gozdov in naše Slovenije, ki naj bi postala celo vrt Evrope.

VIRI / REFERENCES

- CIVIDINI, R. / WRABER, M., 1950. Gozdarski inštitut Slovenije v letih 1947 - 1949. Ljubljana.
- FUNKL, L. / GAŠPERŠIČ, F. / MLINŠEK, D. / WINKLER, I., 1989. Gozdarstvo. Enciklopedija Slovenije.- 3. zv., Ljubljana, Mladinska knjiga.
- GIS (Gozdarski inštitut Slovenije) 1997.- Ljubljana.
- GŠC (Gozdarski šolski center), 1978. 30 let gozdarske srednje šole, 10 let poklicne gozdarske šole.- Postojna.
- IGLG (Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo), brez letnice, informacijska publikacija.- Ljubljana.
- JURHAR, F., 1940. Ali imamo dovolj gozdarskih strokovnjakov?- GozdV, s. 25.
- KLEMENČIČ, I., 1962. Končno smo tudi gozdarji dobili svojo fakultetno stavbo.- GozdV, s. 150.
- SEVNIK, F., 1948. Gozdarski inštitut Slovenije v prvem letu obstoja. Gozdarski vestnik, s. 137.
- SEVNIK, F., 1950. Ustanovitev in razvoj slovenske gozdarske fakultete. GozdV, s. 251.
- SEVNIK, F., 1963. Slovenija.- Nastava, Šumarska enciklopedija, 2. zv., Zagreb, Jugoslovanski leksikografski zavod, s. 438.
- SEVNIK, F., 1963. Slovenija. - Nauka. Šumarska enciklopedija, 2. zv., Zagreb, Jugoslovanski leksikografski zavod, s. 439.
- SGLŠ (Srednja gozdarska in lesarska šola) Postojna.- Arhivska dokumentacija.
- PAVLIČ, S., 1992. Kratek opis razvoja gozdarskega šolstva na Slovenskem.- Zbornik: Stoletnica idrijske gozdarske šole, Idrija, Gozdarstvo Idrija, s. 11.
- PAVLIČ, S., 1992. Ustanovitev in delovanje gozdarske šole v Idriji v letih 1892 - 1909.- Zbornik: Stoletnica idrijske gozdarske šole, Idrija, Gozdarstvo Idrija, s. 14.
- VILMAN, V. / SERŠE, A., 1989. Prva slovenska gozdarska šola na Snežniku. Postojna, Gozdarski šolski center.
- VRTOVEC, P., 1997. O srednji gozdarski šoli v Postojni. Gozdarski vestnik, s. 478. Ljubljana.
- VRTOVEC, P. / VADNU, M., 1998. Tečajna dejavnost na Srednji gozdarski in lesarski šoli v Postojni.- GozdV, s. Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, VDO Biotehniška fakulteta.- VTOZD za gozdarstvo, 1986. Gozdarstvo.- Ljubljana.
- Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo, 1996. Študij gozdarstva.- Ljubljana.
- ŽAGAR, B., 1963. Slovenija. - Inštituti. Šumarska enciklopedija, - 2. zv., Zagreb, Jugoslovanski leksikografski zavod, s. 439.

Analiza strukturnih sprememb kulturne krajine na primeru katastrske občine Slavina

Analysis of Structural Changes of Cultural Landscape at the Example of the Slavina Cadastral Community

Janko BOŠTJANČIČ*, Janez ZAFRAN**

Izleček:

Boštjančič, J., Zafran, J.: Analiza strukturnih sprememb kulturne krajine na primeru katastrske občine Slavina. Gozdarski vestnik, št. 4/1998. V slovenščini s povzetkom v angleščini, cit. lit. 13.

Raba prostora je v tesni povezavi z naravnimi in družbenimi razmerami v krajini. Z analizo le-teh naloge pojasnjuje podobo krajine v preteklosti, išče spremembe in vzroke teh sprememb. Kulturne krajina v Pivki se je namreč v tem stoletju korenito spremenila. Deagrarizacija je povzročila težko obvladljivo zaraščanje kmetijskih površin, ki se prek pašnikov že širi na nekdanje travnike in njive. Velike površine novo nastajajočih gozdov prinašajo gozdarstvu novo vlogo in nove naloge.

Ključne besede: kulturna krajina, raba prostora, zaraščanje, Slovenija, Pivka.

Abstract:

Boštjančič, J., Zafran, J.: Analysis of Structural Changes of Cultural Landscape at the Example of the Slavina Cadastral Community. Gozdarski vestnik, No. 4/1998. In Slovene, lit. quot. 13.

The use of space is closely related to natural and social landscape conditions. By means of analysis the paper explains the landscape's image in the past and tries to establish the reasons for the changes. The cultural landscape in Pivka has gone through radical changes in this century. The process of agriculture losing in importance has caused the coalescence of agricultural land - the latter being difficult to cope with and already spreading from pastures to the areas which used to be meadows and fields. Large areas of new forests bring a new role to forestry and the tasks related thereto.

Key words: cultural landscape, land use, coalescence, Slovenia, Pivka.

1 UVOD

1 INTRODUCTION

Kulturno krajino moramo razumeti kot sistem medsebojno delujočih ekosistemov in njihovega okolja, ki se v prostoru in času nenehno spreminja. Pomemben dejavnik spremembe v kulturni krajini je tudi človek s svojo dejavnostjo, tako da je trenutna raba prostora vedno odsev naravnih in družbenih dejavnikov.

Pivška kotlina predstavlja enega najstarejših naseljenih predelov v Sloveniji. Njena kulturna krajina ima častitljivo zgodovino, katere začetki segajo daleč nazaj v kameno dobo. Človekov vpliv se je skozi dolga stoletja odražal predvsem v krčenju gozda, da bi pridobil čimveč poljedelskih površin, travnikov in pašnikov. Kjerkoli so naravne razmere dopuščale, se je moral gozd umakniti kmetijski rabi prostora.

Z analizo nekaterih naravnih in družbenih dejavnikov skuša študija pojasniti podobo krajine nekoč in danes, poiskati spremembe in ugotoviti vzroke sprememb; vse to s posebnim poudarkom na gozdu. Osnovni cilj je pojasniti, kako nekateri naravni in družbeni dejavniki vplivajo na razporeditev rabe prostora v krajini in na spreminjanje deleža in razporeditve posameznih rab.

Zanimalo nas je tudi, kaj prinašajo spremembe kulturne krajine z vidika gozdarstva. Prostor, ki je bil nekoč skoraj brez gozda, je namreč postal gozdnat, kar postavlja gozdarstvo v povsem drugačno vlogo in pred druge naloge.

* J. B., dipl. inž. gozd., Gozdno gospodarstvo Posojna d.d., 6230 Posojna, Vojkova 9, SLO

** J. Z., dipl. inž. gozd., raziskovalec, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo, 1000 Ljubljana, Večna pot 83, SLO

2 PIVŠKA KOTLINA

2 THE PIVKA BASIN

Pivka je zaokrožena in v marsičem svojstvena pokrajina. Dno kotline je iz fliša, okrog pa jo obdaja hribovje iz apnenca: na severu Nanos in Hrušica, na vzhodu in jugovzhodu Javorniki in Snežnik, na zahodu Slavinski ravniki, ki se proti jugozahodu spusti v Košansko dolino, na jugu pa se potegne v Taborski greben. Pivška kotlina ne pripada enemu samemu porečju niti ne enemu samemu povodju. Del voda pripada porečju Ljubljani (črnomorsko povodje), del porečju Reke, del pa porečju Vipave (jadransko povodje) (KRANJČ 1985). Pivka se deli na Zgornjo, Srednjo in Spodnjo Pivko. K Zgornji Pivki štejemo del kotline južno od naselja Pivka, k srednji Pivki območje med Pivko in Prestrankom in k Spodnji Pivki najširši del kotline severno od Prestranka. Srednja Pivka predstavlja v geoloških, reliefnih in klimatskih značilnostih nekaj prehod med Zgornjo in Spodnjo Pivko.

Katastrska občina Slavina leži na Srednji Pivki in obsega vasi Slavino in Koče ter večji del naselja Prestranek. Velika je 1.449 ha in se razteza od reke Pivke na vzhodu po dnu Pivške kotline do njenega obrobja iz fliša in apnenca na zahodu.

3 ZGODOVINA RABE PROSTORA V PIVŠKI KOTLINI

3 THE HISTORY OF FOREST USE IN THE PIVKA BASIN

Človek je s svojo prisotnostjo zaznamoval to krajino že v obdobju paleolitika. Intenzivna raba prostora za kmetijske namene in s tem preoblikovanje naravne krajine pa se prične z obdobjem železne dobe, ko so Pivško kotlino naseljevali ilirski Japodi. Številna odkrita gradišča pričajo o gosti poselitvi te kotline. Prav gradišče v bližini vasi Slavina je eno večjih in dobro utrjenih. Stoji v osrčju gradišč širše okolice in mu je morala tudi v življenju takratnih prebivalcev pripadati vodilna vloga (URLEB 1975).

Kmetijstvo je bilo dolga stoletja osnovna gospodarska dejavnost Pivčanov in glavni oblikovalec kulturne krajine. Zaradi specifičnih geografsko reliefnih in klimatskih pogojev sta se tukaj vedno dopolnjevala poljedelstvo in živinoreja. Vse od časov slovenske naselitve naprej je imela velik pomen ovčereja. Šele v drugi polovici 19. stoletja je na Pivki ovčereja kot najpomembnejša živinorejska panoga celotnih kmečkih skupnosti nazadovala. Vzroke lahko iščemo v pospeševanju govedoreje in razvojem mlekarstva, delitvi gmajn in pogozdovanju goličav, pomemben vzrok pa je tudi uvoz avstralske in južnoameriške volne, saj je domača ovčja volna v takratni Avstriji izgubila 60 % svoje vrednosti (SMERDEL 1989). Poljedelstvo je bilo razvito zlasti v dnu kotline oziroma povsod tam, kjer sta relief in tla to dopuščala.

Velik pomen je imel tudi gozd, kjer so se Pivčani oskrbovali z drvni, ogljem, gradbenim lesom, steljo, gozdnimi sadeži, smolo. Z vsem tem so zadovoljevali svoje potrebe in oskrbovali Trst in druga primorska mesta. Pomemben dodatek gozdni proizvodnji je bil vedno tudi les z negozdskih zemljišč (ŽUMER 1976).

Ko govorimo o gozdu na Pivki ne moremo mimo akcij pogozdovanja krasa. Glavni pobudnik prvih akcij na Pivki je bila cesarsko-kraljeva žrebčarna lipiške kobilarne v Prestranku. Po prizadevanjih grofa Grünneja so tu začeli pogozdovati že leta 1858. Intenzivnejša pogozdovanja pa se pričnejo po letu 1885, ko stopi v veljavo Zakon o pogozdovanju Krasa v vojvodini Kranjski (RUBBIA 1912).

Celoten gospodarski razvoj Pivke je v preteklem stoletju temeljil na prilagajanju kmetijskega gospodarstva tržnim potrebam Trsta po senu, mleku, žitni, lesu, oglju, sadju in poljščinah (KLEMENČIČ 1987).

Na posestvu prestranškega gradu so po drugi svetovni vojni ustanovili kmetijsko zadrugo. V šestdesetih letih se je širila v k.o. Slavina, pri čemer so posestnikom iz Koč pobrali oziroma jih prisilili v zameno najboljših parcel. Na severu k.o., med Kočami in Prestrankom, je tako nastal strujen poljski kompleks, ki ga obdeluje Kmetijska zadruga Poslojna.

4 METODE DELA

4 WORKING METHODS

Pri analizi strukturnih sprememb krajine na območju k.o. Slavina smo se osredinjili na dve časovni obdobji. Podatke o rabi prostora za obdobje iz začetka prejšnjega stoletja smo pridobili iz franciscejskega katastra (raba prostora leta 1823), za izdelavo karte rabe prostora leta 1994 pa smo uporabili letalske posnetke cikličnega aerosnemanja Slovenije iz leta 1994 (CAS 94).

Franciscejski zemljiško-katastrski načrt predstavlja prvi natančni prikaz rabe prostora v slovenskih krajinah. Sama izmera je bila za takratne razmere izredno natančna ter pomeni velik uspeh tedanje Avstrije na področju geodetske službe in zemljemerstva (RIBNIKAR 1982). Zaradi podrobne opredelitve katastrskih kultur pa predstavlja tudi vir za preučevanje sprememb v rabi prostora. Mapne kopije katastra smo digitalizirali na digitalniku SUMMAGRPHIC Summagrid III ob uporabi programskega paketa RootsPro 2.5 (CORSON 1992). Digitalizirali smo le meje med posameznimi rabami prostora in ne vseh parcel.

Ortofotografije za območje k.o. Slavina so predstavljale podlago za izločanje današnje rabe prostora. Uporabili smo letalske posnetke (CAS 94) št. 6934, 6936 in 6937 snemalnega reda 1684a/26 in posnetke št. 7111

Preglednica 1 Klasifikacijski ključ za določanje rabe prostora
Table 1 Classification code for the establishing of space use

<p>1. NASELJA Skupine zgradb s pripadajočo infrastrukturo in zelenim pasom zelenjavnih in sadnih vrtov. 1. SETTLEMENTS <i>Groups of buildings with appurtenant infrastructure and a green zone of vegetable and fruit gardens.</i></p>
<p>2. KMETIJSKE POVRŠINE Površine njiv in travnikov ter površine opuščene iz kmetijske rabe, ki pa jih je mogoče brez dodatnih ukrepov povrniti v kmetijsko rabo. 2. AGRICULTURAL AREAS <i>The areas of fields and meadows and those of abandoned agricultural land, which could be rendered to agricultural land without additional measures.</i></p>
<p>3. ZARAŠČAJOČE POVRŠINE I Površine, ki jih brez dodatnih ukrepov ni mogoče več povrniti v kmetijsko rabo. Prehod iz kmetijske rabe prostora v gozd, površino že prekriva grmovje. krošnje dreves ne pokrivajo več kot 20 % površine. 3. COALESCENT AREAS I <i>The areas which cannot be rendered to agricultural land without additional measures. Transition from the land used for agricultural purposes to forest, the area has already been covered with shrubs, tree crowns do not cover more than 20 % of the area.</i></p>
<p>4. ZARAŠČAJOČE POVRŠINE II Grmovje pokriva več kot 20 % površine; gozdnega drevja je 20-50 % površine. 4. COALESCENT AREAS II <i>Shrubs cover more than 20 % of the area; forests represent 20-50 % of the area.</i></p>
<p>5. GOZDOVI Gozdno drevje pokriva več kot 50 % površine. 5. FORESTS <i>Forests cover more than 50 % of the area.</i></p>

Priloga 2: Legenda pedokartografskih enot v s.l.o. Slavina (Pedološka karta Slov. Center za pedologijo in varstvo okolja, 6F)
 Table 2: Legend of pedocartographic units in the Savina s.c. (Pedological map of Slovenia, Center of Pedology and Environmental Protection, Biotechnical Faculty)

PKE/PCU	Opis pedokartografske enote / Description of pedocartographic unit
360	PSE 360: rjava pokarbonatna tla, na apnencu, tipična, srednje globoka, 100 % PSU 360: brown soils on limestone, typical, medium deep, 100 %
361	PSE 361: rjava pokarbonatna tla, na apnencu, tipična, globoka, 100 % PSU 361: brown soils on limestone, typical, deep, 100 %
1048	PSE 85: evtrična rjava tla, na aluvialno-koluvialnem nanosu, oglejena, 50 % PSE 63: evtrična rjava tla, na starejšem ilovnatem aluviju, oglejena, 30 % PSE 561: hipoglei, evtričen, mineralen, zmerno močan 20 % PSU 85: eutric brown soils on alluvial-colluvial deposits, waterlogged, 50 % PSU 63: eutric brown soils on mature clay alluvial deposits, waterlogged, 30 % PSU 561: hypoglei, eutric, mineral, moderately strong 20 %
1065	PSE 126: evtrična rjava tla, na eocenskem flišu, psevdoglejena, 70 % PSE 287: distrična rjava tla, na nekarbonatnem flišu in dekalificiranem laporju, psevdoglejena, 30 % PSU 126: eutric brown soils on eocenic flysch, pseudoglei, 70 % PSU 287: distric brown soils on non-carbonated flysch and decalcified marl, pseudoglei, 30 %
1154	PSE 709: rendzina, na apnencu, antropogena, plitva, 70 % PSE 706: rendzina, na apnencu, sprsteninasta, skalovita, srednje globoka in globoka, 20 % PSE 358: rjava pokarbonatna tla, na apnencu, tipična, 10 % 709: rendzinas, on limestone, anthropogenic, shallow, 70 % 706: rendzinas, on limestone, humus, rocky medium deep and deep, 20 % 358: brown postcarbonatic soils, on limestone, typical, 10 %
1155	PSE 710: rendzina, na apnencu, antropogena, srednje globoka in globoka, 70 % PSE 358: rjava pokarbonatna tla, na apnencu, tipična, 30 % PSU 710: rendzinas, on limestone, anthropogenic, medium deep and deep, 70 % PSU 358: brown soils, on limestone, typical, 30 %
1156	PSE 58: evtrična rjava tla, na starejšem ilovnatem aluviju, tipična, 80 % PSE 63: evtrična rjava tla, na starejšem ilovnatem aluviju, oglejena, 20 % PSU 58: eutric brown soils, on mature clayey alluvium, typical, 80 % PSU 63: eutric brown soils, on mature clayey alluvium, waterlogged, 20 %
1160	PSE 284: distrična rjava tla, na nekarbonatnem flišu in dekalificiranem laporju, tipična, srednje globoka, 40 % PSE 55: ranker, distričen, regolitni, 30 % PSE 122: evtrična rjava tla, na eocenskem flišu, tipična, srednje globoka, 30 % PSU 284: distric brown soils, on noncarbonatic flysch and decalcified marl, typical, medium deep, 40 % PSU 55: ranker, distric, regolitic, 30 % PSU 122: eutric brown soils, on eocenic flysch, typical, medium deep, 30 %
1162	PSE 284: distrična rjava tla, na nekarbonatnem flišu in dekalificiranem laporju, tipična, srednje globoka, 40 % PSE 55: ranker, distričen, regolitni, 40 % PSE 285: distrična rjava tla, na nekarbonatnem flišu in dekalificiranem laporju, tipična, globoka, 20 % PSU 284: distric brown soils, on noncarbonatic flysch and decalcified marl, typical, medium deep, 40 % PSU 55: ranker, distric, regolitic, 40 % PSU 285: distric brown soils, on noncarbonatic flysch and decalcified marl, typical, deep, 20 %
1163	PSE 358: rjava pokarbonatna tla, na apnencu, tipična, 50 % PSE 706: rendzina, na apnencu, sprsteninasta, skalovita, srednje globoka in globoka, 40 % PSE 362: rjava pokarbonatna tla, na apnencu, izprana, 10 % PSU 358: brown soils, on limestone, typical, 50 % PSU 706: rendzinas, on limestone, humus, rocky, medium deep and deep, 40 % PSU 362: brown soils, on limestone, luvisols, 10 %
1166	PSE 482: obrečna tla, evtrična, globoko oglejena, 70 % PSE 486: obrečna tla, evtrična, zmerno oglejena, 30 % PSU 482: fluvisols, eutric, high share of glei, 70 % PSU 486: fluvisols, eutric, moderate share of glei, 30 %

in 7113 snemalnega mda 1686/21. Ortofotografije smo izdelali v programu DMS (R-Web 1995) in jih združili v mozaik. Na podlagi klasifikacijskega ključa smo izločili različne rabe prostora (preglednica 1).

Za ugotavljanje vpliva naravnih dejavnikov na spremembo rabe prostora v obdobju 1823-1994 smo uporabili še pedološko karto, karto višinskih pasov in karto nagibov.

Uporabili smo pedološko karto (M=1:25 000) v digitalni obliki, ki jo je izdelal Centar za pedologijo in varstvo okolja Oddelka za agronomijo BF. V preglednici 2 so predstavljeni tipi tal po pedokartografskih (PKE) in pedosistemskih (PSE) enotah, prisotnih v k.o. Slavina.

Pri ugotavljanju sprememb rabe prostora po različnih tipih tal smo zaradi večje preglednosti manjše pedokartografske enote (pod 2 % površine) združili v sorodne talne tipe. Preglednica 3 prikazuje način združevanja v talne tipe.

Talni tip Soil type	PKE PCU	Površina (ha) Area (ha)	Delež (%) Share (%)
1	1065	75,35	5,2
2	1154	260,26	18,0
3	1135	160,24	11,1
4	1156, 1048, 1166	124,44	8,6
5	1162, 1160	373,98	25,8
6	1163, 360, 361	453,78	31,3

Preglednica 3: Združitev pedokartografskih enot v talne tipe
Table 3: Combining of pedo-cartographic units into soil types

Karto višinskih pasov in nagibov smo izdelali v programu IDRISI (Eastman 1995) iz državnega digitalnega modela reliefa Slovenije (DMR) 100 x 100.

Vse analize vpliva različnih dejavnikov na spremembe v krajini so potekale v programu IDRISI.

5 RABA PROSTORA IN KRAJINSKOEKOLOŠKI DEJAVNIKI 5. SPACÉ USE AND LANDSCAPE-ECOLOGICAL FACTORS

5.1 Raba prostora leta 1823 5.1 The use of space in 1823

Natančno razporeditev rabe prostora v k.o. Slavina leta 1823 nam pri-
naša protokol zemljiško-katastrskega načrta (franciscejskega katastra)

Kategorija Category	Površina (ha) Area (ha)	Delež (%) Share (%)
Zelenjavni vrtovi / Vegetable gardens	1,22	0,08
Travniki / Meadows	223,48	15,41
Travniki s sadnim drevjem / Meadows with fruit trees	12,16	0,84
Pasovi / Pastures	822,10	56,70
Njive / Fields	213,22	14,71
Gozdovi / Forests	145,90	10,06
Nerodovitno zemljišče / Barren land	0,99	0,07
Reke ali jezera / Rivers or lakes	5,88	0,41
Jezerski ali ribniki / Lakes or ponds	0,23	0,02
Polji / Roads	20,11	1,39
Zazidana zemljišča / Built-up areas	4,69	0,32
Skupaj / Total	1.449,85	100,00

Preglednica 4: Površine zemljiško-katastrskih kategorij v k.o. Slavina po franciscejskem katastru iz leta 1823
Table 4: The areas of land-cadastral categories in the Slavina c.c. according to the Francis's Cadastre from 1823

Za potrebe naloge smo pri digitalizaciji kategorije združili v 5 razredov in tako dobili preglednejše rezultate. V kategorijo naselja smo združili vsa zazidana zemljišča s potmi in obročem zelenjavnih vrtov ter sadovnjakov v celoto, ki smo jo obravnavali skupaj.

Preglednica 5: Z digitalizacijo ugotovljene površine rabe tal v k. o. Slavina leta 1823

Table 5: Land use areas in the Slavina c. c. in 1823 established by means of digitization

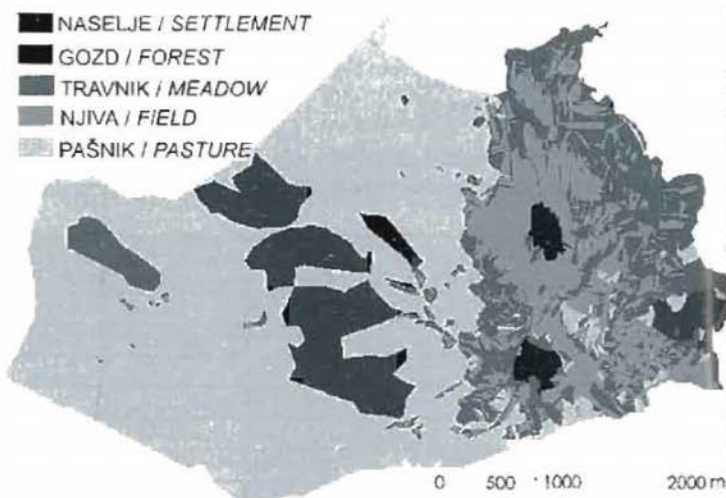
Kategorija Category	Površina (ha) Area (ha)	Delež (%) Share (%)
Naselja / Settlements	19,17	1
Njive / Fields	218,97	15
Travniki / Meadows	230,89	16
Pašniki / Pastures	826,99	57
Gozdovi / Forests	152,03	11
Skupaj / Total	1.448,05	100

Do razlik med površinami posameznih kategorij po protokolu francijskega katastra in površinami, ugotovljenimi z digitalizacijo, prihaja zlasti zaradi zanemarjanja manjših kategorij (poti, pušče, reke), ki v obravnavani k. o. niso predstavljale pomembnejšega deleža. Te površine smo združili v kategorije, ki so jih obdajale. Združili smo tudi posamezne podobne kategorije (npr. travniki). Do manjše razlike prihaja tudi v skupni površini, vendar zgolj zaradi digitalizacije mapnih kopij, ki jih je predhodno potrebno vpeti v Gauss-Kruegerjev koordinatni sistem preko oslonilnih točk.

Iz slike 1 je razvidno, da je v takratni krajini predstavljala matico kmetijska raba prostora. Ta raba je po kriterijih največje površine, največje povezanosti in vpliva na razvoj, kot jih je opredelil Forman (1995), nedvoumno matica kulturne krajine. Na celotnem območju se pojavi le osem zaplat gozda, le pet večjih od 5 hektarjev. To ne pomeni, da na ostali površini ni bilo drevja ali celo manjših skupin dreves (VALENČIČ 1970), ki so lahko kasneje postale jedra širjenja gozda.

Slika 1: Raba prostora v k. o. Slavina leta 1823

Figure 1: Space use in the Slavina c. c. in 1823

Strukturo takratne kulturne krajine je določala kmetijska raba prostora. To je povsem razumljivo, saj je bilo ob koncu prve četrtine prejšnjega stoletja kmetijstvo v k. o. Slavina daleč najpomembnejša gospodarska panoga. V Slavini in Kočah je živel takrat približno 660 prebivalcev in večina se je

ukvarjala s pridelovanjem hrane. V Slavini je bilo 64 kmetij in v Kočah 48. Njive so obsegale vse površine, ki jih je bilo mogoče preorati, nekoliko slabše površine so kosili, največji delež pa je odpadel na pašnike. Gozdovi so ostali le na povsem neprimernih tleh za kmetijsko rabo.

5.2 Raba prostora leta 1994

5.2 Space use in 1994

Zaraščajoče se površine I so površine, ki sukcesijsko prehajajo iz kmetijske rabe v gozd, vendar na njih sklep krošenj gozdnega drevja še ne pokriva 20 % površine. Take površine bi bilo mogoče še povrniti v kmetijsko rabo, če bi nastopili družbeni pogoji, ki bi to spodbudili. Kategorija zaraš-

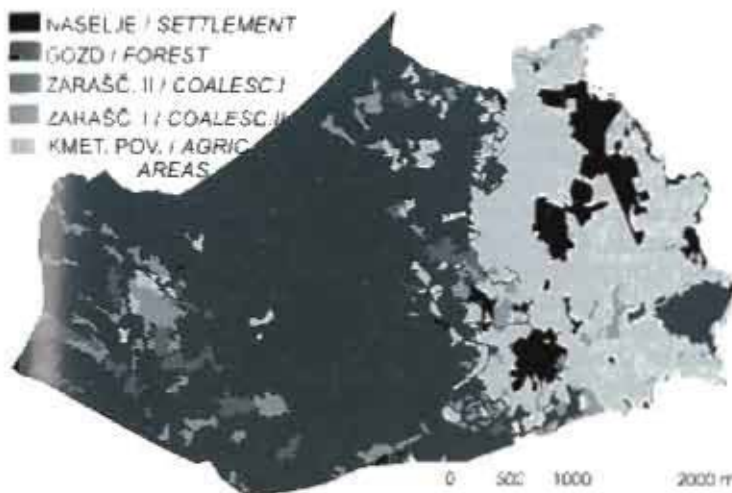
Kategorija / Category	Površina (ha) / Area (ha)	Delež (%) / Share (%)
Naselja / Settlements	62,71	4
Kmetijska površine / Agricultural land	367,04	26
Zaraščajoče površine I / Coalescent areas I	75,41	5
Zaraščajoče površine II / Coalescent areas II	48,00	3
Gozdovi / Forests	894,89	62
Skupaj / Total	1.448,05	100

Preglednica 6: Površine kategorij rabe prostora v k. o. Slavina leta 1994

Table 6: Space use category areas in the Slavina c. c. in 1994

čajočih se površin II pa združuje površine, kjer nastopa poleg grmovja tudi več kot 20 % delež gozdnega drevja. Te površine se postopno vključujejo v gozdno proizvodnjo.

Na sliki 2, ki prikazuje rabo prostora leta 1994, je jasno razvidno, da je težko določimo, kaj v tem območju predstavlja matico. Precej ostra razmejitev med gozdnim kompleksom in predelom, kjer prevladuje kmetijska raba, se precej podrobno ujema tudi z razmejitvijo med dvema naravnogeografskima regijama (GAMS / KLADNIK / OROŽEN 1995). Zahodni del k. o. pripada regiji Slavinski Ravnik z Vremščico (območje gozda), vzhodni, bolj ravninski del, pa regiji Pivka (območje kmetijskih zemljišč).

Slika 2: Raba prostora v k. o. Slavina leta 1994

Figure 2: Space use in the Slavina c. c. in 1994

Površina razreda (ha) Area (ha)	Območje kmetijskih zemljišč Agricultural area region					Območje gozda Forest region		
	Gozd Forest	Naselje Settle.	Zarašč.I Coaleśc.I	Zarašč.II Coaleśc.II	Kmet. Agric.	Naselje Settle.	Zarašč.I Coaleśc.I	Zarašč.II Coaleśc.II
0-0,9	14	3	36	12	26	6	42	7
1-4,9	4	0	4	1	11	0	10	10
5-9,9	0	0	0	1	0	0	1	2
10-19,9	1	1	0	0	0	0	0	0
≥20	0	2	0	0	0	0	0	0
Skupaj (število) Total (no.)	19	6	40	14	37	6	53	19
Površina(ha) Area (ha)	33,11	61,51	22,85	11,79	30,74	1,03	52,56	36,08

Preglednica 7. Frekvenčna porazdelitev števila zaplat v območju gozdov in v območju kmetijskih zemljišč k.o. Slavina v letu 1994
Table 7. Frequency distribution of the number of patches in forest and agricultural land region of the Slavina c.c. in 1994

Tudi frekvenčna porazdelitev zaplat v obeh območjih ponazarja precejšnjo homogenost. V matici gozda (del naravnogeografske regije Slavinski ravnik z Vremščico) so prisotne le manjše kmetijske površine (predvsem travniki) in zaraščajoče se površine. Zaplat, večjih od 5 hektarjev, v tej gozdni matici ni več. Podobne ugotovitve veljajo tudi za območje, kjer predstavlja matico kmetijska raba (travniki in njive). Po letu 1823 so se povečale le zaplate naselij, medtem ko ostaja gozd v istih mejah. Prisotna je le ena večja zaplata gozda (prikazana tudi že na franciscejskem katastru), ostale pa so precej manjše in tudi njihov delež v skupni površini ni visok. Kljub temu, da postaja kmetijstvo v k.o. Slavina vse bolj obrobna panoga ostaja ta predel še vedno pretežno v kmetijski rabi.

5.3 Spremembe rabe prostora v razdobju od leta 1823 do 1994 5.3 Changes in space use from 1823 to 1994

Veliko povečanje deleža naselij v tem stoletju lahko pripišemo razvoju Prestranka. Tudi v Kočah se ob starem širinovo naselje, Slavina pa ostaja v mejah starega, relativno strnjenegega naselja. Naselja so se širila predvsem na kmetijske površine, saj je bilo kar 75 % površine sedanjih naselij leta 1823 še njive in travniki.

Današnje površine njiv ne poznamo, saj smo izločali le kmetijske površine skupaj. Kar 86 % površine nekdanjih njiv je še vedno v kmetijski rabi. Večino tega predstavljajo danes travniki kot manj intenzivna raba prostora, 9 % nekdanjih njiv je pozidanih, 5 % pa se zarašča oziroma je pod gozdom. Danes je 61 % nekdanjih travnikov še vedno v kmetijski rabi, 11 % so jih pobrala naselja, 10 % se jih zarašča, 18 % pa jih je že pod gozdom.

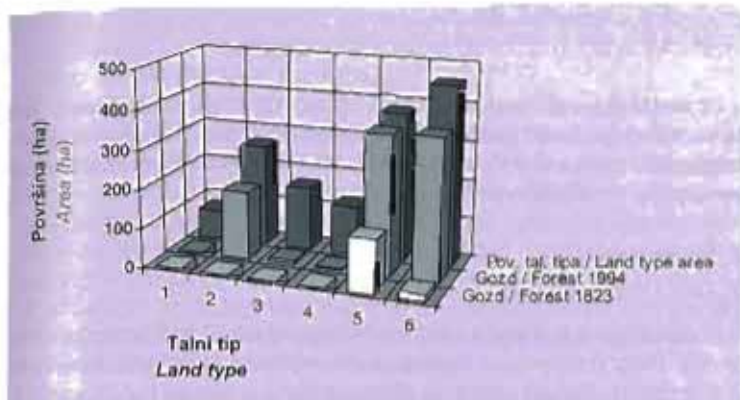
Pašniki so bili v prvi polovici prejšnjega stoletja najboljšežnejša kategorija rabe prostora. Šlo je za prostrane vaške pašnike, ki so jih s pašo goveje živine in drobnice urejale cele vasi skupaj. Pogozdovanje kraških goličav ob koncu 19. stoletja je pripeljalo do zmanjšanja površine pašnikov. V k.o. Slavina so v tistem obdobju pogozdili nekaj najbolj zakraselih vrhov in grebenov. Danes pašnikov praktično ne najdemo več. Skupne vaške pašnike - gmajne - so po vojni nacionalizirali in prepustili zaraščanju. Danes je le še 4 % nekdanjih pašnikov v kmetijski rabi, 11 % se jih zarašča, kar 85 % pa jih je že pod gozdom. Začetni stadiji zaraščanja (zaraščajoče se površine I) se pojavljajo pretežno (69 %) na nekdanjih pašnikih, zaraščanje pa je zajelo tudi 25 % nekdanjih travnikov in 5 % nekdanjih njiv. Zaraščajoče se površine II se tudi večinoma (90 %) pojavljajo na nekdanjih pašnikih, 9 % površine pa je nekdanjih travnikov in njiv.

Gozda je danes v k.o. Slavina skoraj šestkrat več kot pred 173 leti. Vse gozdne površine iz leta 1823 so se ohranile, vendar to predstavlja le 17 % sedanje površine gozdov. Kar 77 % sedanjih gozdov v k.o. Slavina predstavljajo zarasli pašniki, 5 % pa zarasli travniki.

5.3.1 Vpliv posameznih krajinskoekoloških dejavnikov na spremembe deleža gozda

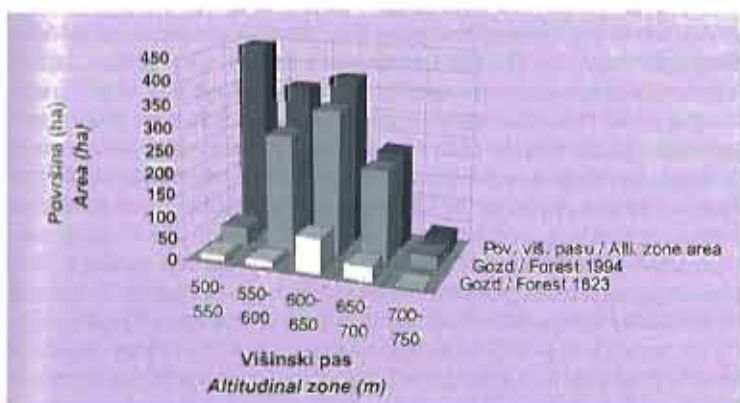
5.3.1 The influence of individual landscape-ecological factors on the changes regarding forest share

Delež gozda je na najboljših kmetijskih tleh, kamor bi lahko šteli talne tipe 1, 3 in 4 majhen. Leta 1823 tu gozda sploh ni bilo in tudi danes ne preseže 6 %.

Grafikon 1. Spremembe površine gozdov v k.o. Slavina po talnih tipih
Graph 1: Forest area changes in the Slavina c.c. by land types

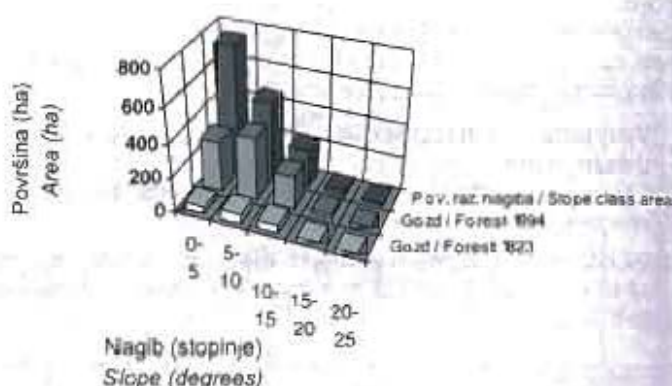
Velike spremembe pa so se zgodile na talnih tipih 2, 5 in 6. Pri tipih 2 in 6 gre za tla na apnencu, kjer so bili v preteklosti pašniki, talni tip 5 pa zajema distrična rjava tla in rankerje, ki jih je že v preteklosti deloma pokrival gozd. Ta tla, ki so za kmetijsko rabo neprimerna, danes skoraj v celoti pokriva gozd.

Grafikon 2. Spremembe površine gozdov v k.o. Slavina po višinskih pasovih
Graph 2: Forest area changes in the Slavina c.c. by altitudinal zones

Povečanje deleža gozda je značilno tudi za vse višinske pasove. Delež gozda je najmanj narasel v najnižjem višinskem pasu, povsod drugod pa je povečanje deleža gozda tolikšno, da danes pokriva veliko večino površin.

Grafikon 2: Spremembe površine gozdov v k. o. Slavina po razredih nagiba terena.
Graph 2: Forest area changes in the Slavina c. o. by terrain slope classes

Povečanje deleža gozda v obravnavanem razdobju je značilno za vse razrede nagiba. Delež gozda je najmanjši na nagibih pod 5°, vendar je tudi tukaj gozda osemkrat več, kot ga je bilo leta 1823. Še bolj se je delež gozda povečal na strmehjših terenih.

6 RAZPRAVA

6 DISCUSSION

Tradicionalna kulturna krajina na Pivki se je v 170 letih korenito spremenila. Dolgotrajni proces krčenja gozda in širjenja kmetijskih zemljišč se je v prejšnjem stoletju ustavil in sčasoma obrnil v proces ogozdovanja in zaraščanja kmetijskih površin. Pred 170 leti agrarna krajina z 90 % površin v kmetijski rabi je danes gozdната, saj 62 % površin pokrivajo gozdovi, dodatnih 8 % pa se zarašča. Zaraščajoče se površine tako predstavljajo kar 22 % vseh negozdnih zemljišč.

Z vidika gozdarstva je zanimivo zlasti to, da v k. o. Slavina, kjer je danes skoraj 900 hektarjev gozda, samo 17 % te površine pripada gozdu že 170 let. Vsi ostali gozdovi so mlajši, večina jih je celo iz tega stoletja.

Analize so pokazale spreminjanje rabe prostora v povezavi s krajinsko-ekološkimi dejavniki. Povod za spremembe nastopi v kompleksu družbenogospodarskih dejavnikov, nadarje pa nanje vplivajo tudi talni tip, nadmorska višina in naklon terena. Proti popolni zaraščenosti z gozdom se tako pomikajo trije glavni tipi tal - plitve rendzine na apnencu, rjava pokarbonatna tla in distrična rjava tla na nekarbonatnem flišu. Kaže, da se bodo popolnoma zarašle tudi vse površine nad 550 m nadmorske višine in vse površine z nagibom nad 5°.

Kompleks družbenogospodarskih dejavnikov je zapleten, vendar bi lahko glavne vzroke združili pod pojmom deagranzacija. Težki žrveljski pogoji so povzročali izseljevanje Pivčanov že v drugi polovici prejšnjega stoletja, kar pa se je v tem stoletju le še stopnjevalo. Pomemben vzrok opuščanja kmetijske rabe pomeni tudi izguba Trsta kot tradicionalnega trga kmetijskih pridelkov. Z novo mejo med Jugoslavijo in Italijo po II. svetovni vojni je nastala na tem območju huda gospodarska in socialna kriza.

Del k. o. Slavina, ki spada v naravnogeografsko regijo Slavinški ravnik z Vremščico, je že v veliki meri pod gozdom, preostale površine pa se več-

noma zaraščajo. Pred 170 leti so bili tu izrazita matica pašniki, ki pa jih danes tu sploh ne najdemo več. Gozdovi so v regiji tvorili le zaplate, popolnoma obkrožene s pašniki. Opustitev paše, košnje in obdelovanja majhnih, oddaljenih njiv je pustila naravi prosto pot za uveljavljanje svoje, vedno prisotne težnje po naraščanju biomase v skladu z naravnimi sukcesijskimi zakoni. Današnja matica v regiji Slavinski ravniki z Vremščico so gozdovi, ki po površini absolutno prevladujejo in zvezno obkrožajo zaplate zaraščajočih se površin in vse bolj redkih travnikov. Kakor kaže, se bo ta površina kmalu popolnoma zarastla. Vsekakor pa bi kazalo v teh velikih kompleksih novonastajajočih gozdov ohraniti vsaj minimalni delež košenin, ki bi predstavljale bodoče laze sredi strnjenih gozdov. V tem trenutku bi bilo treba poskrbeti le za redno ali pa vsaj občasno košnjo določenih površin. Za ohranitev določenega deleža košenin bi morali biti zainteresirani tudi lovci, saj so take površine izrednega pomena za pestrost živalskega sveta. Če se še nekaj let ne bo nič storilo, se bo nekontrolirano zaraščanje nadaljevalo in kmalu zajelo še zadnje košenine.

V manjšem delu k.o., ki spada v naravnogeografsko regijo Pivka, pa so razmere drugačne. Matico so tam leta 1823 tvorile prepletajoče se njive in travniki, kot zaplate pa sta bili obe naselji, posamezni manjši pašniki in gozd. Danes tvorijo matico še vedno kmetijske površine. Zaraščajo se predvsem apnene izbokline kotlinskega dna, kjer so slabši pogoji za strojno obdelavo. Rezultati kažejo, da na ravninah v kotlini skoraj ni najti zaraščajočih se površin. Dejstvo pa je, da smo površine, ki nekaj let niso bile košene, a bi jih bilo mogoče s košnjo brez dodatnih ukrepov povrniti v kmetijsko rabo, še vedno šteli h kmetijskim površinam. Takih površin je iz leta v leto več, prehod v zaraščene površine pa je zelo hiter.

Kakšne so naloge gozdarstva, ki jih prinašajo ti procesi? Kar 662 ha gozdov (74 %) v k. o. Slavina je mlajših od 100 let in te velike površine mladih gozdov zahtevajo specifičen gojitveni pristop. Gre za malodonosne gozdove, ki še zdaleč ne izkoriščajo proizvodne zmogljivosti rastišč. Velikih vlaganj v te gozdove ob trenutni lokalni in splošni družbeni situaciji ne gre pričakovati. Prihodnje usmeritve razvoja gozdov morajo zato graditi na osveščanju lastnikov gozdov, da bi razumeli procese v svojem gozdu in jih usmerjali k stabilnejšim, naravnejšim oblikam.

Površine v zaraščanju (128 ha) bi morali tudi gozdarji obravnavati ločeno. Večji delež (61 %) teh površin ima namreč sklep krošenj gozdnega drevja manjši od 20 % in bi jih bilo morda smotrno povrniti v kmetijsko rabo. Tudi v teh primerih bi bila potrebna finančna stimulacija, ki bi lastnike spodbudila k ponovni kmetijski rabi prostora. Kot manj intenzivna oblika rabe prostora se ponuja paša, zlasti paša drobnice. Na 39 % zaraščajočih se površin pa je sklep krošenj gozdnega drevja večji od 20 % in bi jih kazalo prepustiti nadaljni sukcesiji oziroma pri tem sodelovati z direktnimi ukrepi nege gozdov.

Procesi deagrarnizacije spreminjajo danes kulturno krajino v smeri prajakrajine. Ekološko gledano so te spremembe pozitivne. Iz mnogih drugih vidikov pa je nekontrolirano zaraščanje kmetijskih površin predvsem negativno.

ANALYSIS OF STRUCTURAL CHANGES OF CULTURAL LANDSCAPE AT THE EXAMPLE OF THE SLAVINA CADASTRAL COMMUNITY

Summary

The Slavina cadastral community (1.449,85 ha) in the Pivka basin has gone through radical changes in the last century. The prevalent space use has been completely changed. Once agrarian landscape has turned into a forest one in 170 years.

In the analysis of landscape structural changes in the Slavina c.c. region only two periods were taken into consideration. The data on space use at the beginning of the previous century were taken from the Francis's Cadastre (1823) and the present space use structure from cyclic aerial photographs of Slovenia in 1994 (CAS 94). The changes in land use in this period have been analysed by various land types, slopes and altitudes.

At the beginning of the previous century agricultural use of space was the major one in the landscape of those days. In the entire region there were only eight forest patches, their area amounting to 152,03 ha in total. The structure of the cultural landscape in those days was defined by agricultural use of space because the preoccupation of the major part of the inhabitants of the Slavina and Koče villages was agriculture. The image of the cadastral community of today is quite different. The major part has been overgrown by forest, the latter covering already 62 % of the entire area. The major part of the present forest covers the former pastures, which represented the largest space use category in the previous century. Pastures can hardly be found today. The share of forest areas in this region started to increase with the beginning of afforestation in the past century. Later on - primarily due to abandoned agricultural land, first of all pastures - a quick process of coalescing started. This change of the cultural landscape image in the Slavina c.c. in the last 170 years is the result of socio-economic factors (deagrarization), the process itself being also linked to landscape-ecological factors. The areas of rendzinas on limestone, district brown soils and partly postcarbonic soils, the areas more than 550 m above sea level and those with a slope of more than 5° have become completely coalesced.

As many as 662 ha of forests (74 % of all forests in the Slavina c.c.) are younger than 100 years. Low production forests, which do not make use of sites' production capacity, prevail. It would be wise to render some coalescent areas (crown canopy less than 20 %) into agricultural land, on condition there is enough interest therefore. In other forest areas it will be necessary that tending direct stands towards an ecologically more stable and economically more interesting condition.

VIRI / REFERENCES

- CORSON, R. J., 1992. ROOTS Digitizing System - User Manual - Skillman, Decision Images, Inc., 153 s.
- EASTMAN, J. R., 1995. IDRISI for Windows, User's Guide Version 1.0. Worcester, IDRISI Production - Clark University, 372 s.
- FORMAN, R. T. T., 1995. Land Mosaics - the ecology of landscapes and regions. - Cambridge, Cambridge University Press, 632 s.
- GAMS, I. / KLADNIK, E. / OROŽEN, A. M., 1995. Naravnogeografske regije Slovenije - Krajevni leksikon Slovenije. Ljubljana, DZS, s. 24-25.
- KLEMENČIČ, V., 1987. Spreminjanje načina poselitve in strukture prebivalstva na Notranjskem v zadnjih dveh desetletjih (1961-1981) - Notranjska zbornik 14. zborovanja slovenskih geografov. Zveza geografskih društev Slovenije, št. 1.
- KRANJEC, A., 1985. Poplavni svet na Pivki - Ljudje in kraji od Pivki 2. Postojna, Kulturna skupnost Postojna, s. 155-173.
- RIBNIKAR, P., 1982. Zemljiški kataster kot vir za zgodovino. - Zgodovinski časopis, 36, s. 322.
- RUBBIA, K., 1912. Petindvajset let pogodovanja Krasa na Kranjskem. - Ljubljana, 85 s.
- R-WEL, 1995. Desktop Mapping System (DMS) - User's Guide. Athens, R-Well, Inc., 306 s.
- SMERDEL, I., 1989. Ovčarstvo na Pivki - Koper, Lupa, 157 s.
- URLEB, M., 1975. Gradišča v Pivski kotlini - Ljudje in kraji od Pivki. Postojna, Kulturna skupnost Postojna, s. 62-72.
- VALENČIČ, V., 1970. Gozdarstvo - Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev - zgodovina agrarnih panog. Ljubljana, SAZU, s. 417-463.
- ZUMER, I., 1978. Dolež gozdov v slovenskem prostoru - Strokovna in znanstvena dela 50. Ljubljana, Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo, 269 s.

Intrinsična vrednost in vrednotenje gozda

Intrinsic Value and Valuation of Forest

Milan ŠINKO*

Izvleček:

Šinko, M.: Intrinsična vrednost in vrednotenje gozda. Gozdarski vestnik, št. 4/1998. V slovenščini s povzetkom v angleščini, cit. str. 9.

Kapitalistična in marksistična teorija vrednosti sta vplivali na nastanek teorije intrinzične vrednosti narave, kot odgovora okoljevarstvenikov na antropocentrično dojetje vrednosti. Predstavljen je pojem intrinzične vrednosti in ugovori proti njej. Sodobna ekonomska teorija obravnava vrednost obstoja kot zunanji izraz intrinzične vrednosti. Ekonomsko vrednotenje intrinzične vrednosti gozda je poseben problem.

Ključne besede: okolje, vrednotenje, gozd, ekonomika, intrinzična vrednost.

Abstract:

Šinko, M.: Intrinsic Value and Valuation of Forest. Gozdarski vestnik, No. 4/1998. In Slovene with a summary in English, cit. str. 9.

Both capitalist and marxist theory of value influenced the emergence of the theory of intrinsic value of nature. The latter was environmentalists' response to an anthropocentric concept of value. In the first part of the paper, the concept of intrinsic value is introduced, while the second part presents some critical observations about the concept. Modern economic theory views the existence value as an external indicator of intrinsic value. Economic evaluation of the intrinsic value of forest comprises a separate problem.

Key words: environment, valuation, forest, economics, intrinsic value.

1 ZGODOVINSKE KORENINE INTRINZIČNE VREDNOSTI NARAVE

1 HISTORICAL ROOTS OF NATURE'S INTRINSIC VALUE

Ekonomska teorija vrednosti okolja se ukvarja z ugotavljanjem, kaj ustvarja vrednost in koristi ter kako jo meriti. Vrednost je dinamična ekonomska kategorija, ki je odvisna od subjekta vrednotenja. V dvajsetem stoletju sta prevladovala (neoklasični) kapitalistični in marksistični koncept. Obe usmeritvi, predvsem pa marksistični koncept, sta neposredno vplivali tudi na razvoj ekonomskega vrednotenja okolja in gozda v Sloveniji.

Za marksističnega oz. socialističnega ekonomista, že pred njimi pa tudi za klasičnega ekonomista D. Ricarda in A. Smitha, je osnovni vir vrednosti hrupno delo, ki je bilo potrošeno v proizvodnji proizvodov ali storitev. Tudi določanje vrednosti in splošnokoristnih funkcij gozdov je temeljilo na merjenju obsega družbeno potrebne (priznane) količine dela za njihovo delovanje. Proizvodi ali storitve naj bi bili torej toliko več vredni, kolikor več dela je potrošeno za njihovo proizvodnjo. Socialistični ekonomisti poudarjajo proces menjave. Naravni dejavniki po njihovem mnenju ne predstavljajo izvirnega, avtentičnega in ustvarjalnega ekonomskega tvorca v procesu nastajanja tržnih vrednosti blaga (JOVAŠEVIČ 1987). Ekonomski vpliv naravnih dejavnikov nastaja zaradi monopolne (zasebne) lastnine, ki omogoča lastnikom naravnih sredstev za proizvodnjo, da si prisvajajo elemente družbenega dohodka oz. da ustvarjajo ekstra dobiček.

V socializmu zapostavljena menjava (trg) je osnova za kapitalistično (neoklasična teorija) obravnavanje vrednosti, ki je pravzaprav menjalna vrednost. Ekonomisti zato opazujejo potrošnike, ki med menjavo proizvodov ali storitev na trgu izražajo svoje izbire in posredno (denarno) vrednost blaga.

* Mag. M. Š. dipl. inž. gozd.,
Biotehniška fakulteta Oddelek za
gozdarstvo in obnovljive gozdne
vire, Večna pot 82, Ljubljana,
SLO

Vrednost nastane zaradi vzajemnega odnosa med subjektom in objektom (PEARCE 1990) vrednotenja. Objekti vrednotenja imajo lahko različne vrednosti, kar je odvisno od različnih vrednostnih sistemov ljudi (subjektov) in tudi okoliščin, v katerih je bilo vrednotenje opravljeno. Tisto, kar zadovolji želje največ ljudi, ima po tej teoriji največjo vrednost. Pojavna oblika vrednosti je cena, s katero merimo, kaj je bolj oziroma manj zaželeno. Cena se oblikuje na trgu, zato sodelujejo pri njenem oblikovanju seveda samo tisti, ki jim dohodek to tudi omogoča (efektivno povpraševanje). Šele tako se uresniči definicija vrednosti, kot izraz izbire ljudi za eno stvar, ne pa za neko drugo (PETERSON / BROWN 1996). Ekonomski izraz vrednosti, ki se uporablja za vrednotenje netržnih koristi narave (gozda) je tudi pripravljenost plačati in pripravljenost sprejeti odškodnino za rabo določenega naravnega vira.

Iz orisa dveh osnovnih teorij vrednosti je mogoče ugotoviti, da sta obe usmerjeni k človeku tako skozi opazovanja porabe njegovega dela, kot z njegovimi željami in odločitvami na trgu. Obe teoriji izhajata iz antropocentričnega humanizma, ki se je razvijal v zahodni Evropi od srednjega veka naprej.

2 OPREDELITEV INTRINZIČNE VREDNOSTI NARAVE

2 DEFINITION OF NATURE'S INTRINSIC VALUE

Po mnenju okoljevarstvenikov niti marksistična niti neoklasična ekonomska teorija vrednotenja z ustrežno izpeljanimi kriteriji odločanja, nista zadovoljivo reševali problemov povezanih z rabo naravnih virov. Zato se je s pojavom okoljevarstvenih gibanj oblikovala teorija vrednosti, ki naj bi opustila njeno antropocentrično obravnavanje in izhajala iz predpostavke, da vsa vrednost izhaja iz narave. Tako je vrednost blaga ali storitev in tudi stvari, ki niso blago ali storitve, predvsem funkcija v njih utelešenih naravnih virov. Po mnenju okoljevarstvenikov vrednost ni opredeljena zgolj s količino za blago ali storitve porabljenih virov kot eno komponento vrednosti, pač pa tudi s stopnjo naravnosti, s katero so bili proizvedeni. Kar je bilo proizvedeno bolj naravno ima večjo vrednost, zato so najbolj vredni naravni pojavi, ki jih ljudje niso nikoli umetno preoblikovali. Vrednost, ki je opredeljena na subjektivnih pogledih ljudi in je odvisna od spremenljivosti okoliščin, v katerih vrednotenje poteka, po mnenju okoljevarstvenikov, ne more biti edina osnova za odločitve o prerazporeditvi naravnih virov. Pojavljati se je pričela ideja o vrednosti, ki ni povezana s človekom in obstaja neodvisno od koristnosti naravnih virov za ljudi. Opredeljena je kot bistvena, objektivna, notranja (intrinzična) vrednost, ki je neodvisna od zavesti, interesov ali ocenjevanja zavedajočih se bitij (PEPPER 1996). Vrednost narave se tako ne pojavlja skozi oči in zavest opazovalca, ampak naj bi bila objektivna. Za okoljevarstvenike ljudje niso zunaj narave ali nad njo, pač pa njen sestavni del. Zato se ne morejo postaviti za razsodnika vrednosti ostale narave. Postopamo se je oblikovala opredelitev intrinzične vrednosti žive in mrtve narave, v katero mora verjeti tisti, ki se hoče ravnati v skladu z okoljsko etiko.

Intrinzična vrednost ima po skrajnih okoljevarstvenikih tri pomene (O'NEILL 1993):

1. Je sinonim za neinstrumentalno (ne uporabno) vrednost, tako da narava ni sredstvo (instrument) za doseganje ciljev, pač pa cilj sam po sebi.
2. Vrednost narave ali njenega dela je izražena zaradi njej lastnih lastnosti, ne pa zaradi odnosa do drugih bivanjskih oblik (npr. gozdovi imajo vrednost, ne glede na to, ali so edini svoje vrste ali ne).
3. Je sinonim za objektivno vrednost narave, ki bi obstajala ne glede na to, kdo bi jo vrednotil (npr. tudi, če bi človek izginil, bi ostali deli narave imeli vrednost).

3 UGOVORI PROTI INTRINSIČNI VREDNOSTI NARAVE

3 OBJECTIONS AGAINST NATURE'S INTRINSIC VALUE

Utemeljevanje intrinzične vrednosti je naletelo na veliko kritične pozornosti (PEPPER 1996). Omenjena tretja opredelitev intrinzične vrednosti, kot vrednosti, ki ni odvisna od človekovega vrednotenja, posredno nakazuje ločenost človeka od narave, kar pa je v nasprotju s konceptom okoljevarstvenikov, ki obravnava človeka in naravo kot celoto.

Ugovorov je deležna tudi trditev, da bi objektivna vrednost narave lahko obstajala tudi brez povezav s človekom in bi ostala, četudi bi človek izginil. Pri tem se pozablja, da so pojmi kot so vrednost, pomembnost, pravice in podobno, človeški pristop odnosov do narave. Res je dokaj lahko priznati, da imajo drugi deli narave objektivno vrednost, vendar je spet človek tisti, ki se odloča o tem. Sploh pa se je mogoče vprašati, ali pojem vrednosti obstaja tudi v drugih bitjih. Okoljevarstveni ideolog Leopold tudi trdi, da je nekaj prav kadar ohranja integriteto, lepoto in stabilnost biološke skupnosti in napačno, če so posledice drugačne. Vsi pojmi, ki jih je Leopold uporabil, so človeški pojmi in izhajajo iz človeških opredelitev. Zato nekateri ugotavljajo, da je v samem bistvu ekocentrične etike na koncu koncev antropocentrična utemeljitev (PEPPER 1996).

Obstoj pojma objektivne vrednosti narave je pravzaprav namenjen ljudem in tisti, ki vanj verjamejo, imajo do tega vsa legitimna pravica. Predstavlja del njihovega življenja, ki naj bi postalo kakovostnejše, potem ko so se odločili, da bodo svet izven človeka obravnavali zaradi temu svetu lastnih značilnosti, ne pa zaradi svojih koristi. Tak pristop zadovoljuje potrebe po 'humanizmu' (O'NEILL po PEPPER 1996). Naravo oz. naš odnos do nje, uporabimo za zadovoljevanje potrebe 'biti dober', kar pa je tudi tipična uporabna vrednost. Intrinzično vrednost pripisuje (ni utemeljena racionalno) naravi, človek na podlagi subjektivne odločitve in zaradi sebe, zato ta vrsta vrednosti temelji na zavesti ocenjevalca. Presoja, ali je to pravzaprav skrajni antropocentrizem, pa je odvisna od posameznika.

Bioetični egalitarizem, ki se pojavlja v sodobni okoljevarstveni misli, poraja posredno tudi vprašanja, ali imajo vsi deli narave res enako vrednost. Je intrinzična vrednost povzročitelja malarije res enaka vrednosti človeškega življenja?

4 EKONOMISTI IN INTRINSIČNA VREDNOST NARAVE

4 ECONOMISTS AND NATURE'S INTRINSIC VALUE

Ekonomisti pri ugotavljanju vrednosti naravnih virov upoštevajo tudi utemeljevanja okoljevarstvenikov. To pomeni, da ob razvrščanju različnih oblik ekonomskih vrednosti poskušajo v sistem vključiti tudi intrinzično vrednost, kar pa nekateri ekonomisti okolja sprejemajo kar z začudenjem (PEARCE 1990). Ekonomska analiza je namreč povezana s človekom in njegovo blaginjo (GOODSTEIN 1995). Z ekonomske plati naj bi bilo naravno zavarovano zaradi koristi ljudi, ne pa zaradi izrečno etičnih ali moralnih razlogov. Vendar se tudi tu pojavijo skrajnosti. Za nekatere ekonomiste obstoj določene biološke vrste brez povezave z ljudmi ekonomsko nima pomena, medtem ko nekateri sprejmejo okoljsko etiko kot del svojega moralnega kodeksa. Vendar morajo tudi slednji pri ekonomski analizi opustiti vrtik moralnosti ali nemoralnosti odnosa do narave, ker sicer ne morejo uporabiti enotnega merila vrednosti, ki ga v pretežni meri uporablja družba.

Obstoj intrinzične vrednosti lahko primerjamo s pogosto izraženim filozofskim vprašanjem, ali drevo, ki pade v gozdu, povzroči zvok, če ni nikogar,

ki bi ga slišal (PETERSON / BROWN 1996). Če opredelimo zvok kot energijski tok zraka, potem drevo povzroči zvok, če pa ga opredelimo kot zavestno interpretacijo energijskega toka na podlagi človekovih izkušenj, potem zvoka ni. Ekonomisti opredeljujejo vrednost kot subjektivno človekovo izkušnjo, saj jo le tako lahko vključijo v realen svet. Obstoj objektivne in absolutne vrednosti prepuščajo filozofskim in teološkim razpravam (PETERSON / BROWN 1996).

Celotna vrednost narave je vsota vseh oblik uporabne vrednosti ("user value" ali tudi "instrumental value"), ki nastane zaradi neposredne rabe naravnih virov in potencialne vrednosti ("option value"). V nasprotju z uporabno vrednostjo, ki se nanaša na trenutno rabo, temelji potencialna vrednost na pričakovanih koristih v prihodnosti.

Koncept intrinzične vrednosti poraja za ekonomsko vrednotenje vrsto težav, ki izhaja iz zmede tako pri opredelitvi kot merjenju (PRICE 1996). Opredelitev intrinzične vrednosti kot vrednosti, ki ni povezana s človekom, namreč hitro onemogoči nadaljnjo ekonomsko vrednotenje. Zato je za ekonomiste v rabi opredelitev, da je intrinzična vrednost vrednost naravnega vira, ki obstaja v nečem, vendar je zajeta s pomočjo izbire ljudi za njegovo 'ne uporabno' vrednost (PEARCE 1990). Ljudje se odločijo, da nekaterih virov ne bi rabili, ker jim priznavajo pravico do obstoja, so jim simpatični, jim priznavajo notranjo vrednost, jim priznavajo pravico do sreče, blaginje ipd. Z izražanjem izbire te vrste, pravzaprav vrednotijo obstoj določene vrste in jim določijo vrednost obstoja ("existence value"). Vrednost obstoja je zaradi značaja opredelitve nerazložna, meglena opredelitev vrednosti (PEARCE 1990), vendar v vsoti vseh vrednosti naravnih virov ekonomistom predstavlja intrinzično vrednost, čeprav nekateri med njimi opozarjajo (PRICE 1996), da bi se ne smeli varati s tem, da je to prava intrinzična vrednost. Vrednost obstoja ni povezana z nobeno sedanjo ali potencialno rabo dobrin, niti z verjetnostjo, da bi do rabe lahko prišlo. Prav tako je ne smemo zamenjavati z zapuščinsko vrednostjo ("bequest value"), ki je povezana s posameznikovo pripravljenostjo plačati zato, da se naravni viri ohranijo naslednjim rodovom. Raziskave vrednosti obstoja so bile že opravljene (PEARCE 1990). Najkonkretnije se je vrednost obstoja do zdaj kazala kot prihodek organizacij za ohranitev narave, ki se preživljajo s prostovoljnimi prispevki članov (npr. WWF, Greenpeace) in opravljajo akcije za ohranitev ogroženih vrst. Predvidevamo, da so ljudje prostovoljno finančno podprli dejavnost teh organizacij za ohranitev narave brez namena in verjetnosti, da bi tiste naravne vire v prihodnosti kakorkoli uporabili.

Ekonomisti se torej z intrinzično vrednostjo ukvarjajo samo tako, da opazujejo vedenje ljudi, ki izražajo svoje izbire. Tak pristop je pravzaprav popolnoma nasproten opredelitvam intrinzične vrednosti, kot jo utemeljujejo skrajni okoljevarstveniki. Razlog za manj operativno ekonomsko analizo je tudi v nezadostni opredelitvi pravic narave kot posledice priznavanja njene intrinzične vrednosti s strani zagovornikov okoljske etike (TISDELL 1991), ki pa v mnogih primerih celo zavračajo modele racionalnega odločanja v javni politiki, pri čemer dajejo prednost romantičnim pogledom na svet in poudarjajo omejevanje racionalnosti.

5 DOLOČANJE INTRINZIČNE VREDNOSTI GOZDA

5 ESTABLISHMENT OF INTRINSIC VALUE OF FOREST

Malo je naravnih pojavov, ki zadovoljuje toliko interesov ljudi, kot jih gozd. Mogoče celo v nasprotju s pričakovanji, prav ta lastnost gozda ovira ugo-

tavljanje intrinzične vrednosti. Za ljudi je gozd poseben objekt vrednotenja. Pri analizi ekonomskih vrednosti gozda je treba ločiti vrednosti koristi, ki se pojavljajo na trgu in tistih, ki se ne pojavljajo na trgu, vendar so vse posledice rabe gozda. Tržne koristi gozda so imele prednost pri prvih ekonomskih raziskavah, vendar se je izkazalo, da je treba za racionalnejše odločanje poznati tudi vrednosti netržnih koristi gozda. Trenutne raziskave se ukvarjajo predvsem z uporabnimi vrednostmi netržnih koristi gozda, o katerih še posebej v Sloveniji malo vemo. Še manj pa o potencialni vrednosti posameznih netržnih koristi gozda. Zato so raziskave vrednosti obstoja šele v povojih.

Poseben problem pri vrednotenju izbire ljudi do pravica gozda do njegovega obstoja bo predstavljala ločitev od možnosti sedanje ali potencialne uporabe gozda za zadovoljevanje potreb ljudi. Tudi vpliv ideje trajnosti, ki je predvsem antropocentrično utemeljen, bo onemogočal jasno delitev med izbirami do potencialne vrednosti in vrednosti obstoja gozda. Vpliv na zapletenost analize bo imela tudi velikost gozdov, tradicija gospodarjenja z njimi in posredno okoljska in politična kultura ljudi v določeni državi.

Vrednost obstoja gozda je vsota vrednosti posameznih ocenjevalcev. Zapletenost določanja in merjenja vrednosti obstoja naravnega vira lahko opazimo že pri površni analizi problemov, ki bi nastali, če bi hoteli določiti in izmeriti prednostno izbiro npr. strokovnjakov gozdarske stroke, kot dela popularije, do vrednosti obstoja gozda ali kakega njegovega dela. Predvidevamo lahko, da je ločitev med uporabno in potencialno vrednostjo na eni strani in vrednostjo obstoja nemogoča v trenutku, ko priznamo obstoj katerekoli ti splošnokostne funkcije gozda, saj pridemo v nasprotje z izvirno opredelitvijo intrinzične vrednosti, kot vrednosti, ki je neodvisna od zavesti interesov ali ocenjevanja zavedajočih se bitij. Zavedanje ali znanje ocenjevalca o naravnem viru torej zmanjšuje možnosti za vrednotenje vrednosti obstoja. Še dodatne težave povzroči tudi dejstvo, da je veliko gozdarskih strokovnjakov dohodkovno, tudi eksistenčno povezano s svojim poklicem, kar jim pravzaprav onemogoča sodelovanje pri vrednotenju vrednosti obstoja gozda, ki ni povezana z njihovimi interesi. Prizadevanje za 'dobro' gospodarjenje z gozdovi v tujini (npr. izginjanje tropskih gozdov) ali priznavanje vrednosti obstoja drugih gozdov, je lahko v veliko primerih povezano s pričakovanji na primeren odziv gozdarske politike v domačem okolju, zato bi jih morali izključiti tudi iz vrednotenja oddaljenejših gozdnih virov. Ugotovimo lahko, da bi bilo največ problemov vrednotenja povezanih z ločevanjem sedanjih ali možnih oblik rabe gozda.

6 ZAKLJUČKI

6 CONCLUSIONS

Intrinzična vrednost narave in posredno tudi gozda je pojem, ki izhaja iz okoljevarstvenega gibanja predvsem v osemdesetih letih, s katerim naj bi vplivali na ravnanje ljudi pri rabi naravnih virov. Ekonomisti jo poskušajo ovrednotiti kot del celotne denarne vrednosti narave, ki se pojavlja kot vrednost obstoja, vendar zaradi pomanjkjive opredelitve, v nekaterih primerih pa tudi nasprotujočega pojmovanja pojma vrednosti kot jo razumejo ekonomisti na eni strani in skrajni okoljevarstveniki na drugi, naletijo na veliko težav. Ekonomska znanost ne zanika možnosti obstoja vrednosti, ki ne izhajajo iz prednostnih izbir ljudi, vendar je trenutno za vključevanje intrinzične vrednosti v sistem ekonomskih vrednosti, premalo jasnih opredelitev. Slovenija je na začetku poti razvoja ekonomske misli, ki ga narekujejo družbene okoliščine (kapitalizem) in jo opredeljujejo kot državo v prehodu. Pobude za verovanje v

intrinzično vrednost, bodo lahko vplivala na razvoj ekonomskega vrednotenja koristi gozda, ki so pravzaprav še zelo neraziskane. Seveda pa se bodo s posebnimi okoliščinami ob uveljavljanju intrinzične vrednosti srečale tudi druge stroke, ki uporabljajo za vrednotenje naravnih in družbenih procesov druga merila in ne denarnih kot pač ekonomisti.

Vpliv prodora intrinzične vrednosti na kakovost odločitev bo odvisen od položaja ekonomskih odločitvenih kriterijev v procesu odločanja. Uporabna vrednost intrinzične vrednosti se kaže predvsem v politiki rabe naravnih virov. Zaradi stališč okoljevarstvenikov, lahko iztriva klasične ekonomske vrednosti (pa ne samo te) iz racionalnega procesa odločanja. To bi ne bilo seveda prav nič narobe, če bi (politična) resničnost odsevala interes po takem pristopu, ki pa ga po naši oceni še ne.

INTRINSIC VALUE AND VALUATION OF FOREST

Summary

The theory of intrinsic value of nature was developed as an environmentalists' response to the anthropocentric concept of value promoted by both capitalist and marxist theory of value. This concept was claimed to be inadequate for making decisions about reallocation of natural resources. Intrinsic value is defined as an essential, objective, inherent value, independent from awareness, interests or judgments of conscious beings. Gradually the interpretation of 'intrinsic value' of biotic and abiotic nature emerged, which is obligatory for those who wish to perform in accordance with environmental ethics. The concept of intrinsic value aroused a great deal of critical attention, especially among economists and political scientists. Economists consider this concept only, when they observe the behaviour of people, who make choices - on which they have based their concept of the existence value. One of the reasons why we lack a more precise economic analysis of the value of nature is also inadequate definition of nature rights. These rights are a logical consequence of the recognition of nature's intrinsic value by the supporters of environmental ethics. They, however, often reject various models of rational decision making in public policy. Forest offers specific problems when viewed as an object of intrinsic value evaluation, because of its various qualities, which people utilize to satisfy their needs. These qualities make the assessment of value, which is not associated with the present or potential use, very difficult. A direct involvement in the forest management and the knowledge which forest professionals have, diminish to a great extent the possibility of estimation of the existence value within this social group.

VIRI / REFERENCES

- GOODSTEIN E. S. 1995. *Economics and the environment*. - New Jersey, Prentice Hall, 575 s.
- JOVAŠEVIĆ, V. 1987. *Problemi i kritike teorije vrednosti*. - Beograd, *Privredni pregled*, 348 s.
- MCNALLY, J. A. 1988. *Economics and Biological Diversity*. - Gland, IUCN, 232 s.
- O'NEILL, J. 1993. *Ecology, policy and politics*. - London, Routledge, 227 s.
- PEARCE, D. W. / TURNER, R. K. 1990. *Economics of natural resources and the environment*. - New York, Harvester Wheatsheaf, 378 s.
- PEPPER, D. 1996. *Modern environmentalism*. - London, Routledge, 376 s.
- PETERSON, G. L. / BROWN, T. V. 1996. *Trains are pretty good but they can't take you to Australia*. - Yet - V Zbornik IUFRO simpozija: *Non market Benefits of Forests* (Park, A. / Roper, C. S. eds.). - Edinburgh, Crown.
- PRICE, C. 1996. *Contingent Valuation and Retrograde Information Bias*. - V Zbornik IUFRO simpozija: *Non market Benefits of Forests* (Park, A. / Roper, C. S. eds.). - Edinburgh, Crown.
- TISDELL, C. 1991. *Economics of Environmental Conservation*. - Amsterdam, Elsevier, 233 s.

GDK: 853 (497.12)

Še enkrat: Z zamudo, pa vendar - novi slovenski standard za hlode

Marjan LIPOGLAVŠEK*

Borut Bitenc je v 10. številki Gozdarskega vestnika iz leta 1997 objavil članek s podobnim naslovom. Sedaj se je vendarle končno uresničila njegova želja na koncu članka, da bi bil standard sprejet.

Na svojem sestanku 25. februarja 1998 je tehnični odbor LII "Les in lesni izdelki" pri Uradu za standardizacijo in meroslovje RS dokončno sprejel predlog SIST - 1014 "Gozdni lesni proizvodi - Hlodi iglavcev". Standard določa področje uporabe, drevesne vrste, mere, razvrščanje, kakovost, izdelavo, dobavo, poimenovanje in označevanje hlodov vseh iglavcev. Standard je originalni standard, ki po načinu določanja značilnosti hlodov sloni na nekdanjih jugoslovanskih standardih (JUS) hlodov za različno uporabo. Bralac bo lahko našel številne podobnosti, zlasti toleranc napak, če bo primerjal objavljeno tablico z znanimi tablicami za razvrščanje po JUS. Bistvena novost pa je, da povsem opušta razvrščanje hlodov po namenu uporabe (hlodi za furnir, žagovci) in jih razvršča v kakovostne A, B, C in D razrede. Prvi predlog takega standarda je bil pripravljen in objavljen v obliki tablice v Gozdarskem vestniku že leta 1992 (LIPOGLAVŠEK 1992). Bitenc (1997) pravi, da predlog ni dosegel ustreznih potrditev, vendar so bila sedaj končno le sprejeta njegova izhodišča in tudi sprejeti standard se ne razlikuje bistveno od tedanjega predloga. Ob usklajevanju med lesarji in gozdarji v delovni skupini WG 1 - "Gozdni lesni proizvodi" je bil nekoliko povečan minimalni premor hlodov najslabšega kakovostnega razreda D, spremenjene nekatere tolerance napak (napak oboda, razpok) in ob primerjavi s predlogom evropskega standarda prEN 1927 ponovno dodani kriteriji za zavitost, obodno rjavost in modrino.

Novi slovenski standard SIST 1014 ima dva namena: **poenostaviti kakovostne zahteve in približati se evropski standardizaciji**. Razvrščanje po kakovosti je enostavnejše, ker je treba upoštevati manj napak, ali pa so združene v skupine (napake srca, napake oboda). Približevanje evropski standardizaciji naj bi bilo doseženo s tem, da opušta razvrščanje po namenu uporabe. Partnerji pri prometu z lesom se lahko seveda za posamezne namene uporabe dogovorijo za ostrejšje

ali blažje zahteve znotraj posameznega kakovostnega razreda ali za povsem drugačne zahteve. Standard ne more biti obvezen, saj okrogli les ne ogroža zdravja ljudi in okolja, kjer so danes še močni telnični predpisi, ki lahko proglasijo nek standard za obveznega. Torej ta novi standard ne nadomešča (kot pravi Bitenc) jugoslovanskih standardov z obvezno uporabo, ampak je le pripomoček za krojenje, razvrščanje in trgovino s hlodi iglavcev.

Zakaj pa ne povzamemo kar takoj evropskega standarda, saj ga bomo morali, ko bo Slovenija v Evropski uniji. Evropski standard za hlode iglavcev še ni sprejet, predlog zanj pa vsebuje drugačne načine ugotavljanja in merjenja napak, kot ga poznamo že dolgo pri nas, predvsem pa še dolgo ne bo uveljavljen v praksi. Predlog evropskega standarda za hlode iglavcev prEN 1927/1-3 je nastal že leta 1995. Ko smo pričakovali, da ga bodo sprejeli kot evropski standard, se za to niso mogli sporazumeti in so ga v letu 1997 spremenili v predlog predstandarda ali poizkusnega standarda prENV 1927. Torej je šel v postopku sprejemanja velik korak nazaj. Razlike med evropskimi državami so zelo velike, tako pri merjenju napak, kot tudi pri kriterijih za razvrščanje okroglega lesa. Razlike so očitne tudi med posameznimi predeli znotraj držav. Predlagani evropski predstandard (francoski AFNOR ima sekretariat tehničnega odbora 175, delovna skupina 4 pa ima sekretariat v Belgiji in Švici) vsebuje še več kriterijev za kakovost kot na primer nekdanji JUS, torej sploh ni enostaven in primeren za hitro razvrščanje hlodov (na primer pri nakladanju na kamion ali pri sortiranju na centralnih skladiščih). Naš sprejeti standard pa je vendar prvi korak pri prilagajanju evropskemu načinu standardizacije in ne slepo privzemanje tamkajšnjih "dokončnih" rešitev. Da bi videli razliko in za morebitno iskanje možnosti prodaje okroglega lesa na evropski trg (bolje je upoštevati uzance posameznih držav) ta predlog predstandarda prENV-1927 objavljamo v obliki tablice. Vidimo lahko, da standard nitna določil o merah okroglega lesa. Velja torej za ves okrogli les in ne samo za hlode. To pomeni, da je poleg razvrščanja po kakovosti nujno še razvrščanje po merah (dimenzijah) oziroma upoštevanje standarda za tako klasifikacijo EN 1315:1997; [EN (175.4102)]. Ker dimenzije močno vplivajo na uporabnost hlodov, bi morali tudi v

* Prof. dr. M. L., dipl. inž. gozd., BF Oddelek za gozdarstvo, Večna pot 83, Ljubljana, SLO

Iz domače in tuje prakse

Sloveniji hkrati s klasifikacijo po kakovosti uporabljati tudi razvrščanje po dimenzijah zlasti debelini. Za to pa moramo čimprej sprejeti ustrezen slovenski standard. Do tedaj pa lahko uporabljamo za razvrščanje po debelini obstoječi jugoslovanski ali evropski standard.

Zakaj je trajalo 5 let od prvega osnutka do sprejetja standarda? Najprej je očitno premajhen interes partnerjev, tudi obeh združenj (gozdarstva in lesarstva) za urejen promet z lesom. Vsak hoče imeti to področje urejeno po svoje, partnerja menita, da v "kalnem" oba več ujameta in obstoji prastraš pred "obveznostjo" standarda, za katero je bilo treba v preteklosti toliko naporov, da smo jo obšli. Pa tudi administrativni mlini Urada za standardizacijo in meroslovje zaradi premalo uslužbencev in sredstev meljejo res počasi.

Na istem sestanku je tehnični odbor LII sprejel tudi predlog slovenskega standarda za bukove hlode: PSIST - 1015 oziroma osnutek spremenil v predlog, ki gre v javno obravnavo. Napovedane so že pripombe, tako da bo standard po ponovni razpravi v delovni skupini lesarjev in gozdarjev lahko doživel še kakšno spremembo. Ker zaradi že do sedaj dolgega in temeljitega dogovarjanja ne pričakujemo velikih sprememb, ga tudi objavljamo v obliki tablice. Spet ga lahko primerjamo s prvotnim predlogom (LIPOGLAVŠEK 1994) in vidimo, da še vedno sloni na JUS-ih. Namen uporabe ni bil povsem opuščen, saj je obdržal hlode za luščenje, ki so najbližje kakovosti C in hlode za prage, ki so približno enako vredni kot hlodi kakovosti D. Deloma je predlog upošteval tudi evropsko standardizacijo razvrščanja po kakovosti listavcev EN 1316/1-3, kjer pa je standard za bukev, hrast in topol dokončno sprejet (1997), za jesen in javor pa je šele predlog. Kljub temu velja o uveljavitvi standarda v Evropi isto, kot je bilo že povedano za iglavce, razlike med drža-

vami so morda še večje. Ta evropski standard pa postavlja omejitve glede mer razen za najslabši D razred in tako samo hlodi spadajo v razrede A, B in C, ves ostali okrogli les pa v kakovostni razred D. Bukovo oblovino kakovosti A in B razvršča še na belo in rdečo ali tako z zdravo nepravo črnjavo.

Upam, da bodo sprejeti in objavljeni slovenski standardi dober pripomoček pri prometu z lesom in osnova za boljše pridobivanje, zlasti krojenje lesa. Sprejetje standardov za hlode bo, upajmo, spodbudilo hitrejše sprejemanje še drugih potrebnih standardov: za merjenje, za ugotavljanje napak lesa in za druge sortimente okroglega lesa.

VIRI

- BITENC, B., 1997. Z zamudo, pa vendar - predlog novih slovenskih standardov za hlode iglavcev v javni obravnavi. *GozdV*, 55, 10, s. 486-488.
- LIPOGLAVŠEK, M., 1992. Razvrščanje hlodov iglavcev po standardih. *GozdV*, 50, 5-6, s. 267-276.
- LIPOGLAVŠEK, M., 1994. Standard za bukove hlode. *GozdV*, 52, 1, s. 22-30.
- LIPOGLAVŠEK, M., 1996. Določanje kakovosti proizvodov. Izzivi gozdne tehnike. posvetovanje GIS, BF, ŠF Zagreb, Ljubljana, s. 67-72.
- LIPOGLAVŠEK, M., 1997. Kakovost gozdnih lesnih proizvodov, Zbornik gozdarstva in lesarstva 51 (1996), s. 59-65.
- SIST 1014, 1998. Gozdni lesni proizvodi - Hlodi iglavcev, USM (Urad za standardizacijo in meroslovje), Ljubljana.
- PSIST 1015, 1998. Gozdni lesni proizvodi - Bukovi hlodi, USM (Urad za standardizacijo in meroslovje), Ljubljana.
- pr EN 1927/1-3, 1995. Qualitative classification of soft wood round timber - CEN - European Committee for Standardisation, Bruselj.
- EN 1316/1-3, 1997. Hardwood round timber. Qualitative classification - CEN - European Committee for Standardisation, Bruselj.

SIST - 1014:1998 HLODI IGLAVCEV

KAKOVOST	MIN. PREMER	MINIM. DOLŽINA		GRČE (ali venci)		KRIVOST	KONIČNOST	ZAVITOST	NAPAKE SRCA	RAZPOKE	NAPAKE OBODA	ČRIVOST MUŠCAVOST	OBODNA RAVNOST, MODRINA
		Smreka, jelka	Drugi iglavci	Zrasle	Nezrasle								
	d (cm)	l (m)	l (m)	š/m mm	mm	š./m mm	mm	% t	% d	% d	% d	del d	% d
A	35	4	3	∞ - 6	-	2	3	5	-	-	-	-	-
			20% 2,5	1/m - 20									
B	25	4	3	∞ - 20	∞ - 6	3	4	10	10	d ≤ 35: -	10	-	-
			20% 2,5	1/m - 40	3/m - 20					d > 35: 1/4			
C	20	3	2,5	∞ - 40	∞ - 20	3	6	20	25	1/2	15	-	20
				1/m > 40	3/m - 40								
D	20	3	2	∞	∞ - 40	5	10	∞	50	1/2	30	-	∞
					3/m > 40								

- ni dovoljeno, / ni določeno, ∞ neomejeno dovoljeno

Dolžine napredujejo pri smreki, jelki po 25 cm, pri drugih iglavcih po 10 cm.

Nadmera 1 - 2 cm/m, najmanj 5 cm, največ 20 cm (JUS D.B0.022:1984).

prEN 1927 - OKROGLI LES IGLAVCEV - RAZVRŠČANJE PO KAKOVOSTI - DOVOLJENE NAPAKE

KAKOVOST MERE	DREVENNE VRSTE	GRČE						ZAVITOST	EKSCEN-TRIČNOST	REAKCIJSKI LES	KRIVOST	KONIČNOST	RAZPOKE	KOLESVOST	ČRIVOST MUŠCAVOST	GNILoba	RAVNOST MODRINA
		Zrasle zdrave	Na-zrasle	Na-gnite	SMOLIKA	ŠIRINA BRANIK											
		mm	mm	mm	š./3m	mm	cm/m	% d	%	cm	cm	del d	del d				
A	Jelka									1							
	Smreka					do 4		3	10			d > 35 cm: -	d > 35 cm				
	Bor	-	-	-	-					2			do 1/4 d	do 1/4 d			
	Macesen																
B	Duglazija					do 6											
	Jelka	-50	-30			do 7		15		d ≤ 35 cm: 1	d ≤ 35 cm: 1	d > 35 cm:					
	Smreka	-50	-30			do 7		15		d > 35 cm: 1,5	d > 35 cm: 1,5	do 1/4 d					
	Bor	-50	-40	-	1	do 8	7	20		10			d > 35 cm:				
C	Macesen	-50	-30			do 7				d ≤ 35 cm: 2 (ma 1)		do 1/3 d					
	Duglazija	-60	-40			do 8				d > 35 cm: 2 (ma 1,5)	2						
	Jelka	-70	-60							d ≤ 35 cm: 1,5						∞	
	Smreka	-70	-60							d > 35 cm: 2						v beljav	
D	Bor	∞	-70	-50	∞					4		∞	do 1/2 d	do 1/3 d		∞	
	Macesen	-70	-60							d ≤ 35 cm: 4	4					∞	
	Duglazija	-80	-60							d > 35 cm: 2	2					∞	
	Jelka																
D	Smreka									5							
	Bor	∞								6						∞	
D	Macesen									d ≤ 35 cm: 6	6					∞	
	Duglazija									d > 35 cm: 5	5					∞	

- ni dovoljeno, / ni določeno, ∞ neomejeno dovoljeno

Kakovost lahko ocenjujemo tudi po namišljenih sekcijah kosov dolžine vsaj 3 m.

Iz domače in tuje prakse

PSIST - 1015:1998 - BUKOVI HLODI

KAKOVOST	MIN. PREMER d (cm)	MIN. DOLŽ. l (m)	GRČE		KRIVOST % l	ZAVITOST % d	NAPAKE SRCA % d	ZDRAVA NEPR. ČRN. % d	MPRAZ. NEPR. ČRN. % d	RAZPOKE % d	NAPAKE OBODA % d	ČRIVOST MLIŠIČ. % kosov	PRAVOST ZADUSENOST
			Zdrave šl/m; % d	Slepice šl/m									
A	40	2	∞ - 10 1/m - 20	-	2	5	10	15	10	-	5	-	-
B	30	2	∞ - 20 1/m - 20%	∞ - 20 1/m - ∞	4	10	20	50	30	-	10	-	-
C	25	2	∞ - 40 2/m - 30%	∞ - 20 2/m - ∞	8	20	30	70	50	1 d	20	-	-
D	20	2	∞ d = 8	∞ - 20 3/m - ∞	∞	∞	50	∞	∞	2 d	20	∞	∞
P	30	2.5	∞ ležišča < 40	∞ - 20 glo. 1/2d ∞	3	20	-	∞	50	20 cm	20	5	-
L	35	2	∞ - 20 2/m - 40	∞ - 20 glo. 2/3d ∞	2	20	30	70	50	1 - 1 d 1/2 d	-	-	-

Napake srca: gniloba, zvezdasta nepravna črnjava, kolešivost, dvojno srce, ekscentričnost.

Napake oboda: rane, zatesi. Žlebatost, oboodna gniloba, viasla skorja.

Dolžine napredujejo po 10 cm, minimalna nadmera=10 cm, razen pri A: - ni dovoljeno, / ni določeno, ∞ neomejeno dovoljeno.

EN 1316-1 (1997) OKROGLI LES BUKVE - RAZVRŠČANJE PO KAKOVOSTI - DOVOLJENE NAPAKE

KAKOVOST	MIN. d cm	MIN. l m	GRČE Zdrave število, Σ premerov/3 m	Nagnile Glob. slep.	ŠIRINA BRANK mm	ZAVITOST cm/m	EKSCENTR. % d	KRIVOST % l	OVALNOST % d	ŽLEBATOST	RAZPOKE		ČRIVOST % d	GNILoba % d	MPRAZ. NEPR. ČRN. % d	ZVEZ. NEPR. ČRN. % d	ZDRAVA. NEPR. ČRN. % d	T BOLEZEN
											Enoj.	Zvez.						
A	35	3	-	-	≥ 4	5	10	2	15	-	-	-	10	20	-	-	-	-
B	30	3	skupaj 3/3 m Σ premerov do 200 mm 40 mm ∞	-	/	9	20	4	∞	-	∞	-	15	30	10	-	-	-
C	25	3	∞ Σ d ≤ 120 mm	∞	/	∞	∞	8	∞	∞	∞	-	25	∞	40	∞	∞	∞
D	/	/	∞	∞	/	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞

- ni dovoljeno, / ni določeno, ∞ neomejeno dovoljeno

A - D: 40 % volumna mora biti uporabna; rdeča oblogina: do 100 % zdrave nepravne črnjave.

Škoda zaradi potresa 12. 4. 1998 v gozdovih na Bovškem

Potres, ki je 12. 4. 1998 hudo prizadel območje občine Bovec, je povzročil precej veliko škodo tudi na gozdovih in gozdnih cestah; ta sicer še zdaleč ni tako katastrofalna kot škoda na stanovanjskih in drugih objektih in na življenje prebivalstva ne bo imela neposrednega vpliva, toda že zaradi vzroka jo je vredno opisati.

Glavni potresni sunek je povzročil številne skalne podore in usade, ki so popolnoma uničili (zasuli z materialom) 14,0 ha varovalnih in 1,5 ha gospodarskih gozdov, poškodovali pa 2,0 ha varovalnih in 2,0 ha gospodarskih gozdov. Skupaj so usadi in podori uničili ali močno poškodovali 19,5 ha gozdov s skupno 3.000 m³ uničene lesne mase (1.800 m³ iglavcev in 1.200 m³ listavcev).

Največji podor je v dolini Lepene v neposredni bližini epicentra potresa. Tik pod vrhom Lemeža (2.035 m) se je utrgalo od 100.000 do 150.000 m³ skalovja, ki je pomešano z novozpadlim snegom zgrmelo v dolino dobrih 1.300 m globoko. Plaz je na pobočjih uničil 14,0 ha varovalnih gozdov oziroma 1.600 m³ lesne mase ter popolnoma zasul izviri in korita reke Lepence. Zračni pritisk, ki ga je povzročil na dnu doline – podobno kot pri snežnih plazovih suhega, nesprijetega snega – je podrl 2,5 ha smrekovega gozda (ca. 700 m³ lesne mase). Razen popravila poškodovane smrekovine na dnu doline, sanacija posledic podora ni niti možna niti smiselna.

Poškodbe oziroma škode na gozdnihih cestah so prav tako posledica podorov in usadov, nastalih zaradi potresa. Gozdne ceste v bližini epicentra so zasute z materialom, marsikje z velikimi skalami, ki so se utrgale s pobočij. Na nestabilnih nasipnih brežinah so nastale razpoke, ponekod se je celo cestišče posedlo za več decimetrov. Z materialom je zasutih okrog 3 km gozdnihih cest, na več mestih pa preti možnost nadaljnjih usadov in podorov. Ceste se da sicer relativno hitro in poceni očistiti, posledice posedanja in usadov pa so lahko veliko bolj potuhnjene in nevarne.

Na koncu naj omenimo še škodo na stavbi ZGS – KE Bovec. Podrli so se nje dimniki, poškodovana je strešna kritina, podrti so požarni zidovi, cela stavba pa je močno razpokana in razmajana. Gotovo stroški popravila stavbe ne bodo majhni.

Kako pa bo s sanacijo posledic potresa? Poškodovani les bo treba posekati in pospraviti, če bo le tehnično možno in ne bo predrago, gozdne ceste pa očistiti in usposobiti za promet. Na srečo so vsi poškodovani gozdovi in gozdne ceste v lasti občine Bovec, tako da bo delo opravilo izvajalsko podjetje SGG Tolmin. Na kakršnokoli pomoč države, seveda ne gre računati, saj je škoda v gozdovih v primerjavi z drugo škodo zanemarljiva. Vsekakor pa je zanimivo in za večino gozdarjev neobičajno, da tudi potresi lahko povzročijo v gozdovih precejšnjo škodo.

Iztok Mlekuž

Zračni pritisk – posledica podora izpod Lemeža – je popolnoma uničil smrekov gozd v bližini Doma dr. Klementa Juga v Lepeni (Foto: Iztok Mlekuž)

Obisk prof. dr. N. Magana v Sloveniji

Gozdarski inštitut Slovenije je v dneh od 7. do 11. maja 1998 gostil prof. dr. Naresha Magana, vodja Oddelka za uporabno mikologijo Biotehnoškega centra Univerze Cranfield iz Velike Britanije. Univerza Cranfield je največji Britanski in svetovni center za podiplomski študij (MSc., MPhil., PhD.) ter za izvajanje aplikativnih in razvojnih komercialnih raziskav, ki jih financira industrija. Ima več oddelkov, kot so: Education, Consultancy and Continuing Professional Development, Characterising the Soil Resource, Sustainable Soil use and Management, Water Resource and Quality, Waste Management, Remote Sensing, Agricultural and Environmental Engineering, Agriculture, Food & Environment, Crop, Tree & Animal, Post Harvest Technology itd. Univerza zaposluje 660 predavateljev in raziskovalcev, sodeluje na nacionalnem in internacionalnem nivoju letno v več kot 1.500 projektih, s katerimi skušajo podpreti ekonomski razvoj in doseči boljše okolje.

Ogled raziskovalne ploskve Prednji vrh v okolici TE Šoštanj (Foto: Dušan Jurc)

Spomladi leta 1996 je bil med Gozdarskim inštitutom Slovenije, Oddelkom za gozdno biologijo in ekologijo in Cranfield Biotechnology Centre, University of Cranfield, Bedford podpisan ALIS link LJU/984/2-28 (Academic Travel Grants for visits between Britain and Slovenia) za tri leta. ALIS link program predvideva enotedenske izmenjave delovnih obiskov slovenskega in angleškega partnerja, letne predstavitve rezultatov skupnega dela in skupno objavo rezultatov. Tema skupnega projekta je: Study of Endophytic Fungal Populations in the Needles of Norway Spruce (*Picea abies*) with Special Reference to Species as Indicators of Atmospheric Pollutants. Cilj projekta je ugotavljanje, katere specifične endofitne glivne vrste iz iglic smreke lahko uporabimo za bioindikacijo polucijskega stresa (predvsem SO_2) v smrekovih gozdovih v Sloveniji. Raziskava poteka na dveh lokacijah: na trajni raziskovalni ploskvi na Pokljuki - lokacija Šijec (relativno čista rastišča smreke) in okolici TE Šoštanj - lokacija Prednji vrh (relativno onesnažena rastišča). Preliminarni rezultati naše raziskave kažejo, da je število različnih glivnih vrst in tudi številčnost osebkov iste vrste veliko večje na Pokljuki kot na Zavodnju. Meritve rasti izbranih gliv "in vitro" kažejo na (statistično značilno) prilagojenost nekaterih gliv iz iglic, nabranih na lokaciji Zavodnje, na večjo vsebnost SO_2 v hranilni podlagi.

Program obiska prof. dr. N. Magana je obsegal obisk Gozdarskega inštituta Slovenije, spoznavanje raziskovalno-strokovnega dela Oddelka za biologijo in ekologijo, ogled raziskovalne opreme, mikoteke in herbarija GIS ter seznanjanje z vzgojno-izobraževalnim procesom na inštitutu. Obiskali smo tudi raziskovalno ploskev Prednji vrh, na kateri že drugo leto vzorčimo iglice smreke.

Dne 7. 5. je naš gost za širši krog poslušalcev v okviru podiplomskega študija Oddelka za agronomijo ter sodelavcev gozdarstva in biologije v organizaciji GIS in Katedre za varstvo rastlin in fitomedicino predstavil svoje delo na nekaterih EU projektih s predavanjem "Ecophysiological approaches for improving biocontrol of pests and diseases".

Britanskemu svetu iz Ljubljane, Ministrstvu za znanost in tehnologijo ter Gozdarskemu inštitutu Slovenije se zahvaljujemo za sofinansiranje obiska angleškega partnerja.

Doc. dr. Maja Jurc

Gozdarskemu vestniku "s kravato" in "po prepihu" na pot

Najprej malo kesanja! Čeprav sem naročnik Vestnika še iz časov študija—kmalu bo 40 let od tega, mi še nikoli ni prišlo na misel, da bi ga morda kdaj odpovedal.

Res je, da tudi meni vsebina posamezne številke ni vedno v celoti zanimiva, aktualna in je včasih preveč strokovno napisana. Včasih preberem članek ali dva, mnogokrat nobenega; ker si ne vzamem časa, ker se mi ne ljubi, ali pa ga kar pozabim. Toda vse številke imam lepo spravljene in marsikdaj preberem kakšen članek, ki je bil objavljen pred večimi leti.

Ob branju rezultatov ankete naročnikov Vestnika je tudi mene malo zapekla vest, tudi jaz je nisem izpolnil in odposlal. Izmed vsega pa mi je padel v oči podatek, da je kar 20 anketirancev (ali 35 % od 56 prispelih) predlagalo gozdarskemu praktiku bolj prijazen vestnik. Kdo so ti gozdarski praktiki? To je danes armada (verjetno nekaj sto) revirnih gozdarjev na ZGS in še nekaj (verjetno blizu sto) gozdarjev v gozdarskih podjetjih. Nič kolikokrat smo se na gozdnem obratu pogovarjali o vsebini Vestnika in pripombe, da je vsebina večkrat na previsokem nivoju in da je premalo (skoraj nič) člankov iz vsakdanje prakse na terenu, so bile pogoste.

Nikoli v preteklosti (v okviru gozdarskih društev ali naše Zveze inženirjev in tehnikov ali na bivših velikih GG-jih) se nismo znali dogovoriti in določiti osebe, ki ji pisanje lepo teče, da bi imel Vestnik na terenu stalne dopisnike. Toda to pomanjkljivost lahko še vedno popravimo.

Prebral sem tudi anketo, koliko študentov je (ni!) naročenih na Gozdarski Vestnik. Kar stopetdeset študentov gozdarstva ni naročenih nanj, sto bodočih gozdarjev pa revija sploh ne zanima. Ali je to sploh mogoče in res? Veste, kako smo se moji kolegi in jaz naročili na Vestnik? Tako je bilo. Pokojni profesor Zdravko Turk, ki je v tistih časih predaval predmet "Izkoriščanje gozdov", je na svoje predavanje prinesel nekaj izvodov Vestnika, nam študentom povedal, da je to edina slovenska gozdarska revija in da je prav, da se na to revijo naročimo. Študentje smo ga poslušali ter se nanj naročili. Dostikrat smo morali za izpit prebrati v Gozdarskem vestniku kakšen strokovni članek. Kako pa je danes s tem na gozdarski fakulteti, ne vem.

Bralce bi morda tudi zanimalo, kakšna je danes naklada Vestnika. V letošnji prvi številki, na strani 51, je kolega Perko zapisal, da je bila naklada v letih 1972/73 samo 1.000 izvodov. Zanimivo bi bilo izvedeti, kdo so še danes naročniki (pa ne poimensko) in kakšna je struktura naročnikov.

In čisto na koncu: menim, da je "prepih" Vestnika uspel. Zanimiva je tudi Vestnikova nova obleka "s kravato" v letošnjem letu; prava mala revolucija v gozdarskem tisku.

Morda bo uredništvo Vestnika prisluhnilo mojim pripombam in kaj od predlaganega upoštevalo. In še vprašanje: bi bil velik greh, če bi v eni izmed prihodnjih številki objavil vse veljavne gozdarske predpise (brez Zakona o gozdovih) od naše osamosvojitve sem?

Branko Štampar

Uspešnost novega sistema gospodarjenja z gozdovi v Sloveniji - odmev na odmev

Presenetil me je način odgovora mag. Šinka v prejšnji številki Gozdarskega vestnika (1998/3) v rubriki "Stališča in odmevi", naslovljen enako kot moj izvorni članek v 2. številki (GozdV 1998/2), ki je predmet kritike. V smislu odmevov na svoj članek sem namreč pričakoval vse kaj drugega (npr. vsebinsko razpravo s konkretnimi (proti)argumenti oziroma stališči) kot pa tovrstno, bolj ali manj "larpurlartistično" strokovno kritiko, na katero ne bi kazalo niti odgovarjati, če se-

veda ne bi temeljila tudi na "vrednostnih" ocenah in sodbah - na podlagi "argumentov", ki so po svoji naravi daleč od strokovnosti in objektivnosti. Zato sem kot strokovnjak z bogatimi izkušnjami (kot sooblikovalec) na področju sistema v gozdarstvu pa tudi kot človek z izoblikovanim "sistemom" strokovnih vrednot (mimogrede: podobnega imajo številni kolegi "Mlinškove šole sonaravnega gospodarjenja z gozdovi") prisiljen k temu odgovoru.

Ali je Šinkova kritika res objektivna?

Poglejmo nekatere načine kritike, ki jih je pisec uporabil, npr.:

1. *"Če upoštevamo vse napovedi pred objavo članka (Opomba avtorja: Kdo je kaj predhodno napovedoval oziroma kakšen vpliv naj bi to imelo na kakovost članka?), naj bi pomembno prispeval k analizi dogajanj pri nas, vendar je njegova uporabnost zelo omejena."*
Opomba avtorja: Za takšno globalno oceno (diskvalifikacijo članka) bi pričakoval zelo podrobne strokovne argumente. Ocena pa je izjemno pavšalna, izrečena kar na samem začetku članka, in jo je mogoče uvrstiti izključno v kategorijo subjektivnih ocen. Še posebej, ker so prav tovrstne ocene številnih drugih gozdarjev precej drugačne. Sicer pa je možno o tem narediti celo (javno) anketo med slovenskimi gozdarji.

2. *"Že na prvi sirani prispevka lahko opazimo, da je nekaj narobe z osnovnimi pojmi..."*

Opomba avtorja: Ali je takšno trditev res mogoče posplošiti le na podlagi napake v angleškem prevodu pojma "uspešnosti" v naslovu članka, in nekaj podobnih jezikovnih nedoslednosti v članku samem? Sicer pa članek vsebinsko ločuje pojma "uspešnost" ter "učinkovitost" - tudi na ekonomskem področju (npr. uspešnost gospodarjenja z državnimi gozdovi in učinkovitost (stroški) gospodarjenja (podjetij) v smislu izvajanja del).

3. *"Uspešnosti ne moremo oceniti brez opredelitve ciljev (Opomba avtorja: Še kako se strinjam, na njih temelji celotna naša gozdarska tradicija in šola). To zelo pomembno komponento uspešnosti avtor zanemari."*

Opomba avtorja: Trditev izjemno preseneča, saj celotna analiza (ocena) uspešnosti temelji prav na (zakonsko, programsko) ali z načrti) opredeljenih ciljih oziroma nalogah. Ocena temelji na ciljno integrirani presoji kazalnikov oziroma na izhodišču, da so cilji (vsaj meni osebno, ki sem jih sooblikoval) sami po sebi umevni, in jih zato (pa tudi zaradi prostorske racionalizacije obsežnega članka) ni bilo potrebno (mogoče) posebej navajati.

4. *"... za presojo učinkovitosti nam ne ponudi obeh potrebnih parametrov, stroškov in učinkov. Navede sicer porabo proračunskih sredstev, niti z besedico pa ne omeni rezultatov (učinkov) spodbud..."*

Opomba avtorja: Z drugo tezo pisec sam sebi prihaja v nasprotje. Prav stroški spodbud so v članku (poleg stroškov gospodarjenja) posebej kvantitativno analizirani, skupaj z njihovimi neposrednimi učinki (npr. izvedenimi gozdnogojitvenimi in drugimi deli, vplivom materialnih spodbud na ekonomiko gospodarjenja), kvalitativno pa so ocenjeni tudi posredni učinki (npr.

na zdravstveno stanje in negovanost gozdom, usposobljenost ter pripravljenost lastnikov gozdom za sodelovanje itd.). Učinkovitost gospodarjenja pa je (za državne gozdove) posebej prikazana v ekonomskem rezultatu (uspehu) gospodarjenja. Z drugimi ekonomskimi učinki (npr. spodbud) na nacionalni ravni še ne razpolagamo, bilo pa bi to vsekakor zelo koristno. Sicer pa je to že področje dela mag. Šinka.

5. *"Učinkovitost je tudi eden izmed kriterijev pri izbiri različnih ukrepov gozdarske politike (kar je seveda samo po sebi umevno, opomba avtorja). Pri tem primeru se zopet pokaže podcenjevanje ciljne usmerjenosti in (ne)razumevanje pojma učinkovitosti, kar pa ni samo avtorjev problem v slovenskem gozdarstvu."*
Opomba avtorja: V podkrepitev takšne ocene ni v kritiki podan noben argument. Namesto tega je način kritike sam, brez potrebe, vzvišen, podcenjevalen in žaljiv.

6. *"V ta namen uporabimo kriterije in indikatorje. To je poskušal tudi avtor, vendar je uporabljal oba pojma nedosledno."*

Opomba avtorja: Trditev o nedoslednosti uporabe kriterijev in indikatorjev je "argumentirana" na primeru, ki sem ga v članku le omenil kot možnega, vendar ni bil uporabljen (ker z njimi še ne razpolagamo). O ločnici med "kriteriji in indikatorji (posebej kvalitativnimi) pa na tem mestu ne velja izgubljati besed. Mogoče je vsaj za ta primer - najbolje uporabiti kar vsebine že izoblikovanih kriterijev in indikatorjev trajnostnega gospodarjenja z gozdovi (npr. Helsinki, Montreal, Afrika, itd.). Glede na aktivno sodelovanje oziroma sooblikovanje prvih (Helsinških) smo si nekateri prav na tem področju pridobili v preteklih letih razmeroma bogate izkušnje.

7. *"Avtorjeve osebne vrednote namreč določajo njegova izhodišča za izbiro, uporabo in oceno podatkov (Opomba avtorja: Ta trditev bi terjala zelo argumentirane, konkretne dokaze, vendar ni podprta niti z enim strokovnim argumentom. Zato spada v kategorijo čistih vrednostnih sodb oziroma domnev). ...Seveda pa se tukaj ne moremo, pa čeprav si še tako želimo, izogniti pretekle vloge in položaja avtorja samega (Opomba avtorja: Kot da zaradi te vloge nekdo ne bi mogel (smel) ocenjevati uspešnosti tistega, kar je v preteklosti načrtoval, (so)ustvarjal) ... ne moremo kar tako spregledati, da je bil avtor visok (politični) uradnik v gozdarstvu, ki je lahko vplival na sistem gospodarjenja, ki ga analizira. (Opomba avtorja: Ne 'uradnik', temveč 'funkcionar'. Sicer pa, ali ni morda zanimiv prav omenjeni vidik ocene sistema? Nekdo pa bi npr. s svojim 'vrednostnim sistemom' prispeval drugega, in tretjega, kot je v navadi za tovrstne ocene). ... Avtor tudi*

ni nevtralni sopotnik razvoja "sonaravnosti", ampak njegov izpostavljeni zagovornik (Opomba avtorja: Velika večina slovenskih gozdarjev torej ne bi mogla ocenjevati uspešnosti sonaravnega gospodarjenja ali pa morda tudi ne npr. uspešnosti uresničevanja (svojih) načrtovanih gozdnogospodarskih ciljev in ukrepov) *Pri analizi politik je treba ohraniti primerno distanco do predmeta raziskave, kar avtorju v prispevku ni uspelo* (Opomba avtorja: Tudi ta trditev ni podkrepljena s kazalniki "ohranjenosti distance" do predmeta raziskave oziroma z dokazi, v kolikšni meri naj bi domnevno neohranjena distanca vplivala na objektivnost ocene same).

Večina zgoraj navedenih kritik je torej izjemno subjektivne narave, daleč od strokovnosti in objektivnosti, in spada v kategorijo vrednostnih ocen, sodb in domnev. V nobenem konkretnem primeru (npr. na posameznem kazalniku) niso s strokovnimi protargumenti potrjene drugačne ali zavrnjene moje ocene (uspešnosti). Eden ključnih argumentov za kritike opredelilne je npr. uporaba nekaterih za tovrstno vrednotenje domnevno neprimernih izrazov v članku. Vprašati pa se je, kako naj se npr. drugače vrednoti (primerja) uspešnost uresničevanja ciljev, če ne z atributi kot so "prenizko", "premajhno", "občutno premajhno", "preveliko", "izjemno", "le", itd. Ali drugače: je vsaka ocena, ki morda res vsebuje s strokovno-analitičnega vidika "nesprejemljiv" izraz (npr.: "Zal se program razvoja gozdov uresničuje (šele) 62 %") oziroma nekoliko več avtorjeve "duše", res vrednostna? In, ali naj se na podlagi tovrstnih sodb popolno diskvalificira vsebina članka in celo avtorja samega? Sicer pa o tem, kaj so ali kaj niso vrednostne ocene v mojem članku oziroma v tej kritiki, lahko presodi bralec sam.

Katere strokovne pripombe kritika so na mestu in katere ne?

Res je, da je pojem uspešnost v naslovu članka napačno preveden (kot "efficiency" = učinkovitost) in da tudi pojem "successfulness", ki ga angleški slovar sicer ponuja kot uspešnost, ni najboljši. Vendar tudi pisec kritike ne ponudi pravega, čeprav bi bilo od njega to pričakovati. Izraz "effectiveness" namreč v prvi vrsti pomeni isto kot učinkovitost ("effect" = "učinek"). Sta pa sicer standardna izraza za "uspeh" - v angleščini "success" ali v nemščini "Erfolg". Sam izraza "success" nisem uporabil zato, ker bi ob doslednosti moral najprej spremeniti slovenskega ("uspešnost" v "uspeh").

Opredelitev pojma uspešnosti (doseganja ciljev ali izvajanja ukrepov, npr. redčenj v gozdovih) v kompleksnejšem pogledu, tako s količino kot s kakovostjo, je

verjetno slovenskemu gozdarju samoumevna. Takšna je bila v članku tudi uporabljena. Zato pisec zgrešeno razlaga pojma uspešnosti, po kateri naj bi bili vsi, ki bi dosegli nek cilj, uspešni. Ali je res tako oz. ali ne upoštevamo vedno tudi "kakovosti"? Ali lahko smatramo športnika, ki med zadnjimi doseže cilj, za uspešnega? Ali lahko govorimo o uspešnem doseganju gozdnogojrvenega cilja, če je (bi) bil namesto v tridesetih letih dosežen šele v 100 letih in ali v primeru gozdarske dolgoročnosti potem sploh lahko govorimo o uspešnosti uresničevanja ciljev, ki smo jih postavili tako daleč naprej, ne bomo pa jih dočakali? Ali lahko govorimo o uspešnem uresničevanju neke politike, če smo jih uspeli uveljaviti z veliko zamudo? Kako pa v (teoretičnem) primeru, ko npr. določeno politiko že uresničujemo v 60, 70 ali celo 99 procentih? Ali smo uspešni ali neuspešni? Ob celoviti uporabi in razumevanju pojma uspešnosti v članku seveda takšna vprašanja v celoti odpadejo.

Uporaba nekaterih vzročno-posledičnih zvez oziroma kazalnikov, posebej kompleksnih, je res lahko problematična, posebej na biološkem področju, ko imamo vedno opravka s posrednimi kazalniki pojavov (slednji pa so po pravilu že posledica nekih predhodnih itd.). Vendar drugih nimamo, zato smo jih prisiljeni preumisljeno uporabljati. Ali bi jih morda morali zaradi morebitnih togih kriterijev strokovno-znanstvene analitike prezreti, npr. ekološki del v celoti? Glede okvirne opredeljenosti oziroma medsebojne povezanosti vzročno posledičnih zvez pa naslednje. O povezanosti (jakosti in predznaku) načina gospodarjenja, golosečnega ali sonaravnega, z določenimi ekološkimi kazalniki razvoja gozdov, njihove stabilnosti in biološke pestrosti, pa tudi njihove kakovosti, seveda generalno ne more biti nobenega dvoma. Na tej podlagi se je gospodarjenje z gozdovi v preteklosti pravzaprav tudi razvijalo. O tem celo tuji in naši politiki ne dvomijo več. Prav tako so bile na tej podlagi podpisane določene konvencije in resolucije ter sprejeti tudi mednarodni "kriteriji in indikatorji" trajnostnega razvoja (slednji prav na podlagi po piscu spornih vzročno posledičnih zvez).

In naj za konec odgovorim še na "vprašanje", ki (si) ga je prav tako na koncu zastavil pisec kritike. "Soliti pamet drugim" je zelo odgovorno, predvsem pa zahtevno početje, ki terja izjemno strokovnost in širino (običajno širšo od problematike, ki je predmet kritike) pa tudi življenjskost ter razvitost kulture dialoga, etike in (strokovnih) vrednot kritika. Kdor omenjenih značilnosti (vrednot) ne premore, mu prijazno svetujem, naj rajši tega ne počne.

Mag. Franc Ferlin

Teden gozdov 1998

Preteklo je že 24 let, odkar je Zveza inženirjev in tehnikov gozdarstva Slovenije uveljavila vsakoletni Teden gozdov. Tradicijo nadaljujeta po letu 1993 na novo organizirana Zveza gozdarskih društev Slovenije in po nastanku leta 1994 tudi Zavod za gozdove Slovenije. Teden gozdov je bil kot tradicionalna prireditve slovenskega gozdarstva tudi letos v zadrjem tednu v maju, to je od 23. do 31. 5. Vodilna tema letošnjega tedna gozdov je bila ogroženost slovenskih gozdov; bila je vodilo območnim gozdarskim društvom, ki so v sodelovanju z Zavodom za gozdove Slovenije organizirala dejavnosti na izbrano temo.

Uvod v Teden gozdov je bila dobro obiskana tiskovna konferenca, ki sta jo v petek, 22. maja 1998, ob 10⁰⁰ soorganizirala Zveza gozdarskih društev Slovenije in Zavod za gozdove Slovenije. Na tiskovni konferenci je bilo osem novinarjev (dnevnik Delo in Dnevnik, tednik Gorenjski glas, Radio Slovenija 1. program in val 202, Radio glas Ljubljane, TV Slovenija in STA). Navzoči so bili tudi predstavniki ostalih osrednjih gozdarskih inštitucij, Ministrstva za okolje in prostor, Uprave za varstvo narave in Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano - gozdarske inšpekcije. Na tiskovni konferenci sta predsednik Zveze gozdarskih društev g. Ignacij Pišlar in v.d. direktor Zavoda za gozdove Slovenije g. Andrej Kermavnar predstavila pomen, namen in dogajanje ob tednu gozdov ter odgovarjala na vprašanja novinarjev. Na tiskovni konferenci so predstavili plakat "Gozd je ogrožen! Ohranimo ga!", ki sta ga izdali Zveza gozdarskih društev Slovenije in Zavod za gozdove Slovenije. Plakat in njegovo sporočilo je predstavil mag. Franc Perko.

Po uvodni novinarski konferenci so se po vseh štirinajstih območnih gozdarskih društvih v sodelovanju z Območnimi enotami Zavoda za gozdove Slovenije pričele prireditve in ostale aktivnosti. Strnimo jih le v najpomembnejše in predstavimo v nadaljevanju!

Tolmin:

Dejavnosti v sodelovanju s šolami (poučni izleti, predavanja, naravoslovni dnevi, literarni in likovni natečaj, pogozdovanje, vodstvo učencev po gozdnih učnih poteh). V Krnici na Trnovskem gozdu je bila javna predstavitev vodnika "Skozi Trnovski gozd".

Bled:

Organizirana je bila okrogla miza o črnih odlagališčih odpadkov v gozdovih, na kateri so bili predstavljeni rezultati popisa v sodelovanju z gozdarji iz Kranja. Učenci četrtilih razredov so bili povabljeni k likovnemu natečaju za najboljšo delo na temo Ogroženost slovenskih gozdov. Na razpis je prispelo 126 del. Najboljšim so v Radovljici podelili knjižne nagrade.

Kranj:

Skupna predstavitev (Bled) popisa črnih odlagališč v gozdovih in okrogla miza na to temo. V sodelovanju s šolami so bili organizirani naravoslovni dnevi, vodstvo po gozdnih učnih poteh in likovni natečaji z razstavami. Gozd so gozdarji predstavili tudi malčkom v vrtcih. Vse dejavnosti ob Tednu gozdov in pomen le tega so dopolnili s predstavitvijo v lokalnih medijih poročanja.

Ljubljana:

Organizirali so okrogli mizi na temo črnih odlagališč v gozdovih (Litija in Grosuplje). V sodelovanju s šolami so bili organizirani naravoslovni dnevi in vodstvo po gozdovih. Pripravili so likovno razstavo. Na območju mestnih gozdov v Ljubljani je potekala akcija čiščenja gozdov - pohiranja odpadkov. Svoje dejavnosti so predstavili tudi v lokalnih medijih.

Postojna:

Dejavnosti v širšem okviru tedna gozdov so v Postojni pričeli že 8. in 9. maja, ko so organizirali dobro obiskano 1. državno tekmovanje gozdnih delavcev Slovenije. V tednu gozdov je izšla knjižica - Vodnik po mašunski gozdni učni poti v slovenskem in italijanskem jeziku. Predstavili so trase za gorsko kolesarjenje po snežniških gozdovih. Pripravili so tudi radijsko oddajo o varovanju gozdov.

Kočevje:

V Kočevju je bila organizirana novinarska konferenca, na kateri so predstavili rezultate popisa črnih odlagališč v gozdovih. Na isto temo so pripravili tudi okroglo mizo. Najboljšim učencev, ki so se udeležili literarnega natečaja so podelili knjižne nagrade in jih popeljali na zaključno ekskurzijo. Ostale učence so vodili po gozdnih učnih poteh.

Novo mesto:

Podobno kot drugod so v Novem mestu sledili vodilni temi Tedna gozdov in v lokalnih medijih pripravili prispevke o gozdu in črnih odlagališčih odpadkov v njem. Mladini je bilo namenjeno vodstvo po gozdnih učnih poteh in likovna razstava na gozdarsko temo. Izdali so zloženko o nekaterih gozdnih drevesnih vrstah in zanimivih drevesih novomeškega območja.

Brežice:

V publikaciji so predstavili naravoslovne posebnosti rastlinskega in živalskega sveta v brežiškem območju, seveda z gozdarskega vidika. Med posebnosti in naravne znamenitosti zagotovo sodi najdebelejši pravi kostanj v Sloveniji - Gašperjev kostanj, ki so ga slovesno označili.

Celje:

Predstavili so drevesa - velikane v celjski občini. Na to temo so odprli fotografsko razstavo s krajšim kulturnim programom in prikazom diapozitivov dreves velikanov Celja in okolice. Za zaključek tedna so se športni navdušenci spustili s kajaki po Savinji in si ogledali obvodne gozdove tudi iz druge perspektive.

Nazarje:

Problematiko odlaganja smeti in odpadkov v gozdove so gozdarji predstavili lokalnim skupnostim, inšpekcijskim službam, komunalnim podjetjem in ravnateljem šol. Organizirana je bila razstava fotografij redkih in ogroženih živalskih vrst. V sodelovanju s šolami so poleg vodstva po gozdnih učnih poteh izvedli literarni natečaj za nižjo stopnjo osnovnih šol. Sodelujoče so nagradili s pripombami "Gozd ni pravi prostor za odpadke".

Slovenj Gradec:

V pripravah na Teden gozdov je bila akcija čiščenja bregov reke Meže s pritoki. V Črni na Koroškem so gozdarji uredili in odprli novo gozdno učno pot - Teber. V sodelovanju z občino Radlje so uredili in slovesno odprli tudi drugo učno pot. Popisali so črna odlagališča v slovenjegraških gozdovih. Za učence četrtilih razredov OŠ so pripravili kviz na temo ogroženosti slovenskih gozdov. Vse dejavnosti so podkrepili s prispevki v medijih poročanja.

Maribor:

Mariborski gozdarji so izbrali lastnika leta. Za drevo leta so izbrali lesniko. Žival leta pa je postal gozdni jereb. Pripravili so razstavo naravoslovne fotografije. Območna enota Zavoda za gozdove Slovenije se je predstavila na domači strani interneta. Na Ptujju so uredili in odprli novo gozdno učno pot Mestni vrh. Vse skupaj pa so povezali z akcijo "Gozd v časopisu".

Murska Sobota:

Popularizacija gozdarstva v Prekmurju je bila tema, na katero so se vezale aktivnosti prekmurskih gozdarjev. Izbrane teme so bile: "Gozd naše bogastvo, Dobove združbe v nižinskih gozdovih Prekmurja, Staro drevje v gozdu, Kaj se dogaja z gozdovi na desnem bregu Mure, Naravna obnova nižinskih gozdov in Vzdrževanje gozdnih cest". Organizirano je bilo tradicionalno srečanje gozdarjev Avstrije, Madžarske in Slovenije. Območna enota Zavoda za gozdove Slovenije se je predstavila z zloženko.

Sežana:

Za učence osnovnih šol je bil objavljen natečaj na temo ogroženosti slovenskih gozdov. Najboljši mladi fotografi so bili nagradjeni z ogledom Škocjanskih jam z okolico in plaketami. Za deset najboljših fotografov so pripravili še knjižne nagrade. V Sežani so odprli gozdno učno pot Tabor. Kaj ogroža gozdove okrog Sežane, je predstavljeno na plakatu, ki bo skupaj z najboljšimi fotografijami natečaja razstavljen v občini Sežana.

O dogodkih ob Tednu gozdov so poročali številni časopisi, radijske in skoraj vse televizijske postaje. Ob vseh naštetih aktivnostih, prireditvah in otvoritvah gozdnih učnih poti v kratek zapis ni mogoče zajeti vseh dogajanj. Zato naj ne zamerijo tisti, katerih trud in prizadevanja ob Tednu gozdov niso predstavljena, niti tisti, katerih izvedba programa je ubirala drugo pot.

Spodbudna je ugotovitev, da ideja Tedna gozdov ne zamira, nasprotno, dogajanja so vsako leto pestrejša. Teden gozdov je povezovalce različnih gozdarskih institucij in ustanov, to je tistega sodelovanja in povezovanja stroke, ki ga premnogokrat pogrešamo.

Jošt Jakša

EFNS - Evropsko gozdarsko tekmovanje v nordijskem smučanju

To je mednarodno srečanje gozdarjev na športnem in strokovnem področju. Smučanje je v goratih predelih Evrope podlaga za delo gozdarjev pozimi. Strokovne povezave se krepijo na dobro organiziranih ekskurzijah in z izbranimi temami na gozdarskih večerih. Ta največja neformalna srečanja gozdarjev Evrope omogočajo direktno osebno kontaktiranje in izmenjavo mnenj. Številne pobude pri povezovanju gozdarstva v EU so se rodile na EFSN. Mednarodni komite sodeluje pri izvedbi vsakoletne prireditve ter izbira države prirediteljice. Prav zaradi velikega pomena, ki ga ima EFSN so termini razdeljeni že za več let vnaprej (vsaj do leta 2005). Kandidatura Slovenije za organizacijo je bila zelo dobro sprejeta, z veliko podporo vseh članov organizacijskega komiteja (OK) in vsi pričakujejo vzorno organizacijo. G. Lauterwasser (predsednik OK) je že lani poletni obiskal Slovenijo in bil z obiskom zelo zadovoljen. Imenovan je bil organizacijski odbor v katerega so vključeni predsedniki MKGP, MORS, MPZ, MŠŠ, TD Bled, ZGDS, ZGS in gozdarska podjetja. Odbor, ki mu predseduje g. Mohorič se je že večkrat sestel. Pripravljen je že bilten s programom in vsemi podatki o prireditvi, ki bo potekala v času od 31. 1. do 6. 2. 1999 in bo zajemala strokovne ekskurzije, tekmovanja, gozdarski strokovni večer, zaključni večer in množični smučarski tek na Pokljuki.

Strokovni gozdarski program je prevzela ZGDS, ekskurzije bodo potekale na območju Kranja, Kočevja, Novega mesta, Trnovskega gozda in Krasa. Izvedbo ekskurzij zagotavljajo GD po območjih. EFSN bo naj-

večje srečanje gozdarjev Evrope v Sloveniji in upam, da ga bomo znali primerno izkoristiti.

Janez Konečnik

EFNS - člana slovenske delegacije - g. Mohorič in g. Pišlar v razgovoru s predsednikom OK EFNS g. Lauterwasserjem. (Foto: Janez Konečnik)

30. Evropsko prvenstvo gozdarjev v smučarskih tekih (EFNS)

To veliko srečanje gozdarjev v smučarskih tekih je letos gostil prijazen turistični kraj St. Michael v deželi Salzburg. Kratkemu spoznavanju kraja je sledil prvi dan programa, to je udeležba na eni od strokovnih ekskurzij, katerih glavna tema je bilo gospodarjenje z visokogorskimi gozdovi, še posebej ukrepi za preprečevanje snežnih plazov. Posebno aktualno je to zaradi zaščite turistične infrastrukture. Zaradi pomanjkanja snega so tekmovanja izvedli v krasni alpski dolini Schönfeld, kjer je EFNS gostoval že leta 1990, ko smo Slovenci prvič sodelovali. Proge na 1.700 m n. v. so kar zahtevne, k temu pa je prvi dan še dodatno prispevalo še pravo snežno neurje. Vse to ni oviralo okrog 1.000 tekmovalcev, ki so se pogumno borili za dobre uvrstitve. Tudi Slovenci smo, čeprav izgubljeni v množici, dobro "braniли naše zelene barve" najboljši so bili uvrščeni blizu 30. mesta, drugi pa v drugi polovici. Drugi tekmovalni dan so bile na sporedu štafete in presenetil nas je praviljično lep zimski dan. Pomerilo se je 150 moških in 30 ženskih štafet, posebej zanimiv je bil skupni štart. Naša najboljša štafeta je bila 24. (M. Gornik, M. Perušek, T. Devjak in F. Ivančič) druga (T. Prelesnik, F. Miklavčič, F. Sterle in J. Konečnik) pa je bila 94. Zanimiv je bil gozdarski večer katerega glavna tema je bila "Gozdarska politika v

EU". Na zaključni slovesnosti je državni sekretar g. Mohorič svečano prevzel zastavo EFNS ter tudi zahtevno nalogo organizacije 31. tekem, ki bodo od 31. 1. - 6. 2. 1999 v Sloveniji (Bled s Pokljuko). V St. Mihaelu je bila odlično izpeljana predstavitev naših tekem, ki jo je pripravila turistična agencija M-Tours z Bleda.

Zahvaljujemo se Zavodu za gozdove Slovenije, kočevskemu, kranjskemu in postojnskemu gozdarskemu podjetju ter ZGDS, ki so podprli našo udeležbo.

Janez Konečnik

Prvo državno tekmovanje gozdnih delavcev Slovenije

Postojna 8. in 9. maja 1998

Tekmovanje se je odvijalo na poligonu Srednje gozdarske in lesarske šole v Postojni. Udeležilo se ga je 32 tekmovalcev iz 10. ekip, doseženi rezultati pa so naslednji:

SKUPNA UVRSTITEV po tekmovalcih: (prvih pet)

	Društvo	Skupaj točk
1. Bogdan AMBROŽIČ	Kraško gozdarsko društvo	579
2. Mirko KUHAR	Gozdarsko društvo Brežice	576
3. Emil KOVŠČA	Gozdarsko društvo Postojna	543
4. Roman RUPAR	Gozdarsko društvo Kočevje	534
5. Ivo DRAŽETIČ	Gozdarsko društvo Kočevje	532

SKUPNA UVRSTITEV - ekipno:

1. Gozdarsko društvo Kočevje	1.557
2. Gozdarsko društvo Postojna	1.543
3. Gozdarsko društvo Brežice	1.494
4. DIT gozdarstva Novo Mesto	1.461
5. Kraško gozdarsko društvo	1.440

Zmagovalcem čestitamo za dosežene uspehe, organizatorjem pa za pogum in spodbudo za pripravo podobnega tekmovanja naslednje leto.

Uredništvo GozdV

Zmagovalna trojica na podelitvi priznanj

ALPE ADRIA - Smučarsko srečanje gozdarjev

Letošnje 6. smučarsko srečanje gozdarjev treh dežel so pripravili kolegi iz štajerskega društva na smučiščih Hebalm. Zaradi zanimivega programa se je vabilu odzvalo kar 40 gozdarjev iz Slovenije. Prvi dan je bila na programu nova disciplina - tekma dvojic (tekač in veleslalomist) ter družabni večer, ki je pospešil krepitev mednarodnih gozdarskih vezi. Drugi dan smo tekmovali v posamičnih disciplinah. Slovencem ni uspelo ubraniti lanskega prvega mesta, osvojili so ga člani italijanske ekipe iz Bolzana. Med našimi je bil uspešen ženski del ekipe ter že standardno dobri veleslalomisti. Prireditev je dobro uspela in razšli smo se z "Nasvidenje leta 1999 na Južnem Tirolskem".

Janez Konečnik

Napovedujemo in vabimo

Natečaj za fotografije, ki bodo objavljene v Gozdarskem vestniku v letu 1999

Naslov letošnjega fotografskega natečaja je "Človek in gozd". Z njim želi uredništvo Gozdarskega vestnika svojim bralcem predstaviti vsakodnevne aktivnosti v gozdu in povezanost človeka z gozdom in drevesom, pri čemer pa naj bi bila bolj kot strokovna poudarjena ljubiteljska dejavnost v gozdu. Na natečaju pričakujemo fotografije, s katerimi bodo predstavljeni ljudje v povezavi z rekreacijsko in turistično, nabiralniško, vzgojno-poučno, raziskovalno, dediščinsko-varstveno, lovsko in drugimi funkcijami gozda v najširšem smislu.

Pogoji kandidiranja na natečaju so naslednji:

- Na natečaju lahko sodelujejo fotografi, ki bodo do vključno 10.10.1998 po pošti poslali najmanj en kakovosten barvni diapozitiv ali barvno fotografijo, ki vsebinsko ustreza razpisani temi in je bila posneta v Sloveniji v zadnjih petih letih.
- Zaradi kakovosti reprodukcije so bolj zaželeni diapozitivi, barvne fotografije morajo biti velike najmanj 13 x 18 cm. Pri izboru fotografij za naslovnico Vestnika bodo imele prednost pokončne fotografije. Vsakdo lahko predloži največ 20 izdelkov.
- Oddanemu gradivu je potrebno priložiti osebne podatke (ime in priimek, naslov, EMŠO, žiro račun in davčna številka).

Natečajno gradivo pošljite na naslov: Zveza gozdarskih društev Slovenije, Večna pot 2, 1001, Ljubljana, Slovenija, s pripisom Fotografski natečaj GV98. Komisija v sestavi mag. Robert Brus, Aleš Fevžer, dr. Boštjan Košir, Barbka Tišler in urednik Gozdarskega vestnika bo prispelo gradivo pregledala in izhrala:

1. Fotografijo leta 1999.
2. Sedem fotografij za naslovnice Vestnika v letu 1999.
3. Deset fotografij za trajni odkup materialnih avtorskih pravic.

Prispevkov, ki ne bodo v celoti ustrezali razpisanim pogojem, komisija ne bo obravnavala.

Rezultati natečaja in imena avtorjev odkupljenih fotografij bodo objavljeni v decembrski številki Gozdarskega vestnika. Fotografija leta bo odkupljena za bruto 15.000 SIT, avtor pa bo nagrajen z možnostjo samostojne razstave svojih fotografij v Galeriji GIS v letu 1999. Fotografije za naslovnico bodo odkupljene po 10.000 SIT bruto, druge fotografije pa po 5.000 SIT bruto.

Vljudno vabljeni k sodelovanju!

Uredništvo GV

Natečaj za fotografije za zgibanko Slovenski gozd

Zgibanka bo izšla konec leta 1998 ob 31. Evropskem prvenstvu gozdarjev v smučarskih tekmovanjih Terre rarpisa je prikaz slovenskih gozdov in slovenske krajine s fotografijo po fitoklimatskih teritorijih (submediteranski, alpski in predalpski, dinarski, predinarski in subpanonski).

Barvne diapozitive pošljite na naslov Zveza gozdarskih društev Slovenije, Večna pot 2, 1000 Ljubljana (za zgibanko Slovenski gozd) do 15.09.1998.

Izbrani diapozitivi bodo odkupljeni za 5.000 SIT bruto.

Zveza gozdarskih društev Slovenije

Zanimivosti

Kaj nudi internet gozdarjem

Nikč POGAČNIK*

V kratkem prispevku nameravam predstaviti, kako deluje internet ali omrežje omrežij. Vse bolj ali manj širokovne informacije so na voljo v obsežni literaturi, ki se je v zadnjem času pojavila na našem tržišču. Rada bi posebej omenila nekaj pomembnejših virov informacij s področja gozdarstva, ki so trenutno dostopni vsem "surfanjem na internetu". Informacije so še toliko bolj pomembne za tiste, ki se z internetom šele spoznavajo in še niso večji iskanja po svetovnem spletu (WWW - World Wide Web). Sprehajanje po spletu omogočajo programi, ki jih imenujemo brskalniki (browser). Trenutno sta najbolj priljubljena dva tovrstna programa, in sicer: Netscape navigator in Internet explorer.

Trenutni življenjski ritem narekuje hiter dostop do ažurnih informacij z vsega sveta. Iz pisarne ali domače delovne sobe moramo zbrati čimveč potrebnih informacij in se tako izogniti nepotrebnemu iskanju literature po knjižnicah. S pomočjo sistema COBISS zberemo informacije o željeni literaturi, ki je na voljo v 266 knjižnicah v Sloveniji. Med njimi je tudi Gozdarska knjižnica, katere izposoja ni avtomatizirana s sis-

temom COBISS izposoja. Dostop do vseh teh informacij je mogoč preko internet naslova

<http://www.izum.si>

Pri iskanju informacij največkrat ne poznamo celotnega internet naslova ampak le ime podjetja ali organizacije, ključne besede, naslov publikacije, ime raziskovalca ali samo področje delovanja kake ustanove. V takem primeru si pri iskanju lahko pomagamo z iskalnimi stroji (search engine). Trenutno najmočnejši iskalni stroj na internetu je AltaVista, ki je strežnik podjetja Digital Equipment Corporation. Internet naslov je:

<http://www.altavista.digital.com>

Ta iskalnik nam omogoča hiter dostop do internet naslovov po vsem svetu, ki vsebujejo določeno temo. Pod besedo forestry dohrmo približno 300.000 različnih naslovov. Iskalnik razporedi naslove glede na to, kako tesno je posameznim naslovom povezan z iskano temo. Poleg tega je pod posameznim naslovom še kratek opis vsebine in datum, kdaj je bila vsebina nazadnje obnovljena. Vsi, ki se s "surfanjem" po internetu ukvarjajo že dalj časa, pa lahko iz internet naslova razberejo

* N. P. študijski inženir, Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, 1000 Ljubljana, SLO

še marsikaj. Vsak naslov je sestavljen tudi iz domen in poddomen, ki predstavljajo niz znakov, ločenih s piko. Vsaki državi je dodeljena dvočrkovna koda. Za Slovenijo je koda SI. V mednarodni uporabi so tudi naslednje vrtnje domene:

COM	za komercialne organizacije
EDU	za izobraževalne organizacije
GOV	za vladne organizacije
MIL	za vojaške organizacije
NET	za omrežne organizacije
INT	za mednarodne organizacije
ORG	za druge (npr. neprofitne) organizacije

Poleg predstavljenega iskalnika so na internetu na voljo še številni drugi. Končno pa nas vsi pripeljejo do podobnih informacij.

Večina strokovnih in znanstvenih revij, tudi s področja gozdarstva, se predstavlja na internetu. Internet naslov posamezne revije je praviloma napisan kje na prvi ali zadnji strani revije. Če pa revije nimate pri roki, si lahko zopet pomagate z enim od iskalnikov.

Za vse tiste, ki se že sprehajate ali se nameravate po internetu sprehajati v bližnji prihodnosti, podajam nekaj naslovov, ki si jih lahko spravite tudi v osebni imenik. Tak imenik se v brskalniku Netscape Navigator imenuje Bookmark. V njem shranjeni naslovi so vedno pri roki, pri čemer nam ni potrebno skrbeti, ali bomo naslov napisali pravilno. Mogoče bi bilo tu potrebno opozoriti, da morajo biti internet naslovi vedno napisani brez najmanjše napake. Pozabljena pika ali narobe napisana končnica pomeni za iskalnik nekaj čisto drugega.

Pomembnejši naslovi za Slovenijo:

1. Vse o Sloveniji

<http://www.ijs.si/slo/resources/>

2. Biotehniška fakulteta. Oddelek za gozdarstvo

<http://www.bf.uni-lj.si/cgi-bin/slo/go.htm>

3. Gozdarski inštitut Slovenije

<http://www2.arnes.si/gucst/ljiglg/index.html>

Drugi pomembnejši naslovi:

4. World Forest Institute

<http://www.vpm.com/wfi/>

5. International Union of Forestry Research Organisations (IUFRO)

<http://iufro.boku.ac.at/>

6. European Forest Institute

<http://www.efi.joensuu.fi/>

7. WWW Virtual library: Forestry

<http://www.metla.fi/info/vlib/forestry>

8. Swedish collection of forest related informations

<http://www-forest.slu.se/eng/>

9. METLA. Finnish Forest Research Institute

<http://www.metla.fi/>

10. Evropska unija

<http://europa.eu.int/>

Vsi ti naslovi omogočajo nadaljnji prehod k t. i. sorodnim povezavam (related links), ki vas vodijo k novim informacijam po svetu.

Poudarila bi rada, da je to le izbor nekaterih naslovov. Na internetu se predstavljajo skoraj vse gozdarske fakultete, raziskovalne ustanove, interesna združenja in številna podjetja, ki delujejo na področju gozdarstva.

Na internetu se predstavljajo tudi proizvajalci strojev in opreme za delo v gozdu. Na primer:

<http://www2.husqvarna.com/husqvarna>

Na voljo so tudi katalogi za nakup različne opreme za delo v gozdu. Enega izmed katalogov lahko naročite na naslovu:

<http://www.benmeadows.com>

Internet omogoča tudi poslovanje, kar pomeni, da lahko npr. na zgoraj omenjenem naslovu naročite in tudi plačate posamezno opremo. Vendar je potrebno opozoriti, da je varnost poslovanja preko interneta še vedno negotova.

Naj dodam še kratko opozorilo za vse, ki boste viре, dobljene na internetu, navajali v prispevkih. **Navajamo jih tako, da najprej navedemo avtorja, nato leto izdaje in naslov dela, nato pa sledi celoten in točen internet naslov.** Tak način navajanja virov omogoča bralcem, da si sami poiščejo omenjeni vir preko interneta. Primer navajanja literature:

Schmithüsen, F., 1997. Comparative Analysis of Legislation in Europe.- URL: <http://www.rereth.ethz.ch/waho/scib.schmithuesen/schmithuesen/pj.10.html>.

Pri delu na internetu je najvažnejše, da veste, kaj želite in kaj iščete. V nasprotnem primeru boste izgubili ure in ure v tavanju po morju predvsem komercialnih informacij.

Nasvet: Ne pustite se zapeljati skušnjavi brezciljnega "surfanja po internetu".

Tanin Sevnica d. d.

Tanin Sevnica d. d. je tovarna s 75-letno tradicijo. Podjetje je bilo ustanovljeno leta 1923 kot družba Jugotanio d. d. s sedežem v Zagrebu, proizvodna enota pa je bila ves čas v Sevnici. Leta 1993 se je tovarna preimenovala v Tanin p. o. in leta 1997 ob zaključku lastninjenja v Tanin Sevnica d. d.

Tovarna uporablja kot osnovno surovino les pravega kostanja. Osnova za proizvodnjo so bili veliki kostanjevi gozdovi v okolici Sevnice, dobre prometne povezave, lega ob železniški progi, dovolj vode za obratovanje ter tehnološko in energetsko zaokrožen proces.

V prvi stopnji tehnološkega procesa pridobivamo z ekstrakcijo kostanjevega lesa tanin. Lesne sekance po končani ekstrakciji uporabimo v naslednji stopnji, kjer pri hidrolizi nastaja kot produkt furfural.

Večino (90 %) kostanjevega lesa kupimo v Sloveniji, le manjši del ga uvozimo. V Sloveniji sodelujemo s približno 50 pravnimi osebami in z okrog 2.000 lastniki kostanjevih gozdov. Pri organizaciji odkupa nam je dobrodošla vsaka pomoč. Sodelujemo z Zavodom za gozdove Slovenije in tudi z Gozdarskim inštitutom iz Ljubljane.

Lastnikom pomagamo pri ohranjanju kostanjevih gozdov skupaj s 15 sečnimi ekipami. Kostanj napadeta bolezniki rak in črnilova, zato je posek bolnih dreves nujen. V zadnjih letih se je stanje v gozdovih že bistveno izboljšalo zaradi pojavnosti hipovirulence, bolezniki glive, in tudi zaradi večjega poseka bolnih kostanjev.

Prvotna proizvodnja tanina za usnjarsko industrijo se je razširila na več specialnih proizvodov. Osnovna usmeritev je zeleni program, ki obsega proizvode za veterino, za zaščito lesa ter proizvode za keramiko.

PROIZVODNI PROGRAM:

- Proizvodi za usnjarne

Tanin je naravni ekstrakt iz kostanjevega lesa in je rastlinsko strojilo. Uporabljamo ga za strojenje usnja, posebno podplatnega. Lahko uporabljamo samega ali pa ga mešamo z drugimi ekstrakti. Primeren je tudi za dostrojenje s kromom strojenih kož.

Močno fiksiranje tanina omogoča doseganje visokega izkoristka pri teži, vezanje tanina s kožno substanco daje trpežno usnje, ki ne prepušča vode, ohranja obliko in je odporno proti mehanski obrabi. Barva usnja je obstojna na svetlobi.

- Program za veterino

Farmatan je naravni taninski izvleček iz lesa pravega kostanja. Na videz je fin, amorfen prah rjave barve, grenkega okusa in kiselkastega vonja ter popolnoma topen v vodi.

Deluje adstringentno na površini, veže beljakovine in v dotiku s sluznico črevesja tvori tanek sloj netopnih beljakovin, ki ščiti sluznico, umirja peristaltiko in preprečuje resorpcijo škodljivih snovi.

Uporablja se kot dodatek krmi za preprečevanje drisk pri prašičih, teletih, govedu, perutnini, kuncih in drugih domačih živalih.

Kapsule Farmatan se uporabljajo za preprečevanje drisk pri psih in mačkah.

- Enološki program

Tanivin, rjav prah trpkega okusa je naravni ekstrakt, ki ga pridobivamo iz posameznih delov skrbno izbranega kostanjevega lesa.

Uporablja se za čiščenje beljakovin in ostalih motnih delcev v vinu. Ponavadi se uporablja v kombinaciji, največkrat z želatino.

- Program za keramiko

Keratan je sestavljen iz soli visokomolekularnih organskih elektrolitov v kombinaciji z organskimi silikati. Uporabljamo ga kot sredstvo za deflokulacijo različnih vrst keramičnih mas: za keramične ploščice, elektroporcelan, okrasno keramiko, sanitarno keramiko, ognjeodporne mase.

- Program kemije

Furfural je organsko topilo z visokim vreliščem. Veliko se uporablja v naftni industriji kot selektivno topilo za rafinacijo mazivnih olj in kot dodatek gorivom. Uporaba je široka, predvsem zaradi njegove izredne selektivnosti.

- Program zaščite lesa

Skladno s sloganom Iz narave za les se je Tanin pridružil skrbi za učinkovito zaščito lesa s paletno izdelkov: Biotan-zaščitni premaz za les, Biotan-akrilatna lak lazura, Protektan-temeljna zaščita za les, Larvinsredstvo za zatiranje lesnih insektov.

Premazi za les Biotan so okolju prijazni in zdravju neškodljivi. Izdelani so iz kakovostnih akrilnih smol, obstojnih na svetlobi in transparentnih pigmentov v

Predstavljajo se

vodnem mediju. Akrilna lak lazura Biotan vsebuje voske, ki povečajo vodoodbojnost lazure in dajejo svilen sijaj.

Značilnosti in prednosti premazov za les Biotan:

- s premazi Biotan les zaščitimo in tudi dekorativno obarvamo;
- primerni so za uporabo v stanovanjskih prostorih in na prostem;
- premazi za les Biotan so izdelani na vodni osnovi;
- ne vsebujejo vnetljivih, organskih topil in tako pri delu ne škodujejo zdravju;
- poudarjajo naravno strukturo lesa;
- so prijetnega vonja;
- se hitro sušijo;
- uporaba in čiščenje orodja je enostavno, orodje takoj po uporabi očistimo z vodo, kateri smo dodali detergent.

Tanin izdeluje premaze Biotan in akrilne lak lazure v 15 barvnih tonih, ki jih lahko med seboj poljubno mešamo in s tem še povečamo osnovno barvno lestvico.

Kako ravnamo pri zaščiti novih lesenih elementov?

Les, ki ga želimo zaščititi, mora biti primerno suh, čist, fino obrušen in očiščen prahu. Morebitne ostanke smole je potrebno pred premazovanjem z Biotanom odstraniti in počakati, da se sanirano mesto posuši.

Premaz pred uporabo dobro premešamo. Nato ga nanašamo nerazredčenega na les s čopičem, valjčkom, brizgalno pištolo ali s potapljanjem. Za potapljanje je potrebno premaz redčiti z vodo. Dodamo 10-15 % vode.

Posamezni nanosi Biotana naj si sledijo po treh ali več urah. Pred drugim nanosom premaza je potrebno površino rahlo obrusiti in obrisati prah, ker voda dvigne lesna vlakna. Le-ta pa lahko povzročijo, da se les dodatno navlaži. Izogibati se moramo barvanju na močnem soncu ali v megli.

Biotan se hitro suši, zato moramo biti pozorni, da pri istem nanosu ne pride do prekrivanja barve.

Naši premazi so zdravstveno neoporečni. Primerni so za barvanje otroških igrac in čebeljih panjev.

Za zaščito notranjih površin priporočamo 1 do 3 nanose zaščitnega premaza Biotan ali akrilatne lak lazure, odvisno od zelenega barvnega tona, videza.

V vlažnih prostorih, kletah, kopalnicah, za ostrejša priporočamo predhodno zaščito s Protektanom (1 do 2 nanosa, z vseh strani). To je sodobno kemično sredstvo, namenjeno za preventivno zaščito lesa pred napadom bioloških škodljivcev, kot so glive, plesni in insekti. Deluje tako na glive, ki povzročajo trohnenje lesa, kot tudi na glive, ki les obarvajo. Sestavljen je iz sodobnih biocidov s širokim spektrom delovanja, ki so emulgirani v vodi. Les, obdelan s Protektanom, ohrani naravno barvo in videz, aktivna komponenta se kemično veže v les in se ne izpira.

Za zunanje lesene površine priporočamo predhodno zaščito s Protektanom, 1 do 2 nanosa z vseh strani, prvi nanos z zaščitnim premazom Biotan v izbranem barvnem tonu, drugi in tretji nanos z akrilatno lak lazuro. Brezbarvnega premaza za zaščito lesa zunaj ne priporočamo.

Več vrst dejavnikov vpliva na trajnost premaza in pogostnost obnavljanja: vrsta lesa in način obdelave, število nanosov, predvsem pa izpostavljenost vremenskim vplivom.

Kaj pa obnavljanje starih premazov?

Če je bil les že premazan z lazurnim premazom, ga z Biotanom enostavno obnavljamo.

Stare lazurne premaze (na organski ali vodni osnovi) pred nanosom obnovitvenega premaza obrusimo in odstranimo s površine neoprijete delce.

Obrišemo prah in naneseemo premaz Biotan na zgoraj opisani način v 1 ali 2 slojih.

Stare premaze na osnovi oljnih barv je potrebno popolnoma odstraniti s površine lesa na mehanski ali kemični način. Nato ravnamo enako kot pri novem lesu.

Po opisani preventivni zaščiti lesa naj na kratko spregovorimo še o kurativi. Larvin je sodobno kemično sredstvo, namenjeno za zatiranje insektov v lesenih predmetih, pohištvo in gradbenem lesu. Uporabljamo ga za sanacijo lesa, ki je napaden lokalno in v manjšem obsegu.

Kakovost, povezana s tradicijo, je naše vodilo za prihodnost, ki jo pri nas gledamo skozi živopisno paleto barvnih odtenkov - tako je videti lepša!

Jasmina Marolt

Cene nekaterih gozdnih lesnih proizvodov v maju

Tokrat predstavljamo cene nekaterih manj pogostih gozdnih lesnih proizvodov. Ker se posamezne sortimente odkupuje redkeje, je število cenikov, iz katerih so izračunane povprečne cene, nizje. Za nekatere sortimente (kostanjevi drogovi in robinijevi kolji) smo prejeli le eno ceno. Po našem mnenju so cene teh sortimentov zanimive in za marsikateriga lastnika tudi zelo pomembne pri odločitvi o poseku in prodaji, zato jih kljub temu objavljamo.

Drevesne vrste	Sortiment	Povp. SIT/m ³	Min. SIT/m ³	Max. SIT/m ³	Srednji odklon
Besula	Hlodi F	27.368	23.000	30.000	1.437
Črna jelka	Hlodi I	14.968	8.000	17.200	1.743
Črna jelka	Hlodi II	10.587	6.500	15.000	2.058
Črna jelka	Hlodi F	22.625	19.000	26.250	3.625
Črna jelka	Hlodi L	17.050	13.100	21.000	3.950
Črna jelka	Hlodi I	8.183	3.500	12.600	1.778
Črna jelka	Hlodi II	6.920	5.400	8.400	656
Gorski brest	Hlodi I	10.677	7.000	13.860	2.677
Gorski brest	Hlodi II	8.529	5.000	11.000	1.795
Kostanj	Hlodi I	9.887	8.123	14.300	1.632
Kostanj	Hlodi II	6.808	4.950	11.000	1.442
Kostanj	Drogovi do 7m	8.800	8.800	8.800	0
Kostanj	Drogovi 8-9 m	10.300	10.300	10.300	0
Kostanj	Drogovi >9m	11.050	11.000	11.100	50
Kostanj	Drva	3.830	3.500	4.000	220
Lipa	Hlodi L	10.300	8.000	12.000	1.533
Lipa	Hlodi I	7.383	3.500	10.000	1.550
Lipa	Hlodi II	5.760	3.000	7.000	1.208
Mehki listavci	Golji	2.963	2.400	3.500	363
Oreh	Hlodi F	31.415	27.075	40.000	4.308
Oreh	Hlodi L	20.900	22.000	30.000	7.840
Oreh	Hlodi I	18.006	10.000	25.000	3.946
Oreh	Hlodi II	12.984	6.000	25.000	4.010
Oreh	Hlodi III	5.550	5.400	5.700	150
Robinja	Hlodi I	8.473	5.900	10.500	1.716
Robinja	Hlodi II	5.710	4.100	8.080	1.580
Robinja	Kolje	8.800	8.800	8.800	0
Topol	Hlodi I	7.742	5.000	15.750	2.669
Topol	Hlodi II	5.583	4.100	8.400	939
Tuhi listavci	Golji	9.739	2.000	34.000	10.7835
Veliki jesen	Hlodi F	24.700	11.000	31.800	6.850
Veliki jesen	Hlodi I	14.367	8.000	17.902	2.650
Veliki jesen	Hlodi II	10.927	6.500	15.000	2.909

Opomba: Vse cene so FCO-karbonska cesta in vključujejo prostorni davek.

Cene kakovostne hlodovine redkejših drevesnih vrst so na trgu najvišje. Les odkupujejo v manjših količinah, cene pa so velikokrat stvar dogovora med lastnikom in odkupovalcem, zato se redkeje pojavljajo v uradnih cenikih.

Nekateri odkupni ceniki vsebujejo tudi cene češnjevih luščencev (hlodi L), po naših podatkih se giblje med 13.000 in 15.000 SIT/m³. Cena furnirskih robinijevih hlodov se giblje med 18.000 in 19.000 SIT/m³. Podobne so tudi cene furnirskih hlodov gorskega bresta. Hlodovina oreha dosega najvišje cene na Primorskem in Notranjskem. Nekateri odkupovalci pa odkupujejo tudi orehove vrhče (premer nad 25 cm, cena se giblje med 18.000 in 20.000 SIT/m³) in veje (premer nad 25 cm, cena se giblje okrog 15.000 SIT/m³).

V avgustu "borza proizvodov" odhaja na dopust, septembra pa bomo poročali o naših razgovorih z drugimi uradniki tovrstnih rubrik.

Nike Pogačnik

VERIGOL BIO

Opis izdelka

VERIGOL BIO je biološko razgradljivo olje za mazanje verige in vodila za verigo pri motornih žagah. Izdelano je iz rastlinskega olja in dodatkov za izboljšanje mazalnih lastnosti.

Namen uporabe

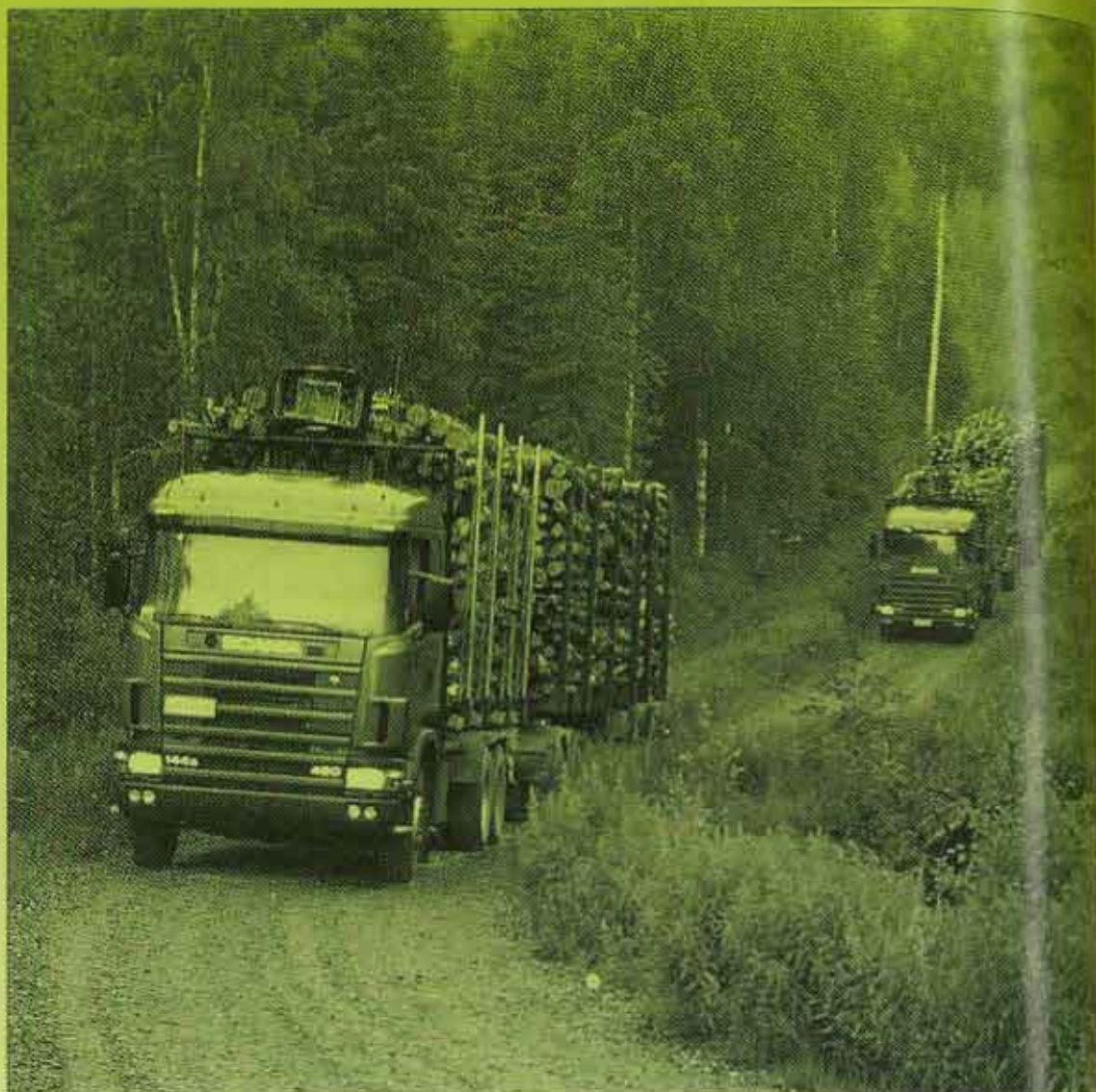
VERIGOL BIO je namenjen za mazanje verig motornih žag vseh vrst. Primeren je za zimsko in letno obdobje. Olje obenem dobro ščiti pred korozijo.

Prednosti uporabe olja VERIGOL BIO:

- olje je izdelano iz obnovljivih naravnih surovin
- nizka strdišče biološko razgradljivo (nad 90% po CEC L-33-T-02)
- brez škodljivega vpliva na kožo
- odlične lastnosti mazanja
- odlična oprijemljivost na kovinske površine

PETROL

Servis in rezervni deli:

Scania Slovenija d.o.o., Cesta v Mestni log 90, tel: 061/123 28 17;

Pegasus International d.o.o., Slovenja vas 76, 2288 Hajdina, tel: 062/688 860;

Agroservis d.o.o., Sermin 7a, 6000 Koper, tel: 065/31 141

Scania Slovenija d.o.o.

Cesta v Mestni log 90
1000 Ljubljana

Tel: 061/123 28 16

Fax: 061/123 28 18

SCANIA